

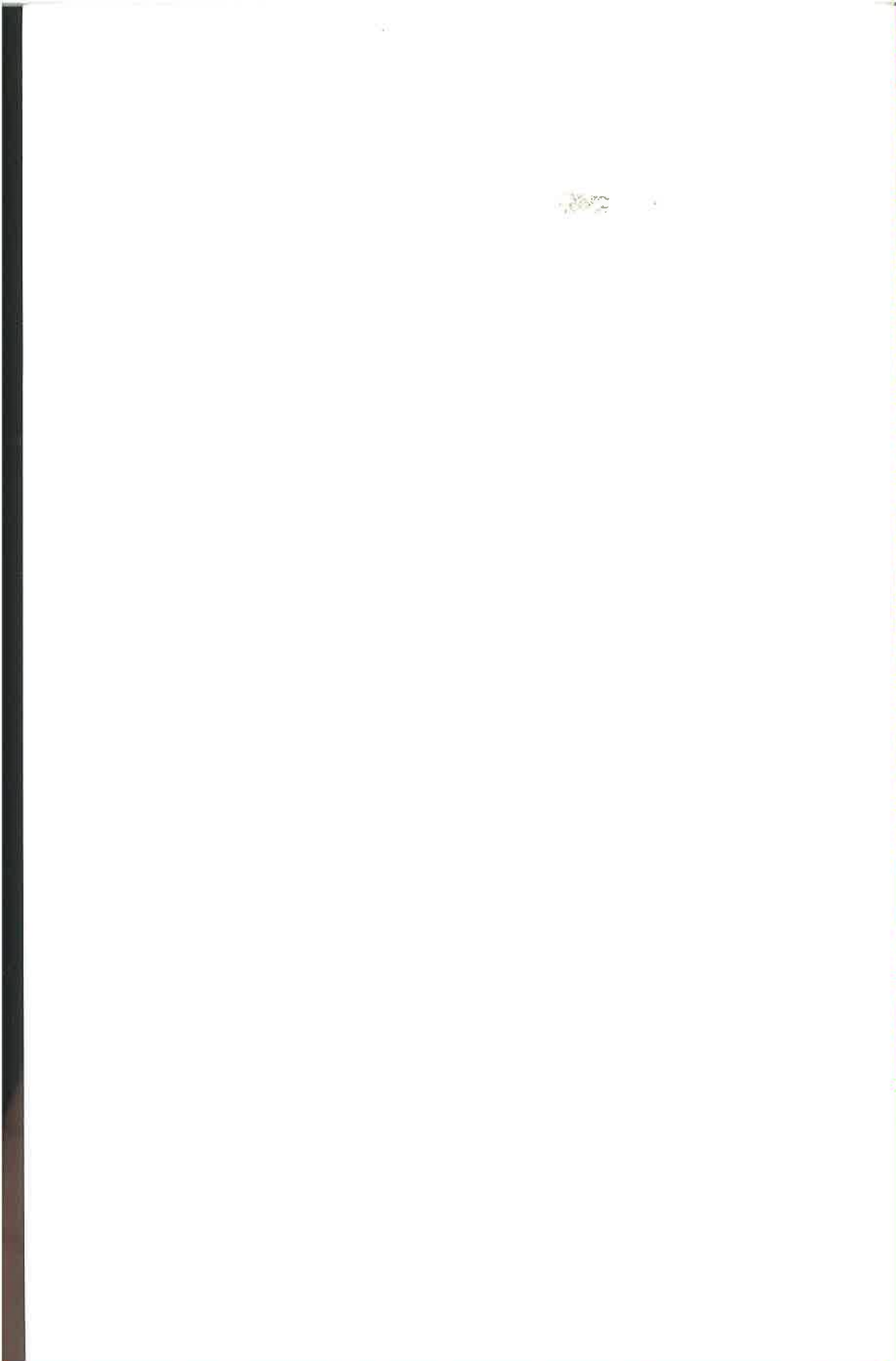
HACÎ OZKAL

"Kirdkî Maya Zenê Mayi yo!"

GRAMER
Û
RAŞTNUŞTIŞÊ
KURDÎ

KIRDKÎ ❁ KIRMANCKÎ ❁ ZAZAKÎ

HİSPÊLİ
-IV-
J&L
CİGÉRAYİŞ

Hacî Ozkal

GRAMER Û
RAŞTNUŞTIŞÊ
KURDÎ

KIRDKÎ | KIRMANCKÎ | DIMILKÎ | ZAZAKÎ

HIŞPÊLI
-4-

J&J | Cîgêrayîş
00743|0063

GRAMER Û RAŞTNUŞTÎŞÊ KURDÎ
KIRDKÎ | KIRMANCKÎ | DIMILKÎ | ZAZAKÎ

Hacı Ozkal

Pergalsazi
Azad Zal

Tedeyînsazi & Zonsazi
Jana Zana

Ripelsazî & Risersazî
J&J

Çapê Yewini | Îlon 2017
Çapê Dîyini | Îlon 2022
© Copyright Ajans J&J 2022

Sertifika No
44569

ISBN: 978-625-8305-14-2

Çapxone

Tuncay Mat | Ceylan Matbaa Davutpaşa caddesi Güven İş merkezi B Blok
No: 318-319 Topkapı Zeytinburnu | İstanbul
Tel: 0212 6131079 Sertifika No: 40933

© Heqê weşonî nîmite yo. Xayleyê şînasnayî ra teber qopya nêbeno, vîşî
nêbeno û vila nêbeno.

AJANS J&J

Kooperatifler Mh. Rizvan Ağa Cad. Öz Emek St. A Blok No: 33/1
21100 Yenişehir | DİYARBAKIR
Telefon: +90 412 228 36 06 | Mobile: +90 533 436 58 54
web: www.ajansjj.com | email: info@ajansjj.com | ajansjj@gmail.com
facebook: fb.me/jjyayinlari | instagram: ajans_jj | twitter: ajans_jj

Hacî Ozkal

GRAMER Û
RAŞTNUŞTIŞÊ
KURDÎ

KIRDKÎ | KIRMANCKÎ | DIMILKÎ | ZAZAKÎ

Hacı Ozkal; Serra 1957'i di dewa Pîrajmonî yê Pîronî di rapincîyawo. Wendecawo (Dibistono) verîn dewa xo di, wendecawo wertîn Pîron di û Lîseya Tîcaretî zî Amed di 1973'i di qedînaybî. Bahdî, Enstîtuya Vacêrî/Perwerdeyê yê Îzmîr'î, şaxê Franskî 1981'i di qedîneno. Rîze, Meres/Bazarcix, Edene/Duziçi û Dîlok di mamosteyêya Franskî û Tirkîyî kerda. Vîst û çehar serrî mamosteyêyi ra pey tepîşîya, di mengî (aşmî) û nêma zindonê Dîlok'î di mend. Tira pey, teber ra mehkema bi û ceza werdi, hîrî serrî Tîpa D'ya Amedi di mend. Xebata xo na romiteyî (çand) û zonî sero vindertişê xo romit û rardiberêya Kurdî Deri di ca girewt. 2016'i di bi himserekê Kurdî Deri. Xebata xo na yê nuştayon wêra di hîna aver berdi. Bi yewîna fasal reydir xebata xo na zonî sero vindert. Êro zî xebata xo na sey yew setê kirdkî hinkerda û erda çapî ver. Hima zî xebatonê xo nê Kirdkî romeno.

Mexilî:

- * Gramer û Raştnuştîşê Kurdi/Kirdkî [Kirmanckî/Zazakî] (Cîgêrayîş) , J&J, 2017 – Amedi
- * Ferhengê Kirdkî – Kirmanckî Zazakî (Ferheng), J&J, 2019–Amedi
- * Vateyê Verînon-Kirdkî/Zazakî/Zazakî (Ferheng), Med-Der 2021–Amedi
- * FERHENGÊ KURDÎ - TIRKÎ Kirdkî|Kirmanckî|Dimilkî|Zazakî TÜRKÇE - KÜRTÇE SÖZLÜK Kirdca|Kirmanca|Dimilice|Zazaca (Ferheng), J&J 2023 – Amedi
- * FERHENGOK (Kirdkî|Kurmanckî|Türkçe) FERHENGOK (Kurmanckî|Tirkî|Kirdkî) SÖZLÜK (Türkçe|Kurmancca|Kirdca) (Ferheng), J&J 2023 – Amedi
- * Ferhengê Qewl û Vateyê Verînon (Ferheng), J&J 2023 – Amedi
- * Giramer û Raştnuştîşê Kirdkî (Zon), Çapê 2ⁱⁿ J&J 2023 – Amedi
- * Rayerê Vaceyîşî Yê Mîyonê Rocî (Zon), J&J 2023 – Amedi
- * Dîrok û Romiteyê Pîrajmonî (Cîgêrayîş), Çapê 2ⁱⁿ J&J, 2023 – Amedi
- * Rocbiyni (Roman) J&J, 2023 – Amedi

"Kirdkî Maya Zênê Mayon e!"

1000

TEDEYÎNÎ

◇ Diyarî	12
◇ PÊŞIK	13
◇ VERVATE	15
◇ MAXA YEWIN	17
» ZON Û ZONÊ KURDKÎ	17
» HETÊ BINENŞÎ DI KURDÎ	18
» ZARAWAYÊ KURDKÎ	21
» HETÊ FASAL Û PÊMENDÎ DI ZONÊ KURDKÎ	23
◇ MAXA HÎRÎNÎ	25
» VENGZONAYÊYI (FONOLOJÎ)	25
» VENG	25
» ALFABEYA KURDÎ	26
» VENGÎNÎ (Biveng)	26
» BÊVENG	27
» TÎPÊ PÎYAGIRÊDAYENÎ	30
» BÊVENGÎNÎ BÎ VENGÎNA BESTÎŞ Û WENDÎŞ	31
» KEWTÎŞÊ VENGÎNÎ	32
» DIBAREKERDEYÊ TÎPÊKÎ	32
» NÊMVENGÎN Û VENGÎNÊ DERGÎ	33
» CÎYABEYÊYA ALFABEYA KURDKÎ Û TIRKÎ	33
» KERTE	35
◇ MAXA ÇEHERIN	37
» ÇEKÛSAZÎ (MORFOLOJÎ)	37
» HETÊ SAZBEYÎ DI QALI	37
» VIRAZEYIŞÊ QALON (ÇEKÛYON)	38
» VERGIRÊ ZAZAKÎ (KIRDKÎ / KIRMANCKÎ)	38
» VERGIRÊ KI KARON VIRAZENÎ	39
» PEYGIRÊ KIRDKÎ	40
» PEYGIRÊ KIRDKÎYÎ KI KARON VIRAZENÎ	42
» MÎYONGIR	42
◇ MAXA PÛNCIN	43
» VATEŞINASÎ (SEMANTÎK)	43
» ÇEKÛYÊ HIMVATEYÎNÎ	43
» QALÊ VERBIVATEYÎNÎ	43
» QALÊ HIMVENGÎNÎ	44
» QALON DI QIRPÎYI	44
» TADAYÊYI (ERGATÎVÎ)	44
» BEDELNAKÎ	46

» TADAYÊYI.....	47
◊ MAXA ŞEŞIN	49
» TEWIRÊ QALON.....	49
» AQITEK.....	49
» AQITEKÊ BINOMEKERDEYÎNÎ:.....	49
» AQITEKÊ NEBINOMEKERDEYÎ.....	51
» NOME.....	52
» CISNOME.....	53
» SERNOME.....	53
» KOMNOME.....	54
» QALSAZÎYA NOMEYON	54
» VERGIRÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ.....	54
» MÎYONGIRÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ	55
» PEYGIRÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ	55
» PEYGIRÎ KI NOMEYÊ CAYON VIRAZENÎ.....	55
» PEYGIRÎ KI NOMEYÊ HACETON VIRAZENÎ.....	56
» TOYÎ PEYGIRÊ BÎYNÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ.....	56
» ZAYENDA NOMEYON.....	56
» ZAYEND.....	57
» ZAYENDA RARZONAYÎ.....	58
» ŞINASÎ Û NÊŞINASÎYA NOMEYON	61
» GUREYÊ NOMEYON	62
» SALIXBARA NOMEYON.....	63
» TADAYÊYA NOMEYON	63
» CANOME	64
» GOREBÊ GUREYÎ CANOME	64
» GOREBÊ ZAYENDI CANOME.....	65
» GOREBÊ OMARITEYÎ DI CANOME.....	65
» HETÊ TADAYÊYÎ DI CANOME	66
» TEWIRÊ CANOMEYON.....	66
» CANOMEYÊ KESÎ (TENÎYÎNÎ).....	67
» KOMA ZUDEYÎNÎ.....	67
» KOMA TADAYA	68
» CANOMEYÊ ŞABEYÎNÎ	69
» CANOMEYÊ AGÊROKÎNÎ.....	70
» CANOMEYÊ PÊGÛNAYAYEYÎNÎ	71
» CANOMEYÊ NEBINOMEKERDEYÎNÎ.....	73
» CANOMEYÊ WAYERÊYÎNÎ	74
» CANOMEYÊ GIRÊKÎNÎ	75
» CANOMEYÊ OMARTEYÎNÎ.....	75

» CANOMEYÊ PERSÎ	75
» CANOMEWO “DERÎ-TIRA-CÎ-BIDE”	77
» CANOMEYON DI NEYÎYI	77
» IMBAZNOME (RENGDÊR)	78
» HETÊ ÇEKÛSAZÎYI DI IMBAZNOME	79
» PAKERÎ KI IMBAZNOMEYON VIRAZENÎ	80
» TEWIRÊ IMBAZNOMEYON	83
» IMBAZNOMEYÊ ÇITEWIRÎNÎ	83
» IMBAZNOMEYONÊ ÇITEWIRON DI PAYE (DERECE)	84
» IMBAZNOMEYÊ ŞABEYÎNÎ	86
» IMBAZNOMEYÊ PERSÎ	87
» IMBAZNOMEYÊ NÊBINOMEKERDEYÎNÎ	88
» IMBAZNOMEYÊ OMARITEYÎNÎ	88
» HALDAR (NAWITEK)	89
» ÇEKÛSAZÎYA HALDARON (NAWITEKON)	89
» TEWIRÊ HALDARON (NAWITEKON)	90
» 1-HALDARÊ (NAWITEKÎ) ÇITEWIRÎNÎ	90
» 2- HALDARÊ (NAWITEKÎ) DEMÎ	91
» 3-HALDARÊ (NAWITEKÎ) CAYÎ	91
» 4- HALDARÊ (NAWITEKÊ) PERSÎ	92
» 5-HALDARÊ (NAWITEKÎ) ŞABEYÎNÎ	92
» 6-HALDARÊ (NAWITEKÎ) ÇANDINÎ	93
» PÊRÛBESTEK	93
» ÇEKÛSAZÎYA PÊRÛBESTEKON	93
» PÊRÛBESTEKÊ ZUDEYÎNÎ	94
» PÊRÛBESTEKÊ NEZUDEYÎNÎ	95
» PÊRÛBESTEK Û TADAYÊYI	95
» BESTEK	96
» VENGŞABE (VENGNÎŞON)	97
» OMARNOME	98
» OMARNOMEYÊ BINKÎ	98
» OMARNOMEYÊ LETEYÎNÎ	98
» OMARNOMEYÊ RÊZKERDEYÎNÎ	99
» OMARNOMEYÊ GARKÎNÎ	99
» TADAYÊYA OMARNOMEYON	100
» SALIXBARA OMARNOMEYON	100
» KAR	100
» HETÊ ÇEKUSAZÎ DI KAR	101
» KARÊ ZUDEYÎNÎ	101
» KARÊ NEZUDEYÎNÎ	102

» KARÊ VIRÂŞTEYÎNÎ.....	103
» KARÊ HETKARÊYÎNÎ.....	105
» VIRÂŞTIŞÊ KARON.....	109
» VÊRHÊZÊ Û NÊVÊRHÊZÊYI.....	110
» LEQÊYI Û TEBATÊYI.....	111
» AWONÊYA DAKERDEYÎ.....	113
» BINKEYÊ KARON.....	114
» BINKEYÊ DEMEYÊ VÎYARTEYÎ.....	115
» DEMEYO OMEYE.....	121
» KARONÊ NÊVÊRHÊZON DI.....	122
» KARON DI NÊYÎYI.....	123
» WERDIŞ:.....	123
» TOYÎ HEZEKÊ TÊMÎYONEKÎ.....	124
» DEMON DI PERS.....	124
» ONTIŞÊ TOYÎ KARON.....	125
» KARONÊ NÊVÊRHÊZON DÎ.....	125
» KARONÊ VIRÂŞTEYON DI.....	126
» DEMEYÊ VÎYARTEYÎ.....	126
» DEMEYÊ VÎYARTEYÊ TEDÎ.....	127
» SEBA KARÊ NÊVÊRHÊZON.....	128
» NEYÊYA DEMEYÊ VÎYARTEYÊ TEDÎ.....	128
» DEMEYO VÎYARTEYÊ NEDÎYARÎ.....	129
» ESTONÎKA DEMEYÊ VÎYARTEYÊ TEDEYÎ.....	130
» NEYÊYA ESTONÎKA DEMEYÊ VÎYARTEYÊ TEDEYÎ.....	130
» ESTONIKA DEMEYÊ VÎYARTEYÊ NEDÎYARÎ.....	131
» DEMEYO VÎYARTEYÊ DESTÎVERÎ (ESTONIKA DEMEYÊ IN- KAYENÎ).....	132
» RAWEYÊ WAŞTÎ.....	132
» RAWEYÊ FERMONÎ.....	132
» NEYÎYI.....	134
» RAWEYÊ WAŞTEKÎ.....	134
» RAWEYÊ BÎRAYÎ (WAYÎ).....	135
» RAWEYÊ EKÎ'YÎ (MERCÎ).....	136
» RAWEYÊ GAYÎ / GONÎ.....	138
» RAWEYÊ MERCÎ Û WAŞTÎ.....	138
» RAWEYÊ VIRÂŞTBIWAR (mişli yapılı orta kip / particip passe).. 139	
◇ MAXA HEWTIN.....	142
» RISTASAZÎ (SENTAKS).....	142
» SALIXBARI (ÎZAFE).....	142

»	SALIXBARA NOMEYÎ.....	143
»	BI IMBAZNOMEYON SALIXBARI	143
»	BI CANOMEYON SALIXBARI	144
»	SALIXBARA ZINCÎLİNİ	145
»	RISTA.....	145
»	RÊZBEYÎŞÊ QALON	145
»	ÇEKEYÊ (HÎMÊ) RISTA.....	147
»	KARDAR.....	148
»	TÊRÛKER	150
»	NEHA.....	151
»	HETÊ AWASAZÎ DI RISTA.....	152
»	TEWIRÊ RISTAYON	153
»	HETÊ VATEYÎ DI RISTA	154
»	RISTA DI QIRPÎ.....	154
»	QELFEKERDEYÊ RISTA.....	155
◊	MAXA HEŞTIN	158
»	RAŞTNUŞTIŞ Û XALBENDÎ	158
•	RAŞTNUŞTIŞ	158
•	FONETÎKA KURDKÎ Û RAŞTNUŞTE	159
•	BEDELNAYIŞ Û AÇERNAYEYÊ VENGON.....	160
•	VENGDÊRÊ CÎ DI BEDELNAYEYÎ	165
•	VENGÎNON DI DIBARE.....	167
•	ÇI, KEY XIŞN YENO NUŞTIŞ	168
•	RAŞTNUŞTIŞÊ OMARTEYON	173
»	XALBENDÎ (NIQTEŞABEYÎ)	174
•	XAL.....	174
•	CÎFGIR.....	175
•	PERSNÎŞON (XALPERS) (?).....	176
•	ÇUTXAL.....	177
•	XALCÎFGIR (;).....	177
•	KEVONEK ().....	177
•	DINIK (“).....	178
•	SÎXEK (-).....	178
•	VENGNÎŞON (VENGŞABE) (!)	178
•	BENDIK (...-....).....	179
•	HÎRÎXALI (...)	179
•	DABIRR (‘).....	180
◊	FERHENGOK	182
◊	ÇİMEKÎ	190

Diyarî

Ez ina xebata xo vernî di dîyarîyê heme mayonê Kurdon keno kû yînî ino zon turnonê turnonê xo na resawo, kerdo yê vaceyîşî û bexçeyê zononê dinya di kerdo endamêkî. Ê heyne bi hinzar serrî ya ki tewir bi tewir ra aqobetonê xirabon ra ino zon vîyarnîyawo û ma ya resawo, ayî ki vonî wa ino zon nêvilîşîyo, wa werte ra hewanênîyo, seba zonê xo têndarêyi nawnenî ez dîyarîyê yînî heme cenî û comîrd, zar û zêç, xort û keynon keno...

Hacî Ozkal

PÊŞIK

“Hîna rind, hîna zude/pûnk û zonayewo kû hîna erjeye wo, ayo kû kaxizî sero mende wo!”

Çerxa ki ma tede cuwîyenî “çerxa zonayî û teknoloji” yena veynayîş. Raştêya zonayî û teknîkî di zaf aver kewteyî virazîyayî. Zonayî û zonaye xo destvistiş ayo kû biwazo omewo ningonê yêyî ver. Bi rarê înternetî zincîla zonayêya cîresayî xo hergû keyeya resnawo. Awerteyon ra teber zincîla cîresayîya ki nêdekewta cayêkî nêmena. Êro zî zonayêyi erjon kena û xo bide resnayîş zî mumkun kena. Zonaye hinda seredê gîştônê ma nîzdî bîyo. La heyne zî yew raştêyi esta ki; zonayêyî ki zincîla cîresayî ser di ma ya resenî heme raşt, zelal, pûnk û yê xo destîya dayîşî nîyî. Zonayeyê zincîla yê cîresayî hetê heme kesîya yenî wurnayîş (bedelnayîş), tira vetîş, heta nayîş û kêmi kerdiş zî beno. Heme kes bi rarê cîresayî “raştônê” xo heme kesî rê şîyeno bidî sînayîş.

Ê heme kesî yew rašta yêyî zî esta herhal. Yanî raştî yê veynayî yî. La belê yew rašta ki hetê heme kesîya omeya pewjîyayîş esta ki bi hetê zonayîya omeya kifş kerdiş, hetê civakî ya zî yena pewjîyayîş. Ma şîyenî vaci ki, “raştî” rašta heme kesî” mîyon di vinî bena, werte ra wederîna. Ina zî yew têmîyonêkêyi virazena. Ino semed ra wo kû hima zî “rašta ki vîrena” û esta ina raştî zî; raştêya ki kaxizî sero ya. Raştêya serdê kaxizî pirjin rû daya ya û perzin rû gûnayîya ya. Ino nuşte tikî ma ra raştôn vono. Têyagêrê ina raştêyi ra ma zî verê xo “zonayewo kû” pirjin rû gûnawo û perzin rû bîyo “bidî wêra; hîna rind, hîna zûde, pûnk û zonayewo kû hîna erjeye wo, ayo kû kaxizî sero yo. “Bi ina şîyari ma verê xo tadawo wêca. Ma va ki; “Zonayeyî ki mîyondê ripelonê kihinonê dîrokî di mende yî, cayî ki hi tarî yî ki gîšta kî, kî çim ra nêsona wêra ra vecî û wendoxonê xo rê bidî sînayîş û vernayîş.

Ma Weşonxoneyê J&Jyî şinasnomyê xo ina raştêyi sero bêlû kerdo. Ma ona va; “Ma çimekê zonayêyî ki perzin rû bîyî wêra ra rar kewtî, rojave di potansîyelo kû vîrî şîyo ma herreknenî wêca, xo donî yîni ser.”

Û ma va “zon” û ma va “zonayîya şarî” û ma va “vajorê klasîkê kurdî” û ma va “pêşengî ki rarê ma roşn kenî.”

Raştêya zonzonayîyî, raştêya ferhengzonayîyî, raştêya şarzonayîyî,

raştî ki perzin rû bîyî û omevî şekerdi (îdraqkerdiş). Roşndarî ki ma xo rê pêşeng pewjnayî nuştox, helbestkar, saxker, dîroksinas, merdimê zonayoxê yê erdnîgarîyi û vajorkarî (wêjekarên) raştan ma binawnî, raro kû sono raştêyi ma vernî. Ma zî wazenî ki raro kû sono ma raştêya reseno tira aver şiyerî. Mîyonê şar û roşndaronê ma di bişiyî pird virazî, mexilî ki ma rê caverdayî ma vecî ridê erdon ser û cematê xo vernî û bidî şinasnayîş.

Cîgêrayox û nuştox Hacî Ozkal vîst serron ra vîşêr o kû zonê Kurdî bi zarawayê Kirdî di xebatonê xo romeno. Asar xebaton çapkerdiş û şarê ma vernayîş gureyê ma yo. Bi ino raşte di ma çapxoneyê J&Jyê mamosteyê ma yo erjeye birêz Hacî Ozkalî kû xebatê xo yê pûnc pirtûkon ra virazîyayî;

1. FERHENGÊ KURDÎ - TIRKÎ (Kirdkî|Kirmanckî|Dimilkî|Zazakî) TÜRKÇE - KÜRTÇE SÖZLÜK (Kirdca|Kirmancca|Dimilice|Zazaca)
2. FERHENGEK Kirdkî|Kurmancî|Türkçe FERHENGOK Kurmancî|Tirkî|Kirdkî KÜÇÜK SÖZLÜK Türkçe|Kurmancca|Kirdca
3. FERHENGÊ QEWL Ê VATEYÊ VERÎNON | DEYİMLER VE ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ,
4. GRAMER Ê RAŞTNUŞTİŞÊ KIRDKÎ,
5. RAYERÊ VACEYÎŞÎ YÊ MIYONÊ ROCÎ | Rêbera Axaftinê ya Rojane | Günlük Konuşma Klavuzu | Guide de Conversation Quotidienne

Inî pûnc mexilonê erjîyayon çapkerdiş di ma pey beşerînî. Kî şiyenî vacî ki ina xebata erjeya wîrdîki zî biba yew mehtecêya pîli ona ca. Ina xebati avzelêya zarawayê Kirdî di vengonewo kû esto yew misqaleki zî bibo ma bawerî ki gorebê xo dekeru.

Ma asar xebaton timî avzel veynenî û çapkerdiş di pey beşerînî...

J&J | 21. 03. 2023 / Amedi

VERVATE

Cawo kû ez tede rapincîyawo dormereyê Koyê Sipî yo kû mîyoncayê kirdkîvacîyayoxon o. Demewo kû firrê ma rapincîno Kirdkî teber ra zaf zî yew sewm nêgirewtbi û vaceyîšo zelal û zude gurîyaynî. Dormere ra dewonê xişnon ra vîşêr hima hima wendaca çinî bi û yînî di zî serronê pûncasî di virazîyaybî. Xora şarçe yan zî şariston şeyiş zî ason nêbi. Pîllê ma ki şîynî şariston mecburê cilonê bi zorî verdaynî, nî ki nişîyaynî şîyerî şariston. Ihindo kû zextê vilîşnayışî zêdî bi la hetê dewona ki şîynî kêmiyaynî ki zon binêkî zude mendinî. Cawo kû Kirdî tede cuwîyaynî ne raşt yew wendeca û ne zî medresa bîyî. Cuka ki Kirdkî hîna zude mendîşê xo romitbi. Firrê mi zî ayo waxt 66-67 di wendecawo verîn qedînaynî. Hewawo kû wendiş zaf aver nêvecîyabi zonî zî zudeyêya xo romitinî. Dima ki firrê 68 û yê 78'î ver bi wendiş û nuştîşê Tirkî ki na Tirkî kêmi zî bibo aver vecîyaynî.

Darbeyê hêştayî ra pey dewleti zona ki gay Tirkî hergû cuwîyencayê Kurdon ra vila bibo. Ina hewi ver bi wendecayon na, dew û mezrayon di wendecayî yew bi yewî virazîyayî û dima zî elektrîk berd ki teyna dewon nê, keyon zî zaft bikerî, bigîrî binê qontrolê xo. Ayo deme devirîyayîşê şoreşgêrêyi zî dewon ra vila bibi. Çi heyf ki seki dewleti bireso miradê xo. Heme şoreşgeron dewon di, mezrayon di bi zonê Tirkî devirîyayîşê xo şarê xo vernaynî. Ez ayo mehel wendekarê Enstîtuyê İzmir'i bo. Mi zî devirîyayîşê sosyalizm û demokrasi di cayê xo rewîna girewtbi. Seba kû ez şaxê zonî yê fransewî di bîyo mi zî gorebê xo him zon çina wo û him zî zono kû yê mi no çî daraxi di yo sero hinî wîrdi wîrdi fikrîyaynî. Eki bîyo mamoste tayinê mi vecîyabi Rize. Ê serra verîni him mîyondê imbazon di û him zî mîyonê şarê behrê sîyayî di ez sey yew qemerî bo. Him Tirkîyê mi û him zî himwelatêya ki mi tira fahm kerdbi pîser nîşîynî. Mi di xirpe û alozêya derheqê şar û romiteyon di vîşêr bîynî sebebê cigêrayîşon.

Mi hinî mamosteyêya xo di zona ki daraxa zonê kurdon çina ya, kurdon sero çina ra zext virazîno. Hêdî hêdî xebata zonî mi sero sewm viraştinî la heyonî ki ez nêşîyo Edena, ez raştê yew nuştêyê Kurdkî nîyomeyo. Edena di pirtûkê kurmoncî ki raştê mi omeyî, verficûyî mi verbi xebata kurmoncî verna. Ez ki omeyo Dîlok, mi xebata kurmoncî zêdêr aver berdi la heyna zî ez qet raştê yew pirtûkê Kirdkî nîyomeyo. La hinî mi weş fahm kerdbi ki zonê mayî şinasnome yo, zonê mayî rihê may o, zonê mayî fahm û xebata may o, zonê mayî tên û têyagêrayîşê may o, zonê mayî dîrokê

netewi yo, zonê mayi dest û polê netew o, zonê mayi sîndurê fahmî yo, zonê mayi tayê xelegnayîşî yo. Mi ki ina raştêyi fahm kerdi ez hêdî hêdî agêraynî xebata Kirdkî ser, çî heyf ki 2002 di ez tepîşîyawo. Dima di aşmî nêmi ez peyberê Dîlokî di ki mendo mahkemaya verînî di ez verradîyawo. 2004 di cezaya mi dadcayê berzî di ki destnîşon bîyi mi fek mamosteyî ra verrada û ez ragêrawo Estanbol. 2008 di ez tepîşîyawo û peyberê Amedi di hîrî serrî û nêmi mendo. Mi peyberî di daraxa Kirdkî vîşêr fahm kerdi û mi şew û rocê xo daynî Kirdkî ser. Wêra di heme sîndurê zonî bê şert û şurt mi zor kerdinî. Mi dîy ki Kirdkîyo weş û zude û zelal dormereyê Koyê Sipî di vacîno. Wîta warecayê hîrî şaristonê kirdkîvacîyayoxon o. Wîta raşte raşt ne yew wendeca û ne zî sewmê Erebi û Kurmoncî bîynî. Peyberî di hinî xebata ki mi sero cîgêrayîş viraştinî xebatê ki bizonkî, bizonayekî averşeyîşê zonî semed bi. Asar xebatî seba kû yew zon pay ra bimonon derî awi û hewayî ra vîşêr avzel î. Mi bi ûsilê hîna zonaye xebata Ferhengî, xebata Gramer û Raştnuştîşî, Vateyê Verînon û Qewlê Kirdkîyî avre berdî. Mi waşt ki ez yew hişpêli virazo. Sey heme cîgêrayoxon û nuştuxon mi di zî yew zonayewo polîtîk û sîyasî asar xebaton mîyon di xo bi xo aver şî. Ez ki 2010 di tahliye bîyo mi îni xebatî goşt û este çarnayî. Verîcûyî bi kemone zî bibo, kemoneyê îni xebaton zî bibo yîni ra toyini çapkerdiş di ez ser kewto.

La êro seba kû zarawayê Kirdkî tespîtê UNESCO'yî gore zî ha binê yew villîşnayîşî di yo û fahmo kû vecîyawo aver Kirdkî gay ina daraxi ra bixelesîyo. Hi mi û him zî kurdkînuştuxon xebatê xo vîşêr kerdî. Verîcûyî ma Kurdon ra teber zafê şaron yan zî aleqedaron fahm kerdo kû zonê Kurdon zono binkeyîn o û maya zonon o. Toyî profesorê Edebîyatê Tirkî vonî ki zonê Kurdon binkeyê zonê Erebi û Farisî yo, hetta havildayoxê sewbîna zononê dinya yo zî. Serronê newayî di serekkomarê Êranî Rafsancanî ey-nen ona vatinî; "Zeban-i Kurdî servet-i millî maest". Kurdî ki sey mi nî oncax ma ina davîst serra ki halê Kirdkî fahm kerdo. Adiro kû ma xo sero wekerdo hinî şîyenî vilîşnayîşî hewnabikerî nî wû nê nêzonîno! La çîyo kû verba çimî yo, eki Kirdî halê zarawayê xo fahm nêkerî sew Kirdkî çem û çem şono, him zî davîst serron mîyon di! Çew nêfîkrîno kû zarawayê Kirdkî maya zarawayonê Kurdî yo yan zî binkeyê zonê maron o. Qala peyeni eki kî marda xo rê nêinterî sew, çew kî vera marda kî rê nêinterîno!!!

Hacî Ozkal

MAXA YEWIN

ZON Û ZONÊ KURDKÎ

Vernî di ma vîyarî şîyerî dehkerayonê zonî ser. Avzelo kû zonî ser heme û bi zonê kurdî sero zî arizî çand çiyon vacî. Senî ki vetîşê nuştî sey ververnayîşê dîrok pewjîyawo, hasil beyeyê zonî hasilbeyîşê merdimêyi di qonaxa yewin û avzel pewjîna. Çimkû zonî rayerê têyarasnayîşê peyamonê yemnû rê rar akerdo, daye û girewteyê merdimon aver erdo. Bi rarê zonî reydir merdimî çîyo kû yînî sereyî ser di vîyerto û serpeomeyêyê (efsane-mislehetî) xo yemnû resnawo û înnî hewayon reydir çîyê rafê verînî yê rafê peyenî resnawo. Aseno kû ververnayîşê qalîkerdî mezgê merdimon û dîroka merdimêyi di yew şoreşo pîl o.

Ino hewa hasibeyîşê zonî beno sebebê kû qewmî heme cayon ra vecî meydon. Netewî zî averkewtişê qewmon ra vecînî werte. Arizêya verîna ki netewon vecena zî zon o. Çîyo kû netewon netewî kerdibî heyna zon o. Inayi ra herr û bazarê tîmîyonî, cuwîyena tîmîyoni kapîtalîzmî ra pey vecîyayî werte, çîyê bîynî ayî ki sey dîrokê tîmîyonî, romiteyê (çand) tîmîyonî, ciwuyena tîmîyoni heme hetkarêya pîli zonî ra gînî. Bêzon cuwîyen û romitewo(çand) tîmîyon aver nêkeweno, pîyabestêyi û şinasnomyê tîmîyonî zî aver nîyno.

Şart û mercê êroyenî di merdimêyi roc bi roc yemnû ra nîzdî bena, sîndurî hêdî hêdî werte ra wederînî (wardenî), pawitişê netewon di xeta zonî zaf û zaf avzel bîya. hinî ayî kî yew zon vacînî çî hind yemnû ra durî bibî zî şîyenî bi ason yemnû di bigîrî û bidî, têkilîyi zî virazî, bê rakerdîşê sînduron zî polê tînon û ewnayîşê yewêya xo hasil bîyerî. Ino samed ra avzelêya zonî zî vîşî bîya. Ino şarê bindestî rê hîna avzel bîyo.

Inkay dinya di hewt hinzar ra vîşer zonî estî, yeno yeqînbeyîş ki heyonî peynîda ina seserrî (çerxi) nîmeyê înnî zonon kû bimiro. Înnî zonon ra toyin derfetê rengê yê zonê nuştî xo dest visto.

Zono kurdî zî înnî zonon ra yewo kû kêmi zî bibo ino derfet xo dest visto, pey vajorê nuştî vecîyawo werte. Înnî serronê peyeron di pey filmî kaş benî, bi hinzaron reydir pirtûk, bi seyon weşonayeyê perîyodîk pey omeyî weşonayîş, zaf televîzyonî pey weşonêya xo kenî.

HETÊ BINENŞÎ DI KURDÎ

Zon, di tewîrî ra yeno sinifbeye, hetê binenşî di û hetê form û fasali di. Hetê binenşî di zon qifle bi qifle yemnû ra aqîtiyewo. Sey Hind - Ewropî, Ham – Samî, Ural – Altay ûab. Qiflêwo hîna pîl qiflêyê Hind – Ewropî yo. Zonê kurdkî zî ino qiflî mîyon di ca gîno. Hewawo kû yeno zonaye zonî ki sey fransî, ingilizî, almanî, latinî, sanskrîtî zî ino qiflî mîyon di ca ginî.

Goma ki merdim verê xo bido toyî çekûyonê têmîyonî merdim şiyeno merdimêya (xizmatêya) zonê kûrdkî û îni zononê bînyon veyno.

Hezek:

Kurdkî		Îngilizî	Almanî	Fransî
Zazakî	Kurmoncî			
Astere	stêr	star	stern	Astre (étoile)
Bira	bira	brother	bruder	frère
Dalpa	dilop	drop	nue	larme (égout)
Newe	nuh / nû	new	nue	nue / new
New	neh	nine	neun	neuf

Hewawo kû yeno zonayîş kurdkî zî zononê Hint-Ewropîyî mîyon di letedê Îranî di yo. Zonê Îranî zî di hewayî ra bari beno; gorebê serdemon sey (hezey, fina) serdemê kevnarî, serdemê wertîn û serdemaê neweyî. Gorebê erdnîgarîyî; fina (sey) zonê vakûrê Îranî, zonê vaşûrê Îranî, zonê rochilata (rocwelatê) Îranî û zonê rocawonê Îranî. Kurdkî mîyonê zononê vakûrî di ca gîno, farisî zonê vaşûrî yo.

Farisîya kehin, farisîya mîyonî û farisîya newa pîdoma mîyonê zononê vaşûrê rocawonî di ca ginî. Hewawo kû aseno zonê Medon, Partî û zonê êroyin; Kurdkî, Belûcî, Tatî, Gilekî, Talişî ûêb. Mîyonê qifledê vakûrê rocawonî di ca ginî. Ino qifle di zonê Medî serdema kevnar o, zonê Partî serdema mîyonî yo û zonê bîynî fina (sey) Kurdî, Belûcî, Tatî, Gilekî, Talişî serdema newa temsîl kenî.

Gelekî zonzonayeyê zonê Kurdkî raştaraşt benî bi zonê medona girê donî. Zonê Medon zonê qesrikîn bi, yû zî Kirdkî / Zazakî / Kirmanckî nîşonê merdimî dono. La zonê medon ra pîrr kê m qalî mendî, îni zî çimekonê xerîbon reydir omeyî tadayîş û bîyî nomeyê cîhanî. Wîta di kî şiyenî qalonê zonê kehinî û yê zonê Kurdkî bidî têver û ino tewir dagirewteyê yîni nîşon bidî.

Hezek:

Medî	Kurdkî	
	ZazakîKirdkî / Kir- manckî	Kurmoncî
Bago	beg	beg
Bireyzmen	birêz	birêz
Zore	zor / pirr	pirr / zor
Xişayese, şa	paşa, şah	paşa, şah

Pehlewî	Kurdkî	
	Kirdkî / Zazakî / Kir- mackî	Kurmoncî
birûg	birewî	biro, birû
keften	kewtiş	keftin / ketin
hembar	himbar	hembar
birader	bira	bira / birader
cevvan	ciwon	ciwan
dar	dari	dar
kefçek	kewçiki	kefçî / kefçik
suxir	sur	sor

Avestayî	Kurdkî	
	Kirdkî / Zazakî / Kir- manckî	Kurmoncî
Ewre	hewr	ewr
Esp	estor	esp, hesp
Gen	gen	gen, gend, genî
Zimater	zoma	zava, zawa
Teyze	tîj	tûj
Wefr	vewri	befr, berf
War	varayîş	Barîn, warîn

Zonê êroyenî, sey zonê Fariskî û Belucî merdimê, (xizmê) zonê Kurdkî yî. Nizdîyêya Kurdkî û Farisî hindi kû vîşî ya, toyini waştî kû zonê Fariskî û Kurdkî bikerî yew û Kurdkî bikerî zarawayê Fariskî, ino miradî zî cayê xo nêgirewto. Ino semed ra zonzonayeyî hagîdar kenî ki zonê Kurdî zono xoser o.

Çiqas ki zî hetê qalona (çekûyon) Kurdkî û Fariskî nizdî yemnû nî

zî, hetê razzonayî di hetê zaf cayona zî cî ra durî, cîya benî. Eki kî hezek bidî, zarawayê vakûrî yê kurdkî tede zayendi esta, la Farîsî di asar çiy çinî yo. Zaf cayonê bîynon di zî Kurdkî û Farîsî cî ra cîya yî. Goma ki merdim Fariskîya kehin û zonê rewînê Kurdkî ki ono têver inî cîyabeyêyî zaf zelal vecînî werte. Hetê bedelnayêya toyî qalê Kurdkî û Fariskî cî ra cîya benî. Hilla ki merdim verê xo tadono cîyabeyeyêya beyntaredê Kurdkî û Fariskî, heme hewayî ra verê kî tadayeno Fariskîya kehin û Partî, merdim bedelnayeyê toyî vengon veyneno.

Ino bedelnaye zî mezg ra yeno, hilla ki zonê Hind – Ewropî zî cî ra cîya bîyî, wurnaye bedelnayedê ino vengon ra virazeyabi.

V / B

Vengî / b / yî Farîsî Kurdkî di beno / v-w /

Fariskî	Kurdkî	
	Kirdkî / Zazakî / Kir-mackî	Kurmoncî
Şeb	şew	şev
Bab	baw	bav
Tab	“tînc”	tav
Baran	varon	baran

J / Z

Vengî / z / bi vîşî Kurdkî di beno / j / , la awerteyêya yêyî zî esta, qalî sey jeng û zeng, jîrek, zîrek Kurmancî wirdî veng zî xo di ca dawo bide.

Kurdkî	Farîsî
Jehr	zehr
Roj	roz
Jin (Kurmancî)	zen
Jîn (Kurmancî)	zindû

S / H

Toyî vengî qalon mîyon di bedelînî / s / yî Kurdkî beno / h / ya Farîsî.

Hezek:

Fariskî	Kurdkî	
	Kirdkî / Zazakî / Kirmanc-kî	Kurmoncî

mahî	Mase	masî
deh	Des	deh
ahen	Asin	hesin

V / (\$) M

Zaf qalon di verba / v / ya Kurdî Farisî di / ŞM / yan zî teyna / M / yeno.

Fariskî	Kurdî	
	Kirdkî / Zazakî / Kirmanckî	Kurmoncî
çeşm	çim	çav
damad	zoma	zava
gam	gom	gav
nam	nome	nav

Z / D

Çiyabeyêyî bîynî yê Kurdî û Fariskî, ca bedelnayîşê vengê / z / û / d / yo.

Fariskî	Kurdî	
	Kirdkî / Zazakî / Kirmanckî	Kurmoncî
damad	Zoma	zava
danist	zonaye	zanist
dil	zerrî	dil
derya	zerya	zerya

V / XM

Fariskî	Kurdî	
	Kirdkî / Zazakî / Kirmanckî	Kurmoncî
toxm	bezre / toxim	tov / toxum

ZARAWAYÊ KURDKÎ

Zonê Kurdî wayerê toyî zarawayon o. Hetê toyinin di zonê Kurdî tewir bi tewir zarawayî xeleqnayî. Rochilatişinasî ki kurdon mîyona gêrayî, zarawayê zonê Kurdî sero gorebê zonayedê xo û nehfa dewleta xo gelêkî ewnîyayêyî neraştî kerdî. Kurdon zî bi xo zarawayonê xo sero nîzdî beyîşo bi zonaye nêviraşto, hîna vîşî pey tênon bide ewnîyayî. Heyna zî barbeyeyêya zarawayonê Kurdî di beno kû hîna raşt Şerefyanî Bêdlisî nîzdî vinderto. Yêyî seserra 16'ini di berhemê xono bi nomedê Şerefname

di zarawayonê kurdî sero ona vato; “Civat û cuwîyena kurdîya pêser bi zon, tore û halo xono civakî di bîyo çêher felqeyî.”

Felqewo yewin: Kurmoncî

Felqewo dîyîn: Lor

Felqewo hîrîyîn: Kelhûr

Felqewo çêherin: Goran

Toyî gorebê erdnîgarî di zarawayonê Kurdî sey Kurdkiyê vakûr, kurdkiyê vaşûr û kurdkiyê mîyon bari kenî.

Bi qala kirri zarawayê serekeyê yê kurdî înnî yî. Kurmoncîyê corîn, Kurmoncîyê cêrin, Goranî (Hewremankî), Kirdkî / Zazakî / Kirmanckî / Dimilî), Lorî. Toyî zonzonayêyî, Kirdkî û Goranî sey cî veynenî û yew zarawa hesebnenî û omariteyî zarawayonê kurdkiyî fiynênî çêher.

Zarawayê Kurdî hergû yewi hetî ra yemnû ra aqitînî, yew hetî ra zî di hebî yînnî zî cî ra hîna benî nîzdî.

Hezek: ma vacî; hetê ontîşîya, nerê û makê di zarawayê vakûr Kurmoncî û Kirdkî (Kirmanckî / Zazakî) nîzdîyê yemnû nî. Hetê canomeyî û kaşkerdî di, ina hewi Kurmoncîyê corîn û Kurmoncîyê cêrin nîzdîyê yemnû benî.

La hilla ki merdim verê xo tadono toyî qalon, ina hewi Zazakî û Kurmoncîyê cêrinî nîzdî yemnû veyneno. Zarawayê Kirmanckî û Goranî dagirewteyê yemnû asenî û zarawayî ki hîna verîn (kêhin û kewnarî) î. Kurmoncîyê corîn û cêrin zî dagirewteyî yemnû nî. Dîrokê zonê Kurdî di qonaxa dîyin hasil kenî. Kurmoncîyê cêrinî kû tira Soranî vacîno zarawayo hîna newe yo.

Vacîna ki mexilê yewin yê zonê Kurdî Baba Tahîrê Hemedanî bi zarawayê Lorî nuşto. Mexilê dîyîni seserra pûncîsîni di hetê Elî Herîrî di bi Kurmoncîyê corînî omeyo nuştîş. Polê vajorî û zonayî di zarawayo kû hîna aver kewto Kurmoncîyê cêrinî o. Çimkû çerray nêomeya qedexe kerdîş, inayi ra ino zarawayê kurdî derfetî averşîyayîşî xo dest fiynawo. Inkay zî wendecayê verînî ra bigî heyonî zoneca (zaningehi) pey ino zarawa perwerde virazîno. Heme hetî ra mexilî pey nusîyayî.

Zarawayo kû ma ino mexil di rarzonayîyê yêyî sero vinderî Zazakî / Kirmanckî / Kirdkî yo. Zazakî (Kirmanckî) zêdî nuşte di nêomewo gurinayîş. Mexilê zazakî kê mî. Serronê peyenon di xebate ki bi pîşengeya Kurdi-Der di bena bi erj a. La belê zaf zî aver nêşîya. Hassasîyeto kû viraştî hetê Pasûr, Gimgim, Dêrsîm û binêkîna zî yê Lijêyî esas girewto. Komî kû xo qursê Zazakî resna tira yewi havili nêgirewte. Hîna vîşî zon tēmîyon vist. Zonayeyê yêyî zî vîr ra şîyî. Çimkû rarzonayîyê Zazakî zafî

nîyî û ayî ki zî estî teng î. Şaşêyi tede zaf a. Ayo semed ra mi vaşt ki ino pirtûkî têbikero û zengînêya rarzonayî binêna zêdî bikero. Beno kû zî rêz û rêçekî ki mi tespît kerdî zonayeyo kû mi wîta di nîşon dawo kêmi bo zî, toyini gore zî şaş bo. La ki verî ino tewir ra xebatî bibînî Zazakî / Kirdkî / Kirmanckî zî gorebê xo persgirêyê xo çareser kerdibî û raro kû êro tira şîynî Kurmoncî ra zaf apey nêbîynî.

HETÊ FASAL Û PÊMENDÎ DI ZONÊ KURDKÎ

Hetê pêmendî di zî zon yeno sinif kerde. Sey zonê yewkerte, heway zonê Çînî û Japonî. Toy zonî zî bi pakerin î. Ino zonon di paker ki pa bi, hi vera û hi zî pey ra, vate dono qali, vate qali di bedelneno. Ino tewir qalî yenî viraştîş. Eki hezekî biyêro daye, ino zonê Fransî û yê Ingilîzî di bi pakerî “affix” yeno zonaye, pakerî ki yenî peynîda qali derî “suffix” û ayî ki yenî vernî da qali zî derî “prefix” vacîno.

Hezek:

FRANSÎ	INGILIZÎ
Pro / nome	Pro / noun
Sur-nome	Sur-name

Toy zonî teyna peynîda qali di paker gînî, vergir ino zonon di çinî yo. Zono Tirkî ino tewir o. Tirkî di binêkî bedelnayonê wîrdîkon reydir qali yena bedelnayîş.

Hezek; gör-ecek-ler-di, oyna –mîş-lar-dî, aç-îyor-lar

Toyî zonî zî onteyen î. Ino zonon di fasal û ontişê qali gorebê kar û gurewo kû (pêwir-vazife) qali gîna xo ser bedelnena. Onte zî darax bi darax o.

Bi finak; toyî zonî estî tam wayerî ontî yî. Erebi ino zonon ra yew o. Zonê erebî di toyî qalîbî estî, qali gorebê ino qalibon fasal gînî, qali di tîpî bêveng sabî î, la tîpî vengîni bedelîni.

Hezek:

/ ktb / kîtab, katîp, kutub, mekteb, mektup

/ klm / kelam, kalem, kelîme...

Zonê Kurdkî ewtîya di sey zaf zononê bînon ê Îranî, him zono onte wo, him zî paker gîno. Kurdkî paker him vergir, him peygir û him zî mîyongir o.

Kurdkî zono onte wo. Tewirê bedelnayedê qalon derînenno, gorebê

gureyêkî gîno xo ser û rengê yîni bedelno. Kurdkî di tewirê qalonî ki sey karî (kerdeyî), canome û nomeyî gore bedelîni. Kar (kerde) gorebê dem û kesî yeno kaşkerde, bixusîsî zî demeyo inkaye û raweya fermonî di kokê karî (kerdeyî) bi xo zî bedelno.

Hezek:

Wendiş	waneno (oneno)	bi-wa-ni
Ewnayiş	ewnî-no	bi-ew-nî
Eşnawitiş	eşnew-e-no	bi-eşnaw-i
Girewtiş	gîno	bi-gî-ri

Ino tewir Kurdkî di qalî him vergir, him peygir û hi zî mîyongir gîni. Ge-ge zî paker dekeweno mîyonê di qalon û vatewo newe bide wenono. Ino tewir ca ca zî veng mîyonê qali di bedelîno û gureyê qali bedelno.

Hezek: (Vergir)

Kerdiş	akerdiş
Gêrayiş	agêrayiş
Açernayiş	daçarnayiş
Sawitiş	dasawitiş
Vistiş	devistiş
Pirakerdiş	pîyanayiş

Hezek: (Peygir)

Hezek (Peygir)	
Zêr	zêrîn
Reng	rengîn
Pel	pelin
Eşîf	eşîfin

Hezek: (Mîyongir)

Germ	germigerm
Tar	tarûtur
Bone	bonewûbîqlîz
Zit	zitûzilit
Rut	rutûrupal
Serd	serdigrem

MAXA HÎRÎNÎ

VENGZONAYÊYI (FONOLOJÎ)

Hewawo kû vatedê qali ra aseno, rarzonayîyi rêz û rêçekî zonî nîşonê merdimî dona. Aseno kû yew zon zî bê rêz û rêçek nîyo. Veng, kerte, qali û rista gorebê toyî rêz û rêzekon virazîni; rarzonayî yan zî rarê zonî îni mantiqî nîşonê merdimî dono. Zonî di hîrî çiyî benî binenşeyê dehkerada saxey û zebervetedê zonzonayoxon; veng, fasal û tewirê qalon, vateyê înin rêz û rêçekî û rêzbeyeyêya yîni.

Lîteratûrê lîngûistîkî yan zî zonzonayî di vengzonayî rê fonolojî, çekûsazîyi rê morfolojî, vateşinasîyi rê semantîk û ristasazîyi rê zî sentaks yeno vatiş. Ino pirtûki di heyonî yewina merhale ma îni dehkerayon sero vinderî.

VENG

Zonzonayî di merdim şîyeno bi kîrr “vengî” ona salix bido; wawo kû pişik merdimî ra vecîno, şono ziqolog, ewtîya di leqêki dono tayê vengî, ino veng bi hetkarêda qirriki, lewî, didonî, zonî, asmîne zonî, pîrnika (vinîya-zîncîya) merdimî yew fasalî gîno. Veng beno di birrî: Vengîn (biveng) û bêveng. Vengîn ino tewir vengo kû bi xoser biro cayêki bialiqîyo, pa bimono rastraraşt fekê merdimî ra vecîno.

Bêveng nişîyeno bi xoser fekê merdimî ra vecîyo. Beno kû merdim bişîyo, înin lewon reydir veco, hewceyêya vengînek esta. Bêvengî bi hetkarêya vengînon yenî vetiş. Xora zî vateyê vengîni wîta ra yeno. Zazakî di 31 vengî estî. Înin ra 23 hebî bêveng î, 8 hebî zî vengî î. Ez nêwazeno wîta di dehkerada defîno, la tîpê “i”, “h” û “x” yî di mijgule aseno.

Sey; Ina wirdîk a. (tîpa “i” yi seredê zonîya vecîna.)

Îsa nêmerdo. (wîta di ina tîpi sey “eyn” a erebî qirrik ra vecîna.)

Hesir keno. (tîpa “h” yî zonî sero vecîna.)

Wîta ra hesir bi. (wîta di “h” qirrik ra vecîno û qalîn vacîno.)

Xemîn a. (tîpa “x” yî asmîne fekî û zonî sero vacîna.)

Xizma esta. (wîta di “x” qirrik ra vecîna û qalîn vacîna.)

ALFABEYA KURDÎ

Veng bi hetkarêya toyî nişonon yeno nawitiş. Înî nişonon ra tîp yeno vatiş. Hewawo kû ma verî zî dabi nawitiş zarawayê Zazakî di 31 vengî estî. Înî vengî bi toyî nişonon omeyî destnişon kerde, yan zî înî bi tîp omeyî nomekerdiş.

Ino hewaw kû cor di zî vacîya tîpî nişonê vengon î, merdim bi rare tîpon şiyeno vengon nişon bido û mende verdo.

Eki verî ma tîpon rêz bikerî, gay ma vîrî fiynî ki alfabeya Latîni di tîpî hetê fasali di benî dica yî, toyî înîn ra wirdîk, toyî zî gird nusînî.

Alfabeya Kurdkî di înî tîpî estî:

Tîpê wirdîkî:

abcçdeêfghiîjklmnopqrştuûvwxyz

Tîpê girdi:

ABCÇDEÊFGHIÎJKLMNOPSŞTUÛVWXYZ

VENGÎNÎ (Biveng)

Tîpê vengîni:

Kurdkî di (Zazakî di zî) 8 vengîni estî. Înîn ra 3 kirr, 5 hebî zî derg î.

Tîpî vengîni înî yî: a, e, ê, î, î, o, u, û

Kurdkî di vengîni kirr û derg yemnu ra cîya yî, sey toy zononê bîynon pey toyî nişonon nêbedelinî. Mîyonê qali di derg û kirrêya yîni asena. Toyî zonon di ino hal cîya wo. Zono kû sey erebî vengîni kirrî bi tîpek nîynî nişondayiş, bi toyî nişonî ki yenî verba bêvengon yenî nawitiş. Zazakî di, di tîpî vengîni têhet nênusînî.

Vengîne dergî: a, ê, î, o, u

Vengîne kirrî: e, i, u

Gorebê cavetî vengîni;

Veraveteyîni: î, ê

Peynîdiveteyîni: e, a, o, û

Zoniserveteyîni: i, u

Gorebê akerededê feki:

Gilor: o, u û

Akerde: a, e

Nêmgirewte: î, i, ê

Gorebê daraxa vetî di:

Vengînê berzî: î, û, i, u

Vengînê nimzî: a.e.o

Vengînê werteyinî: ê

BÊVENG

Bêvengê Zazakî

bcçdfghjklmnpqrsştvwxyz

Zazakî di 23 hebî tîpî bêvengî estî. Bêvengî hîrî hewayî ra cî ra cîya benî.

1-Gorebê ca vetîşê vengon

2-Gorebê fasala vetîşê vengon

3-Gorebê daraxa vetîşî

Gorebê ca veteyê bêvengê Kurdkî

Lewkî: b, m, p, w

Înî vengî bi leqeya lewon virazînî. Heme hîrî vengî verînî (b, m, p) wirdî lewî gûnenî pîrû, la vengî (w) lewî yemnû nêresenî.

Didonlewkî: f, v

Înî vengî bigurîneyedê didon û lewon vecînî. Didonê corînî yenî lewîdê cêrînî rû gûnenî.

Didonkî: t, d, s, z, r, l, n

Bi leqeyîşê zonî kû gûnenî didononê verînonî rû virazînî.

Bi seredê zonî ra veteyî: c, ç, ş, j

Bi asmînî fekî û qiriki ra veteyî: g, h, k, q, x

Zazakî di bêvengê wişkinî: p, ç, t, k, q yo.

Ayî nemrînî zî: b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, w, x, y, z

Hezek:

Nemrik	Wişk
Peynî, pey, pêş	Porr, paştî, pîrd
Çim, çeber, çem	çirr, çamûr, çirrik, çerx
Kew, kelîce, kes	koçer, kaş, kar, kalme
Ti, tarî, tirş	toraq, tar, têr, torzî

Înî bêvengî toyî qalon di nemrik î, toyî qalon di zî wişk î.

Tîpê himvengînî: l, r yî. Kurmoncî di înnî tîpî çut nuştîş hewanîya wo, la şarî mîyon di, rocî mîyon di estî. Yew alozeyê esta. La Zazakî di toyî mexilonê rarzonayî di asar dehkerayî kêrnî nusîyayî û şîrove bîyî. Seki Kurmoncî taklit bikerî. Him ma vonî binenşeyê zonê Kurdkî Zazakî yo û him zî ma Zazakîyî benî fîynênî bindê sewmê Kurmoncîyî. Ino zarawa ta û taqetê yêyî yo xo nîngon sero vindertîşê zî esto. Hima gay kî saxêya bi xorîn û heto kû Tirkî û Erebnî ra durî mende yo kî wêra ra rêz û rêzik saxbikerî. Qalê torinî û seklewîyî wêra di mendî. Zaf cayê Amedi, Çewligî, Gîngîm û Dersimî binê sewmê Kurmoncî di zî mendî. Cawo kû eşîr bîya û eşîrê Zazayon zî tede ca gîrewto sewmo kû zonî sero viraşto hîna zelal aseno. Him hetê qalona û him zî yê rêz û rêçekona ona yî. Xebata bê sewmêyî, Zazakîyî vecena herayîyî. La hima vernîya xebat rind nêabîya.

Hezek:

RAŞT	ŞAŞ
Pirr	pir
Parr	par
Herri	heri
Zerre	zere
Şerr	Şer
Kerr	ker

Tîpa bêvengîn “y”zonê Fransî di sey yew tîpa vengîn yena gurînayîş. Zazakî di zî nuşte di zaf çîy sero nîyno vatiş, la rocî mîyon di sey “î” feki ra vecina. Nîzdîyî “î” hesebîna. Pirtûka Samî Tan di tîpa “w” nêmvengîn yena qebûl (pewjnayîş) kerdiş. Zazakî di zî yew tewir têmîyonekê esta. Ca ca tîpa “w” herûnda “o” yi di, ca ca zî tîpa “o” yi herunda “w”yi yan zî tîpa “o” yî herunda “î”yî di gurîyaya. Nuştêdê “vatiş”û toyî nuştexon di “o” hewanîyawo bîyo “w”, ca ca zî “w” hewanîyawo bîyo “o” û ca ca zî “o” hewanîyawo bîyo. Mi gore ino şaş o. Bi lufonê Pehlewî yan zî yê Farîskî sewmê kurmoncî zazakî sero virazîyawo. Hergû zarawa yan zî zonî gay çew zon û zarawayonê bîynon taklid nêkerî.

Hezek:

Holî	hewlî
Zon	ziwan
Zonaye	ziwanaye
Şone	şiwane
Soli	sweli
Golik	gwelik
Porr	pwer
Xorîn	xwerin
werte	orte
wede	ode
wecax	ocax
welecax	olacax

Toyî cayon di herunda tîpa “a” yi di tîpa “o”, toyî cayon di zî herunda tîpa “i” yi di tîpa “o” yena gurînayiş.

Hezek:

Şono	şino
Vona	vana
Zonî	zanî

Seba çekûyonê xerîbon ya zî ayîyî ki ma ra girewtî û bedelnayî (wurnayî) ez wazeno toyî çiyon înîn sero vaco. Wezîrê perwerdeyê Tirkon seba kû qalê xerîbî ki Tirkî di estî, yîni semed toy çî erdbi zonî. Va ki; “culture” çekûya ingilîzkî ya. Ma zî ina çekûyi yîni ra girewta, kerda “kültür”. Ino tewir çekûyon zî rêz û rêçekonî ma gore fasal girewta. Ewtîya di qalî ki Tirkî di estî û Zazakî di zî sey Tirkî yenî wendiş, yî zî ayo tewir Zazakî ra gîreyî û fasal bedelnaya (wurnaya), fasala yê xo bide daya. Înî qalon tirkî ra girewtîş ra zêdîr seki Tirkon Kurdkî ra girewtî.

Hezek:

Ortak	wertax	olacax	welecax
Oda	wede	ordek	werdeg
Ocak	wecax	ocak kor	wecaxkor

Raştêya ino çekûyon ona ya. Ez ona veyneno. Yewina çî “an” û “am” zî toyî nuştoxî û kovarî zî “on, un, ûn” û “om, um, ûm” î “an” û “am” pewjnawo û ona gurînenî. Mi gore înîn yew têmîyonekêya girdi viraşta. Gay binenşeyê qalon sax bikerdinî, tira pey yew birr bigirewtinî.

Hezek:

Lamba---- lombe kokî ina qali fransî ya. Qali bi xo “lampe” ya. Kî

inayi şîyenî lamba binusî û biwanî, yewîna çîy; seki wezîrê perwerdî yê Tirkon va kî şîyenî bi şêwazê xo bigureynî û “lamba” yi bikerî lombe, çimkû zone ma di “a” û “o” cî dir zaf ca bedelnenî. Ino rêzek toyî netewon rê edet o û ma Kurdon rê seki tomet bo. Ma vacî qala “xone” (pisîngo nerî) senî beno “xane”, yan zi “doman” senî beno “daman”, “gome” (gom ê kurmoncî) senî beno game, ayo kû ino moj bibedelîyo xora ki vate zî vinî bibo. Ma vacî sey ‘qonat, sendom, qonax, kûm, kom, çaponi, qoncik, toni, gongulayi, bumi, bomlerzi”, ... bi hinzaron reydir qalî ona asarînon sero yew saxkerde, yew xebata bi arizî nêvirazîyo û raştaya welatî ra durî asar yew birr girewtîş çî hind kû şaşêya ki esta sereraşt ki bikero! Eki sey ayî kovaron biyero pewjnayîş, zaf hetî ra alozêyi dewom kena. Raştaya qalî kokê qalon sero saxkerde virastîş hîna hewl û hîna raşt o.

TÎPÊ PÎYAGIRÊDAYENÎ

Kurdî di, di vengîni pêpeya nênusîni. Hilla ki di vengîni yenî têhet tîpa pîyagirêdaya kewena mîyonê yîni. Zazakî di toyî nuştuxî, kovar û elaqedarî di tîpon sero vîndenî û riki kenî. Yew tîpa “w” yewî zi tîpa “y” yî nîşon donî. La Zazakîyo kû eşîra Mirdasî gurînwawo û Zazakîyo kû dormeredê Pîron, Hêni, Meyeron, Xûlûmon, Gêl, Pali, Hêni, Liji û Çewligî di qalî beno, tira fahm beno kû teyna tîpî “y” û “w” nîyî. Di hebî tîpî bîynî zî yenî gurînayîş. Yew tîpa “d”, aya bîynî zî tîpa “n” ya. Tîpa “n” kêmi gurînîna, la tîpa “d” xalib gurîyena. Kêmi nizdî beyîş virazîyewo, fasala Zazakî bedelîyaya, teng û giron bîyo. Him zi fahm beye zor kerdo.

Hezek:

Cenîya tu

Pîyê mi

Mongaya ma

Vernîda ma di ca girewt.

Yewida xidari.

Se dû se ti mafdar î.

Ez xo nû lacê xo têvirazeno.

Elî nomeyê xo nû dewida xo heremnawo.

Homay ridê mi ewnîya.

Zomadê xo ra vaci.

Keynaya Elî’ dê Têllî.

Cawo xirab.

Gurewo kû ez nêko.

Zomawo pîl.

“r” yî semed zî yew pêkewte esto, la yew zelalêyi çinî ya. Gay biro ca dayiş. Çimkû zon di ca gîna. Ma vacî; hilla ki “mara tu werd, pîrê tu pewt.” Wîta di “r” kewto mîyonê di vengînon û pîya bestî.

Hezek:

Mara mi va.

Wara tu nêdî.

Pîrê tu zî çimê xo degirewtî.

Hagidarê: Înî tipon ra “n” kêmf yeno gurînayiş. Toyî cayon di zî di tîpî vengîni yenî têhet kî nişîyenî ki çikî zî bikerî.

Hezek:

Bierdo, bêar, biaw, bêimon, biadir, biaqil, bêaw, bêadir, bêaqil, bêertzeyî...

BÊVENGÎNI BÎ VENGÎNA BESTIŞ Û WENDIŞ

Ina dehkera rê Franskî di vacîno “liason”, ma di zî bêvengîna ki peynîda qali di ya û tira pey bi vengîni ververnîyeno, bi aya vengîna wendişî rê vacîno. Bi çî nome vate bibo yo sero ez vinderto, mi “pabestîni” ra vîşêr yew nome nêdîy. Averroc di ki asar pêkewtêyî ki virazî, nomewo mende wa mono mêştî rê. La çîyo kû him Kurmoncî di û hi zî Zazakî di vecîno ma ver mi tespît kerdo û erdo zon.

Hezek:

Şariston di non vay o.

Ino derdê kal û pîron o.

Ez o kor.

Ez a kori.

Ina mi ra pîlêr a.

Waya tu ezeb a.

Ma rê merg xelas o.

Pîyê şima comîrd o.

KEWTIŞÊ VENGÎNI

Ina dehkera tirkî di esta, la ma veynenî ki kurdkî di zî esta. Hilla ki qala vengîn a ki bi vengîn qedîyena û yew paker ki ~~pa bi~~, vengîno peyen tira kewena û qali di vengîna ki kertedê peyenî di ya kî veynenî tira esterîna. Ina dehkera sero zî ez raştê yew gramer nuşttoxî kû erda zon, raştê der nêomewo.

Hezek:

Gede- Gedon beri keye.

Mêşna- Mêşnon erê biqesnî.

Risim- Ma yew rismê tu wazenî.

Dere û durxe- Dere û durxon ra megêri.

Bizi- Bizonê ma soli medi.

DIBAREKERDEYÊ TÎPÊKÎ

Rengînêya zonê Kurdkî yê pîrr zarawayî toyî têmîyonekê zî viraştî. Nuşttox û zonzonayeyê Kurmoncon gore dibarêya di tipon hewcî nêkena. Vatiş di di tîpî sey / r / û / l / yenî gurînayiş, la nuştîş di hewanîyayî. La hewawo kû vateyê qalon têmîyon nêkero semed vernî ra heyon êro, Zazakî di zî di tîpî sey / r / û / l / gurîyayî û êro zî kî veynenî kî sewbîna di tîpê bêvengî yenî têhet. Gomaki îni tîpon ra yewi kêmi biro vatiş yan zî binusîyo vateyê qali vinî beno, yew têmîyonekêyi virazîna. Ina raştêyi heme hefî kû Kurmanc tede ciwuyeno esta. Yewîna çîy, zonê Fransî di zî têhet ino tewir di tîpî bêvengîni têhet nusîni, sey "r", "l", "n" û "s" yî. Qali gore wendiş zî bedelîno. Zazakî zî Fransî ra hîna nîzdî yo sey zononê Hind-Ewropayîyê bînon.

Hezek:

ÇEWT	RAŞT
Seri	serri
Her	herri
Zere	zerre
Zerî	zerrî
Fir	firr
Xele	xelle
por	porr

NÊMVENGÎN Û VENGÎNÊ DERGÎ

Kurdkî di nêmvengînî hewayî tîpa pîyagirêdayeyi gurîyenî. Hilla ki yenî vernîda vengînonê dergon, ayî ki heme ca vetiş û ca vetişo kû nîzdî yîni yo, îni vengînon kîrr kenî. Ino binenşî semed / y / sewm / î / yî keno, / w / zî sewm vengîna derga / o / yî keno. Ewtîya di kî şîyenî vacî dagirewteyî nêmvengîna / y / yî / î / yî ra esta û dagirewteyê nêmvengîna / w / yî / o / yî ra esta.

Hezek:

Zomawo newe

Neweyî

Cawo wişk

Pîyê mi

Vengîna xoser kurdkî: / u /

Gay kî binekî vengîna / u / sero zî vinderî, vengîna ki xoser a yew zî tîpa / u / ya, binêkî zî arîzêya yayî zî esta. Vengîna kîrr a. Ayo kû Tirkî biwender bîyo û Zazakî di zaf zî pey / u / yî qalî ververnênîyenî. Kêm qalî / u / yî estî.

Arîzêya vengîna / û /

Vengîna / û / hetê vetîşî di / u / ya Tirkî monena, yanî gay verba / u / ya Tirkî / û / ya Kurdkî bigurîyeyo, la zafî tenî ki tirkî ra vîyartî wendiş û nuştîşê Kurdkî ino cayon di şaşeyî virazenî. Vengîna / û / vengîna derg a, kurdî di vengî nîzdî yemnu yê dergî bi hetkarêya vîşî, yanî yê kîrrî omeya cîyabeyîş. Sey / i / û / î / ; / e / û / ê / ; / u / û / û /

Toyî cayî / û / ya kurdkî / ü / yi tirkî reydir têmîyon fiyenenî û herunda / û / yi di / ü / gurînenî.

Hezek: Bûk, çûk

CÎYABEYÊYA ALFABEYA KURDKÎ Û TIRKÎ

Zafî tîpê kurdkî tîponê tirkîyi ra nîzdî yî. Kî gay benêkî tîponî / q / , / ê / , / w / , / x / , / û / sero vinderî.

/ x / : Ina tîp qirrika merdimî ra vacîna, merdim seba ina bêvengîni,

şîyeno hezekêk sey "xort", "axa", "xafil" bido. / q / : Ina tîpi bêvengîn a, ê qirriki ra vetîşî ya, sey / / qafa erebî ya, qalî ki pey / q / yî yenî nuştîş yan zî mîyon di / q / esto, merdimo kû tirkî mûsawo / k / yî reydir têmîyon fiyneno.

Hezek:

Heq	reqçûwe
Hiqûq	qazîyek
Teqîn	qorri

Cîyabeyîşê / v / û / w / :

/ W / nêmvengîna lewî ya, veng bi leqêya lewon ra fasal gîno, caya nêmonena. Pênêmendîşê yayî û / v / yî zaf verba çimî ya, / v / pey hetkarêya lewî û didonon vecîna. Ayayî ra zaf pîser nêşonî. La komî kû tirkî biwender bîyo / w / û / v / yî têmîyon fiyneno. / W / pey wîrdî lewon vecîna û fekê merdimî di gilorek virazena, lewî pîrû nêgûnenî.

Hezek:

Wan

awa

dew

wîta

aw

dêw

Merdîm wendîşî înin pey / v / yî bîyero ca, weş aseno kû bi nezonêyi ona wanîyawo.

Awî -av, dewî -dev, wîta -vîta nêbeno, zazakî di cayê yîni cîya wo. Yî têmîyon bifîynî, vateyê yîni zî têmîyon keweno.

Cîyabeyîşê / E / û / Ê / yî:

/ Ê / zî vengîna derg a, beyntaredê / e / û / î / yî di monena. Cîyabeyeya yê / e / û / ê zaf zî ason a. Cî ra vetîş zaf zî zehmet nîyo. La heyna zî komo kû bahdî bimûso derî zor û zehmet o. Nê ki ez û êzimi cî ser nêşonî, rez û rêz têmîyon nêkewenî, ser û sêr qet cîra nîzdî nîyî. Kurd telefuzê îni vengon di yew zehmet kaş nêkeno.

Cîyabeyîşê / u / û / û / yî:

/Û/ bi zafir sey / u / ya tirkî wanîno. Hewawo kû; kî vonî bûk, çûk û kî ki vonî; kul, du, duy, huy ferqê yîni verba çimî yo. /Û/ derg / U / zî kîrr telafûz bena.

KERTE

Ino yew leteyê qala kû bi yew hewi di fekê merdimî ra vecino. Kerte vengzonaye di bi cawo avzel nome beno. Gorebê salixdarêya klasikî, seba hergû kerteyî tîpek bêvengîni hewcî kena. Tîpa vengîni şîyena, bêvengi nêşîyena xoser kerteyêk viraza.

Kurdkî di kerteyêk şîyeno yew veng ra heyonî çeher vengî bo, îni kerteyî şîyenî yew qalî, pêrûbestek û pakerêk virazî.

Kertewo yewveng; hergû vengînek kerteyêk virazena, îni vengînonî ra toyî, sey vergir; a-ver, a-daşt, a-son, peygir kerd-i, dar-i, paker; lac-ê tu, pêrûbestek û bestekî sey / û / / û / / ê / virazenî.

Di vengî ki kerteyêk virazî, şîyenî gelêk çekû, pêrûbestek û pakeron zî virazî.

Hezek: Aw, sî, ga, pî, mi, ti, tu, ma, yi, ki, kî, kû, çi, çî, îni, in, pê

Hîrî vengî ki benî kerteyêk, toyî çekûyon, pêrûbestek û pakeron virazenî.

Hezek: Ast, şew, kar, tew, ser, şar, cêr, cor, sîr, tîr, kul, gul, kel, kes, bar, tas, nas, xan, dar, bêr.

Çeher tîpî zi şîyenî kerteyêk virazî û zazakî di gelêk yew kerteyî ki çeher tîpon ra virazîni estî.

Hezek: Derg, zirq, hewr, ters, çewt, nemr, heşm, renc, wişk, pişt, purt

....

Zazakî di kerte kerdiş gorebê vengînon yeno kerdiş, heway wa -rîş-tiş, ve-tiş, be-lin-gaz, vey- na, yiş

Hilla ki qala ki yena kerte kerdiş beno kû paker û kok çekûyi ra lete bibî.

Hezek: Qala wa-rîş-tiş zi çekeyî ki (têra) cî ra omeyî abirmayiş virazîyaya.

Hewawo kû pey hezekon nîşon dîya qalî bi yew kerte û pîrr kerteyî zî benî. Qalê kurdkî bi gironêyi yew kerte, di kerte û hîrî kerte yî, qalê çeher kerteyî zî estî la kêmi î.

Hezek:

Yew kerteyîn: Yew, ters, sur, zel, velg, ceng, çewt

Dikerteyîn: Im-baz, het-kar, çe-kû, ha-cet, pa-ker

Hîrikerteyîn: Ra-kew-tiş, bex-te-war, be-lin-gaz, sîr-ku-tik, şo-reş-ger

Çeherkerteyîn: Ser-kew-ti-şê, pê-şo-na-yiş, şe-qez-na-yiş, tê-vi-raş-tiş, in-gir-na-yiş

MAXA ÇEHERIN

ÇEKÛSAZÎ (MORFOLOJÎ)

Çekûsazî yan zî morfolojî; yew leteyê zonzonayî yo. Pey bi ino rarî merdim, reng û fasal, tewirê yîni û rêz û rêçekê virazeyedê çekûyon bonder beno.

Vernî di gay kî bidî şinasnayiş ki qali çina ya? Qali tira çekûyi zî vacîno, îni ki yew yan zî çand kerteyon ra virazîni û wayerê watî û gure yî. Qali tèn û ewnîyayêya merdimî bi rarê qalon merdimonê bînon resnena.

Kî gay inayi rê zî vacî; pêrûbestekê torinî, bestek û pakerî zî sey çekûyi yenî qebûl kerdîş, yî bi xo vatedar nîyî, yî mîyonê rista di yew gure onî ca.

Bi hezek; pêrûbestekê “zî” xo sero wayerî yew watî nîyî, la bê yayi zî merdim nêşiyeno ca û pozisyona çiyon nişon bido.

HETÊ SAZBEYÎ DI QALI

Qali hetê sazbeiyî di hîrî birrî ya, yew qala zude, di; qala virazeya, hîrî; qala pîyabesta. Samî Tanî ino tewir kifş kerdî. Û ino tewir birr kerdîş zî raşt o. Qalê him zudeyîn, him viraşteyîn û him zî pîyabesteyîn î.

Hezek:

Qala zude: dew, roc, golik, qorri, newal, eyni

Qala virazeya: vengdar, sîdar, serdar, karmend, karker

Qala pîyabesta: serewişk, serfiraz, zerrîweş, bawkal

Hewawo kû hezekon di zî aseno; qalî zudeyînî nome û aseyan di weynîno kû yew qali ra virazîni û paker zî pa çîni yo. Qalî virazeyeyî çand çekûyon ra virazîni û vergir û peygir zî gîni. Hilla ki paker gîni vate tede bedelîno. Qalê pîyabesteyînî zî zaf hîmîn î, zafê yîni zî di qalî yenî têhet û tira yewîna qali virazîna, yewîna vate bide wenîno, gege zî pê yew kertîyî zî vate dîyeno bide. Wîta di hergû qali xo ser vate virazena û pîyabesteyê xo di vate bedelîna.

Hezek: kutikbav, moneqûliz, çimlîl, pîqçewt, ritenîk, xalcenî, birakeyna, loqtêzek,

VIRAZEYIŞÊ QALON (ÇEKÛYON)

Kurdkî di qali pey hetkarêda pakeron virazîna. Înî pakeron ra pakerê qali viraştîşî yeno vatiş. Nomedê înnî pakeron ra aseno, hilla ki yenî vernî û peynîda qali (çekû), vatewo newe donî bide. Înnî ra toyî kewenî vernîda çekûyi tira vacîno vergir, toyî zî kewenî peynîda çekûyi tira vacîno peygir.

Înnî pakerî xo ser qet yew vate nêvirazenî, beno kû vernî di wayerê yew vatî bîyî, la êro ino vate vinî kerdo, omewo vîrî beyîş, toyî sewbîna zarawayon di vate wegînî, vateyê yînnî esto, zarawayê bîynî di omewo vîrî kerdiş.

Hezek:

Vergir: a-pey > apey, bê-bext > bêbext, a-ver > aver, bê-xêr > bêxêr

Nê-weş > nêweş, ne-yar > neyar, nê-şite > nêşite, ne-zon > nezon,

zir-deli > zirdeli, a-daşt > adaşt, nê-wende > nêwende

Peygir: aw-in > awin, sol-in > solin, ga-won > gawon, ters-onek > tersonek

zur-ker > zurker, lac-ek > lacek, veyna-y-ox > veynayox

renc-ber > rencber, kefs-kar > kefskar

VERGIRÊ ZAZAKÎ (KIRDKÎ / KIRMANCKÎ)

Vergir yew tewirê pakerî kû yeno vernîda qali û vateyêk newe bide wenono. Vergir bi xo nîyno yew vate yan zî vateyê yînnî yo verin omewo vîrî kerdiş. Ca bi ca eki vate tede aseno zî se qali ver di vateyê xo vinî keno. Ge-ge zî perûbestekî zî gureyî vergirî gînnî xo ser.

1-Pêrûbestekî / bi- / , / bê- / , / ne- / toyî çekûyon di nome û imbaznomeyêk newe virazenî, karê vergirî gînnî xo ser, inay ra benî vergir.

/ bê- / ino bi raştêya xo di pêrûbestek o, hilla ki yeno nomeyî ver, yînnî keno imbaznome (rengdêr) û gurîyê vergirî ona ca.

Hezek: bêber, bêwar, bêgede, bêxêr, bêzar, bêhîm, bêyom, bêqom, bêqewm

/ bi- / ino zî pêrûbestek o, la goma ki yeno nomeyî ver toyî çekûyonê newon virazeno.

Hezek: bipere, biqewm, bibar, biveng, bireng cayê peygirê / -dar / gîno û ino tewir yew vate dono bide.

/ ne- / ino zî pêrûbestek o, nêbeyî ya toyî cayon di rolê vergirî gîno

xo ser.

Hezek: neçar, neyar, nezon, neraşt, nebaş, nerind,

/ **nê-** / ino zî bi rengê pêrûbesteki ono ca, rol gîmo xo ser, la vernîda qalî di gureyê vergirî ono ca.

Hezek: nêbeye, nêwerde, nêveynayox, nêweş

Pêrûbestekî ki sey / **der-** / , / **ser-** / sey vergirî vecînî kî ver.

/ **der-** / derheq, derdest

/ **ber-** / bermal, barbar

/ **ver-** / verapers, verbicêr, verawi

/ **bin-** / binpîzik, binpay, bindest, binçeng, binkiras

/ **ser-** / serbar, serbaz, serseri, sergovend, serbijîşk, serdest, serfiraz

/ **mîyon-** / mîyondew, mîyonroc, mîyonpaşt, mîyonca

VERGIRÊ KI KARON VIRAZENÎ

Toyî vergirî estî ki sey / **a-** / , / **da-** / , / **rû-** / , / **we-** / , / **pê-** / yenî vernîya karon newerna kar virazenî.

/ **a-** / : a-kerdiş, a-kewtiş

/ **cî-** / : kerdiş

/ **cîra-** / : kerdiş

/ **cîdi-** / : vetiş

/ **da-** / : da-viraştiş, da-romitiş

/ **de-** / : de-kewtiş, de-kerdiş, de-sawitiş

/ **ra-** / : ra-kewtiş, ra-dayiş

/ **ro-** / : ro-kerdiş, ro-nîştiş, ro-nayiş

/ **rû-** / : rû-terdiş, rû-dayiş

/ **pê-** / : pê-kewtiş, pê-mendiş

/ **pêrû-** / : pêrû-dayiş, pêrû-gûnayiş

/ **pira-** / : pira-kerdiş, pira-dayiş

/ **pirû-** / : pirû-dayiş, pirû-kerdiş

/ **tê-** / : têdayiş, têvistiş

/ **tira-** / : tira-vetiş

- / **ver-** / : girewtiş, ver-gêrayiş
- / **verra-** / : verra-kerdiş, verra-werdiş
- / **we-** / : we-kerdiş, we-nîştiş
- / **werî-** / : werî-kerdiş, werî-dayiş

PEYGIRÊ KIRDKÎ

Peygir ino tewir pakero kû yeno peynîda qali û vateyêk newe dono bide. Peygirî ki kar virazenî binêkî kêrn î, la yê qali viraştî gelêk zed î.

- / **-a** / : kewt-a, şon-a, bon-a, lawit-a
- / **-ak** / : fin-ak, civ-ak
- / **-ek** / : ser-ek, tîr-ek, kom-ek, dêz-ek, lac-ek
- / **-eki** / : tîr-eki, kom-eki, dêz-eki
- hez-ek, pit-ek
- / **-êkî** / : pit-êkî, viraşte-y-êkî
- / **-e** / : xan-e, kewt-e, şon-e, nal-e, merd-e
- / **-en** / : pey-en
- / **-al** / : çong-al, kend-al, del-al
- / **-ar** / : kov-ar, kevn -ar, zir-ar, kom-ar
- / **-asî** / : kird-asî, mird-asî
- / **-aş** / : gul-aş
- / **-at** / : civ-at, ber-at
- / **-awer** / : ceng-awer, bexte-awer
- / **-bar** / : ser-bar
- / **-ba** / : ver-ba
- / **-bê** / : gore-bê, weş-bê
- / **-bend** / : nal-bend, saz-bend
- / **-çe** / : bax-çe
- / **-dar** / : kar-dar, mal-dar, rêz-da, birîn-dar, sî-dar
- / **-de** / : dal-de, pîya-de, wer-de
- / **-dêr** / : aw-dêr, reng-dêr
- / **-en** / : pe-y-en, ga-y-en

/ **-ende** / : m-ende, w-ende
 / **-er** / : koç-er,
 / **-êr** / : cit-êr, viş-êr, zêd-êr, incîl-êr, goz-êr
 / **-gar** / : yadî-gar
 / **-iston** / : dar-iston, kurd-iston, şar-iston
 / **-ij** / : dew-ij, şariston-ij, Pîron-ij
 / **-in** / : aw-in, sol-in, ruwen-in, keçel-in, derd-in
 / **-în** / : reng-în, rew-în, ver-în, zer-în, şîr-în
 / **-gîn** / : xaz-gîn, miz-gîn, xem-gîn, ser-gîn, lez-gîn
 / **-îng** / : sor-îng, kol-îng
 / **-nî** / : ver-nî, pey-nî
 / **-î** / : weş-î, gon-î, Kurd-î, Tirk-î
 / **-ê** / : şariston-ê, zexel-ê, keleş-ê, kal-ê, biray-ê
 / **-il** / : zing-il
 / **-inc** / : gaz-inc, qol-inc
 / **-ik** / : dar-ik, birr-ik, şarik, kal-ik, diz-ik, xiz-ik
 / **-k** / : kiras-k, bincil-k, pîzbendi-k
 / **-kar** / : xebat-kar, suxre-kar
 / **-ker** / : kar-ker, sîx-ker, şerr-ker
 / **-kî** / : kirdî-kî, ronîşt-kî, kulfet-kî
 / **-mend** / : bawer-mend, huner –mend, aqil-mend
 / **-nak** / : bedel-nak
 / **-ok** / : şer-mok, gezgez-ok
 / **-lek** / : tiro-lek, gizgo-lek
 / **-onek** / : ters-onek, xizonek
 / **-or** / : gîl-or
 / **-ox** / : wend-ox, kîşt-ox, vet-ox
 / **-saz** / : çek-saz, kar-saz, didon-saz
 / **-ûr** / : dest-ûr, bil-ûr
 / **ver-** / : ver-va

- / -won / : ga-won, baxçe-won
- / -wer / : ser-wer, per-wer
- / -war / : şal-war
- / -waz / : şaş-waz, per-waz
- / -xêl / : pir-xêl
- / -yar / : baxti-yar, persi-yar, bir-yar

PEYGIRÊ KIRDKÎYÎ KI KARON VIRAZENÎ

Ino tewir ra pakerî yenî peynîda nomeyon yan zî imbaznomeyon (rengdêron) û karon virazenî.

Hezek:

- / -iş / : merd-iş, kerd-iş, vist-iş
- / -îş / : ome-yî-ş, be-y-îş
- / -nayış / : de-nayış, merî-nayış, vey-nayış, weşo-nayış
- / -dayiş / : werî—dayiş, rêz-dayiş,

MÎYONGIR

Tewirî pakerî kû keweno mîyonê çekûyi tira yew çekûya newa virazenî.

Hezek:

şêr-î-germ, xuş-i-xuş, reng-i-reng viz-û-viz, ser-û-bin, raşt-e-raşt, cêr-a-corcor, ser-a-ser, ver-bi-vate

MAXA PÛNCIN

VATEŞINASÎ (SEMANTÎK)

Saxkerdeyî ki wayerê vateyê mîyonê xebata zonzonayî di yî, wayerê cadê arizî yî. Ino warî rê vacîno vateşinasî yan zî semantîk. Zonzonayoxî, ino warî sero vîndenî, hetê vateyî di qalon sero saxêyi kenî. Hergû qali wayerê vateyêk a û peyamêk mîrdimon resnena.

Ino tewir ina dehkera dagirewteyê qalonî zî nîşon dona. Toyî qalî (çekûyî) himvate yan zî hetê beyîya dagirewteyê yemnû nî, toyî çekûyi zî verbivate yî, yanî hetê nêbeyî di dagirewteyê yemnû nî. Heto bîynî ra zî toyî çekûyi hetê fasali (nuştî) di sey cî yî, la vateyê yîni cîya wo.

ÇEKÛYÊ HIMVATEYÎNÎ

Semada kû zonê kurdî di gelêk zarawa û fekî estî, seba hergû nehayî di, hergû fekî gure qalêk esta. Ino semed ra qalî himvateyîni gelek î.

Hezek:

Kirdkî (Kirmanckî)	Kurmancî
Kerra, sîyi, kemeri, belihîmi	kevir
Veng, tal	vala
Aşmi, mengi	meh, hêvi
Kutik, sipe	seb, kuçik
Kiho, kewe, zergûn	kesk
Zînci, pîrniki, kepugi	poz

QALÊ VERBIVATEYÎNÎ

Înîn rê qalî verbivateyîni vacînî. Vateyê înin verba yemnû no.

Hezek:

Kirdkî / Kirmanckî

sîya -sipî

raşt-çewt

derg-kirr / kilm

weş-xirab

lez-hêdî

zaf, toy

gird / xişn- wîrdêk

qalin-bari

nemr-wişk

durî-nizdî

QALÊ HIMVENGÎNÎ

Toyî çekûyî zî estî hetê fasal û pêmendî di sey cî yî, vateyê yînî cî ra cîya wo. Kurdkî di asar çekûyî sey çekûyê himvateyînî zaf nîyî, la peyda benî.

Hezek: Qala “xal” hi birayê mar o û bi nixta yeno şînasnayış. Kîşt pol o, raşt yan zî çep, yew hetê yew çîy o, vatewo bîwn zî; çîyo kû omewo kîştîş (Tirkî öldürdü), dem (hillî, waxt); dem (kafa bulma), demê çayı, dem pê yewî henekî kerdîş, şînawon kerdîş, şîn; şînêya merdeyon, şîn; têyagêrayin o, gozêr; dara gozon, gozêr; ayo ki bi vengo berz qalî bikero, pîr; kal, pîr; pîyê kî, pîr; argo di cenîyi, kal; pîr, kal nêpewte...

QALON DI QIRPÎYI

Qalonê yew kerteyî di ratim qirpîyi vengê vengînî sero ya.

Hezek: va, ga, pê, aw, ol, baw, kom, kar, mişk, vîr, kurd, cil, mil, sur, kesk kor, ber, ver, pişk, waşk

Qalonê pîrkerteyon di qirpîyi zêdêr kertewo peyenî sero ya.

Hezek: Biz / in, mil / çik, a / sin, go / lik, qu / liz, xûlbi / ze, kiş / te, imba / zi, belin / gaz, serdia / gêr, gonna / zik xirmi / ze

Karî hilla ki rader bî, qirpîyi xalib kertedo peyen di virazîna.

Hezek: wariş / tiş, ro / tiş, gêra / yiş, ingirna / yiş, wer / diş

Kar ki demeyi reydir kaş bi qirpîyi ratim pakerê peynî sero ya.

Hezek: Ez gêren / o, şîma ome / yî, yînî xo têvi / raş / to, yû re / ma.

TADAYÊYI (ERGATÎVÎ)

Zonê Kurdkî zono kû tadaye (ergatîvî) wo. Tirkî zono kû pabeye

(akuzatîf) wo. Zonê akuzativînî di kar ratim bindê sewmê kerdoxî di yo. Yanî keso / a kû kar keno / a çekûya karî di aseno / a.

Hezek:

Elma yedim.

Elmaları yedim.

Elma yerim.

Elmaları yerim.

Elma yîyeceğim.

Elmaları yîyeceğim.

Ben okudum.

Sen okudun.

O okuyor.

Biz okuyoruz.

Siz okudunuz.

Onlar okuyorlar.

Hezokonê corînon di zî aseno kû, heme deme di keso kû / kesî ki kar kenî bi pakerê kaşkerdeyî di -im, -dum, -dun, -yor, -yoruz, -yorsunuz, -yorlar peynîda karî di aseno û kifş (bêlû) o. Zonê kurdkî di ino raybaz teyna demeyo inkaye û omeya di esto. Demeyo inkaye û omeye di Kurdkî akuzativ (pabeye) o û demeyo vîyarte di ergativî (tadayê / derînayê) yo. Ino semed ra Kurdkî di, di komî canomeyon û di binkeyî karon estî. Binkeyê demeyê vîyartî û binkeyê demeyê inkayenî û yê omeyî yo. Demeyo vîyarte di, kar binê sewmî neha di yo. Keso kû kar keno kar di nêyaseno. Kar gorebê nehayî fasal gîno.

Hezek:

... awî şîmit. nehê çîynayî.	. bizîki werd.
... firingî werdî. xelle çîyna.	... monga doti
... dehlêri birnayî. hêga romit. estoniki va.

Înî hezokonê corînon di zî aseno kû, karî omeyî kerdiş, la kî nêzonî ki komî hinkerdo. Seba kû bîro zonaye gay nome yan zî, canome bîro nûştiş.

Demeyo inkaye	Demeyo Omeye	Demeyo Vîyarte
Ez çay şîmeno / a.	Ez kû çay bişîmo / a.	Mi cixera onta/şîmita.
Tî çay şîmenî / a.	Tî kû çay bişîmî / a.	Tu cixera onta/şîmita.

Yû çay şimeno.	Yû kû çay bişimo.	Yêyî cixera onta/şimita.
Ya çay şimena.	Ya kû çay bişima.	Yayi cixera onta/şimita.
Ma çay şimenî.	Ma kû çay bişimî.	Ma cixera onta.
Şima çay şimenî.	Şima kû çay bişimî.	Şima cixera onta/şimita.
Yî çay şimenî.	Yî kû çay bişimî.	Yînî cixera onta/şimita.

Hezekonê corînon di zî aseno kû demeyo inkaye û omeye di nome yan zî canome çînî bî zî yeno zonayîş ki komî kar kerdo. Pakerê kesî (tenî) karî ra besteyo.

Demeyo inkaye	Demeyo Vîyarte
Ez tu wenono / a.	Mi ti berdî / a.
Ti mi wenona / î	Tu ez berdo / a.
Yû şima wenono.	Yêyî ez berdo / a
Ya şima wenona.	Yayi ez berdo / a
Ma tu wenonî.	Ma şima berdî.
Şima ma wenonî.	Şima ma berdî.
Yî şima wenonî.	Yînî şima berdî.
Demeyo inkaye	Demeyo Vîyarte

Hezekonê corînon di zî çîyayêya demeyon asena. Demeyo inkayen di kar gorebê kerdoxî omewo ontîş. Karon gorebê kerdaxon fasali girewta. La ma ki ewnîyayî demeyo vîyarte ra, ma veynênî ki kar gorebê nehayî omewo ontîş û fasali girewta.

BEDELNAKÎ

Rista di çekeyê bedelnakî yê rista, mîyonê rista di fasala xo bedelenî, toyî tîpî înnî ra kewenî, toyî tîpê neweyî yî na bestînî, înnî mîyon di toyî tîpî bi toyîni yenî bedelnayîş, toyî pakeron gîni û gorebê raybazê xo bedelînî. Ina arizêyi rê vacîno bedelnaki.

Zazakî di hîmî (çekeyî) fina; “nomeyî”, “pêrûbestek”, “canome”, “omarnome”, “imbaznome” û “kar” bedelnak î.

Bi hezek; kar gorebê demeyî û kesî kaşbeno, nome, canome, imbaznome gorebê makê û maritî di yenî bedelnayîş û ayî ki sey “pêrûbestek, bestek, vengşabe û haldar (nawitek) “nîyenî bedelnayîş. Rista di ratim sey xo monenî. Yap, yapıyorum, yapsaydı, yapmıştı, yapmış olsaydı.

Kerdiş:	Biki	keno	bikerdinî	kerdibi	bikerdibi
Rakewtiş:	Rakewi	rakeweno	birakewtinî	rakewtibi	birakewtibi
Werdiş:	Biweri	weno	biwerdinî	werdibi	biwerdibi

Veynayı:	Biveynî	veyneno	biveynaynî	veynabi	biveynabi
Ontış:	Bionci	onceno	biontinî	ontibi	biontibi
Romitiş:	Biromi	romeno	biromitinî	romitibi	biromitibi

Bedelnakêya nomeyî, canomeyî bi hetkarêya derînayî (tadayêyi) virazîna.

TADAYÊYI

Hewawo kû ma cor di danawitiş, bedelnakêya toyî tewirê çekûyon bi hetkarêya tadayeyî asenî. Înî nome, canome, imbaznome û pakerî nêbinomekerde yî. Zayend û omeritêya yînî tewirê qalon di bi hetkarêya tadayêyi di asenî.

Pakerê Tadayêyi îni yî:

Ê nomeyon

/ -i / dar-i, aw-i, gul-i, biz-i, Zeyneb-i, her-i

Aw-i inkay germin a.

Imbaz-i wer wena

Her-i vaşê xo werdo.

Zeyneb-i çayi şimîti.

Biz-i nîyasena.

Elî say-i werdi.

Gul-i neweş a.

Ê canomeyî:

Yayi ez berdo.

Mi yayi ra va.

Yayi ez dîyo.

Dar-i wişk a.

/ -î / merdim şîyeno bi ino pakerî pey nome, canome û pêrûbestekê nerî nîşon bido.

Hezek:

Nome:

Rizgarî gozi erdi.

Gayî vaş werdo.

Ma imbazî wenonî.

Canome:

Ez yêyî veyneno.

Yêyî karê xo nêkerdo.

Komî va?

Aqitekî nêbinomekerdeyînî:

Imbazêkî mi ra vatibi.

Dostêkî ina hewlêyi mi nawit.

/ **-on** / : Bi hetkarêya ino pakerî merdim tadayêya nomeyonê zafomaron virazeno.

Hezek: Nome

Ez imbazon veyneno.

Yû gayon çerînenno.

Dawijon mizgeftêk virašto.

Daron ra bon virašt.

/ **-in** / : Bi hetkarêya ino pakerî zî merdim tadayêya toyî canomeyon veyneno.

Hezek:

Canome

Komin non werd?

Çandin xo keye resna.

Toyin ino gore kerd.

MAXA ŞEŞİN

TEWIRÊ QALON

Hergû qali mîyonê rista di wayerê gureyêk a. Bi ino guredê xo reydir zî yena nome kerdiş. Gorebê ino nome kerdişî qalî benî des birrî (cayî).

Nome / canome / imbaznome / perûbestek / omarnome / haldar / kar / vengşabe / bestek / aqitek

AQITEK

Zazakî / Kirdkî / Kirmanckî di, di qalî bi hetkarêya toyî pakeron reydir pîyagirêdîyenî ya zî temom benî. Înî pakeron rê aqitek (zêdêr) vacîno.

Bi rarê aqitekon kî şîyenî nomeyon û gurewo kû nomeyî gînî xo ser bişinasnî. Zazakî di toy pakerî estî ki qalaki qala bîyna bestenî yan zî ristayaki bi ristaya bîyna bestenî yan zî tira aqitîna tira vacîno aqitek. Aqitekî nerêyi, makêyi û omaritêya qalon donî şinasnayiş. Nomeyon di salîxbarêyi virazenî. Ino çekûyon di, di hîmî estî. Salîxdar û salîxker. Aqitekî xo mîyon di benî di birr î.

AQITEKÊ BINOMEKERDEYÎNÎ:

/ -a / yew omar û makî ya, wayerêyi zî nîşonê merdimî dona.

Hezek:

Cenîya derg omeya keye.

Pola mi sixle ya.

Imbaza mi nêweş nîya.

Keynaya bejni weşi.

Golika tu remaya.

Dara şavlêri.

Mongaya şima vinî bîya.

Dewa şinik.

Xalcenîya mi merda.

Waya mi şîyi şariston.

Mara (maya) mi hêz da xo.

/ -da / yewomar, makî wayerêyi nîşon dona

Marda xo ra vaci

Warda ma ya wirdîk ra biewnî.

/ -ê / **yewomar, zafomar / nerî û makî ya:**

Imbaz-ê mi ome. (imbazê / nerî û yewomar)

Biray-ê tu hima nêresayî. (birayê / nerî / zafomar)

Dat-ê ma merdî. (datê / nerî / zafomar)

Cenîy-ê ma ha keye di yî. (cenîyê / makî / zafomar)

Kalik-ê şima pîranşar ra wo. (kalikê / nerî / yewomar)

Dost-ê şima devlemend o. (dostê / nerî / yewomar)

/ -dê / : nerî, yewomar, wayerêyi nîşon dono.

Pîrdê ma ra mevaci.

Birardê xo rê mebermi.

Zirardê ma rê metersi.

/ -o / : **Yewomar û nerî ya:**

Camird-o baş wita wo . (camirdo)

Gaw-o xişn mi erînabi. (gawo)

Xort-o xora weş. (xorto)

Biraw-o zerrîtenik. (birawo)

/ -î / **zafomar, nerî û makî ya:**

Cenîyî kewtî suki. (Cenîyî / makî / zafomar)

Bizî ha çerenî (Bizî / makî / zafomar)

Gedeyî ha pola di yî. (Gedeyî / nerî-makî zafomar)

Mongeyî dotî (çirr kerdî) (Mongeyî / makî / zafomar)

Gozî vay î. (Gozî / makî / zafomar)
 Tuyî nêwerinî. (Tuyî / mak;î / zafomar)
 Keyeyî xirabe bîyî. (Keyeyî / nerî / zafomar)

/ -î / Ino him yewomar û nerî ya û hi zî zafomar maki û nerî ya. Zafêyi nîşon dona, peynîda kardarî di zî sey peynîda nomeyê karakterî / î / di asena.

/ -i / yewomar û makî ya:

Dari wişk bîya. (Dari / makî / yeewomar)
 Cenîki nêweş a. (Cenîki / makî / yewomar)
 Gozi puç a. (Gozi / makî / yewomar)
 Tuyeri degirewta. (Tuyeri / maskî / yewomar)

/ -on / Zafomar û nêrmakî ya:

Bi ina aqiteki, ristayon di bi karî vêrhêzon, demeyo vîyarte di zî zafomerêya kerdoxon virazîna. Kerreyî zafomarî tîponê / "on" / gînî.

Hezek:

Xortonê ma veyveyê xo ronawo. (xortonê komî- ê ma)
 Palonê peyenon çiy nêwerd. (Komî çî nêwerd- palonê peyenon)
 Dewijonê şima êzimî rotî. (Dewijê komin-ê şima)
 Keynonê ma xo aver berdo. (Komin – keynonê ma)
 Cenîyonê sereqoton xo xemelnawo. (Komin – cenîyonê sereqoton)
 Mêşnonê ma ko di teber kerdo. (mêşnonê komin- ê ma)

AQITEKÊ NEBINOMEKERDEYÎ

Zazakî di pakerî êk, / êkî / , / êki / , / êko / , / êdo / vateya nêşinasnayî donî çekûyon, sey aqitekî nêbinomekerdeyînî omevî nomekerdiş. Hilla ki nome xo ser bibo yeno şinasnayiş pê bi hetkarêya pakeronê / êk / , / êki / , / êkî / , / êko / benî nebinomekerdeyî. Heme hewa ra aseno, îni pakerî (êk) binêşeyî xo zî canomeyê nebinomekerdeyîn / yew / ra gînî.

Hezek:

/ -êk / nerî û yew omar a; xozêk, merdimêk, gayêk, bonêk, beronêk
 Yew xoz kewt boston. Xozêk kewt boston.
 Yew merdim merd. Merdimêk merd.

Yev ga merd.

Gayêk merd.

Yew bon erîna.

Bonêk erîna.

Yew beron erîna.

Beronêk erîna.

/ -êki / Makî û yewomar a.

Tu darêki birnaya.

Şima fistonêki derrata erînaya.

Mi tuyêki xagi werdi.

Xata Zilfi extîyarêki wegirewto.

/ -êkî / Nerî û yewomar a.

Mamostêyêkî wendî ra vacî.

Insonêkî zonayeyî biveynî.

Kalêkî xoser qisêyî kerdî.

Imbazêkî dergî ra bewnî.

/ -êko / Nerî û yewomar a.

Gayêko pîr o serebirnî.

Merdimêko qilew o.

Xo rê kelîyêko baş bierênî.

Gawonêko kalî mewereznî.

/ -aki / yewomar û makî ya.

Wayaki sey tu kî pey sekenî.

Daraki ona xişni mi qet nêdîyîbi.

Golikaki çari bî, merda.

Dewaki sey inayi aver çinî ya.

NOME

Nome; nomeyê nehayon merdimî rê dono şinasnayiş, wazeno neha wa gonî bo, yan zî ne gonî bo; beno kû zî neha nêasaye bo, yan zî verbaçim bo; ino neha wazeno kû sernome bo, yan zî cisnome bo. Ge-ge zî beno kû

nomeyê komelî bo.

Hetê vateyî di nome di birrî yo. Verbaçim- nêasaye.

Nomeyî verbaçimî; nomeyê ayo nehayo kû merdim bi çimonê xo veyneno, estbeyîşê yînî eşkara ya û çimî ver di yo.

Hezek:

Dar, ko, kerra, îsot, alet, ga, pîyoz, comîrd, cenî, estor, das, kesa, mîlçik, bizi, asin, xelle, neval, kulbizik,

Nomeyê nêasayêyî; estbeyîşê yînî bi çimon nîyeno veynayîş, la beyêya yînî yeno bawer kerdiş û estîşê yînî yeno eşnawtiş. Nehayê (çîyî) tên kerdeyîn î.

Hezek:

Hêvî, bawerê, dej, erji, xem, ters, hîş, azadî, hewn, waştên, zem, ejir, xêr, rindê, hewl, hewlê,

Nome gorebê arizîyêya xo beno hîrî birrî, sernome, cisnome û komnome.

CISNOME

Yew tewir nomeyê kû, yêyî ra gelêkî peyda benî, nomeyê komeki yo, ina komi zî toyî arizîyon xo het bindê ino nomeyî di têya resnena. Goma ki merdim vono dar, nehayêk yeno çimî ver. Sameda toyî arizêya yêyî, ino panîyawo, gelêk tewirê daron estî, sey sipîdar, vomêr, tuyer, ûêb. Înî binê şemşî ya cisnomeyî di ca gînî. Cisnome nuştîş vernîda rista ra teber pey tîponê wirdîkon nusîyeno.

Hezek:

Ko, mar, hirçi, heş, ga, das, villiki, bon, pênsi, panus, tambur, vaş, aleti

SERNOME

Nomewo kû estîşê yêyî teyna wo, dinya di yewîna sey yêyî çînî yo kû biro nîşon dayîş, erdî sero yê yewin o.

Sernome rista di bi tîpa girdi ververnîyeno.

Hezek:

Êzdin, Gorse, Partîya Civaka Azad, Welat, Enstûtûya Kurdî, Stanbol, Rojbin, Amed, Riha

KOMNOME

Ino nome komêki nîşon dono, pîrrê xo zî sey yewomarî yenî pewjeyîş. Ma vacî, hilla ki vacîno şarê ma, qala zafeyî bena, le ma vonî duza şarê kurdî ya zî hilla ki vacîno şarê bindestî, ino hewa qala zafa şaron bena. Ino hewa hilla ki ma vonî netewi zî asar çiy virazîno.

Hezek: Şar, netewi, naxir, bûl, artêş, leşker, pes, rez

QALSAZÎYA NOMEYON

Hetê qalsazîyi di nomeyî cî ra cîya benî. Toyî înîn ra zude toyî zî nezude yî. Ayî ki tira zude yî, toyî tira viraşte yî û toyî zî pîyabeste yî. Ino tewir dehkeraya qalon di vacîyaybî, nomeyê zudeyînî zî cî ra cîya nêbenî, ayî yê viraşteyînî bi hetkarêya vergir, peygir û mîyongirî virazînî, Ê pîyabesteyî zî çand qalonê xoserî ra virazîyayî.

Nomeyê zudeyînî; wer, aşm, meng, roc, çew, temen, tas, fînc, kum, her, şew, kal, merdim, dû, lew, çim, pol, bizme, katrek, herri, cit, kavir, ga, komşar, şariston.

Nomeyê nezudeyînî; ververnî, marmase, destdergê, çimsurê, şewşewik, mastaw, duaw, destaw...

Nomeyî pîyabesteyînî; hewtreng, mastaw, datkeyna, çeherçim, xalcenî, destaw, germaw, datiza, awaşîn, marmase, rispî.

Nomeyê viraşteyînî: Aşvon, şewger, karker, seydar, xalkeyna, datiza...

Pakerî ki nomeyon virazenî:

VERGIRÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ

/ zir- / Çîyo zurayin nîşon dono û nomeyî ra nomewo bîynî virazeno.

Hezek: zirdeli, zirdest, zirtivir, zirtonek, zirzop

Hewawo kû dehkerada qalsazî di ma nawit, zaf hewî rista sey / ser- / , / ver- / û pêrûbestekî ki sey / bi / û / nê / , / bê / û / ne / zî karê vergiron virazenî.

/ bi- / : bi-zêd, bi-weş, bi-azad

/ ne- / : ne-yar, ne-xêr, ne-raşt

/ nê- / : nê-weş, nê-werde, nê-beye

/ ver- / : ver-ber, ver-vernî, ver-ardîk, ver-xêr

/ **bin-** / : **bin-kirask**, **bin-cil**, **bin-pîzik**

/ **ser-** / : **ser-baz**, **ser-bar**, **ser-leşker**

MÎYONGIRÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ

/ **-a-** / : mîyonê qali di ca gîno, çekûya newa virazeno.

Seraser, coracîr, verapey, tînapay

PEYGIRÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ

/ **-ê** / : Nomeyî ra nome virazeno.

Hezek: berz-ê, delal-ê, hewl-ê, sur-ê, xişn-ê, wîrdik-ê

/ **-çe** / : Nomeyî ra yewîna nomeyî virazeno, vateya wîrdikêyi dono nomeyî.

Hezek: bax-çe, nal-çe, şar-çe

/ **-ik** / : nome û imbaznome (rengdêr) ra nome virazeno, hilla ki zî nome virazeno ayo verînî wîrdik keno, ge-ge zî rindêyi nişon dono.

Hezek:

rind-ik, kal-ik, sur-ik, riş-ik

/ **-ak** / : nomeyonê makîyon di aseno.

Hezek:

Cenîy-ak mi dîya ina nîya.

Dar-ak mi birrnaybî wişkibî.

/ **-lek** / : Vateyê bi hîna wîrdikêyi dono nomeyî.

Hezek:

Fîçe-lek, wîrdî-lek, keçe-lek

/ **-ek** / : Vateyê wîrdikêyi û pizeveşnêyi dono nomeyî.

Hezek:

Qij-ek, gêj-ek, sey-ek, pars-ek

PEYGIRÎ KI NOMEYÊ CAYON VIRAZENÎ

/ **-xone** / : Dermon-xone, pirtûk-xone, nêweş-xone, daru-xone

/ **-geh** / : Dad-geh, şîn-geh, dez-geh, doz-geh (ino peygir zazakî di nêomewo gurînayîş, la îni serronê peyenon di yeno gurînayîş). Kurmoncî

ra omewo girewtiş, bi eslê xo zarawaya kurmoncî yo.

/ -iston / : Gul-iston, gor-iston, dar-iston

PEYGIRÎ KI NOMEYÊ HACETON VIRAZENÎ

/ -ing / : kul-ing, sor-ing, vîz-ing

/ -dek / : Xalî-dek, gul-dek, derzî-dek

/ -ar / : Zir-ar, vir-ar, xir-ar

TOYÎ PEYGIRÊ BÎYNÎ KI NOMEYON VIRAZENÎ

/ -al / : New-al, del-al

/ -ak / : Bir-ak, civ-ak

/ -onê / : est-onê, mêm-onê, teng-onê, verg-onê

/ -k / : binkiras-k

/ -or / : Gil-or

/ -at / : Şeb-at

/ -de / : dal-de

/ -e / : dest-e, şon-e, xan-e

/ -inc / : Qol-inc, gaz-inc

/ -ok / : Şerm-ok, rem-ok

/ -lonç / : Sa-lonç, a-lonç, qa-lonç

/ -menî / : Çapa-menî

Ino peygir zarawayê soranî ra kewto zarawadê ma.

ZAYENDA NOMEYON

Di tewirê zayendêyi estî. Tewirê yewin heme zon di esta û zayenda fîzyolojik a. Merdim û terşî ra; toyî tira nerî û toyî zî tira makî yî. Ina zonon hemin di esta. Zayenda yîni zî yê rarzonêyi ya. Zazakî di heme çî yew zayendêya yêyi esta.

ZAYEND

Asar tewir zayend heme tewir zonon di esta. Bi ino hewa kurdkî di zî esta. Hewawo kû ma cor di nîşon da, terş û merdiman ra toyî nerî û toyî zî tira makî yî. Zayendi zayêyi ra yena. Toyî tira cuwiyeni di bi xo zonînî.

Hezek:

Nerî	Makî
Lac	keyna
Comîrd	cenîyi
Estor	mayeni
Bira	wayi
Dat	imi
Xal	yayki
Xaliza	xalcenîyi
Zoma	veyveki
Beron	mêşna
Datîza	datkeyna
Wariza	warkeyna
Baw / Pî	dayi / dayiki / mayi / mari

Toyî nomeyî zi estî (nötr) nêtar î, zayendêya yînî pey toyî qalon yan zî aqitekon şinasnîna.

Ma vacî hero nerî, hera makî, yewina tewir zî şinasînî; her-heri, qatir-qatiri, deve-deva. Pey tîpa “i” yî yenî şinasnayîş. Tîpa “i” yî makêyi nîşon dona. Nomeyon ra toyî hilla ki imbaznomeyî reydir gurîyenî tîpa “a” reydir makî û tîpa “e” reydir nerî benî.

Hezek: Keynaya ecina ha nêweşxone di ya. Ecinaya ki mi dîybî ina nîya.

Laco ecine ha derdê xo kaşkeno. Ecinewo kû ez zono wîta ra şî.

Hezek: dar-i, biz-i, estor-i, gozêr-i

Zayenda toyî qalon nêtar a, bi rarê aqiteki zayendi asena. Imbaz qala nêtar a, mîyonê rista di şinasnîna. Peygiro kû gîna tede nerêyi û makêyi asena.

Hezek: Imbazo; nerî yo. Imbazo Bawer, imbazo Amed

Imbazi; makî ya. Imbazi nêomeyi, imbazi mi dir nêyomeyi.

Imbaz, goma ki rista mîyon di oncîno gorebê nerêyi û makêyi bedelîno. Qalî nêtarî hilla ki gurîyenî, eki makêyi sero nêgurîyayî lehda

nerêyi di ververnîyenî.” Imbaz” ki vacîya kî gay bifikrîyî, wîta di comîrdî ra behs beno.

Hezek:

Imbazê mi ome.

Imbazê mi ome yî. (ina rista di zafê nîşon dîyaya, çimkû karî tîpa “î” girewta.)

Imbaza mi ome yî.

ZAYENDA RARZONAYÎ

Zazakî (Kirmanckî) zarawayo zayendîn o. Şarê kurdî nomeyî yan zî nehayî gonî, negonî, verbaçim, nêasaye gorebê nerêyi û makêyi gurinawo, gurînenno. Honqarî (heremî) gore zî makêyi û nerêyi bedelîna.

Hêşyarêyi:

1-Nameyê fezayî û qewmîyayêya atmosferî ra roc / hewr / hewa / virsu / virû / eyom nerî yî, ayî bîynî makî yî.

2-Nameyê erdnîgarîyi; ko / çem / qot / kend / kendal / zindar / dere / deye / rû nerî yî, ayî bîynî maki yî.

3-Nameyê fêkîyon pîrû makî yî.

4-Nameyê tarûtûrî / îsot / pîyoz / xîyar nerî yî, ayî bîynî maki yî.

5-Nameyê daron ra; incilêr (incilewr) nerî yo, ayî bîynî makî yî.

6-Nameyê hacetonê deston; tûrzî / kuling / zengene / birrik / qedim / simtiraş / çakûç / huwe nerî yî, ayî bîynî makî yî.

7-Nameyê nevîni; doşek / leheyf / kulav / palas nerî yî, ayî bîynî makî yî.

8-Nameyê romitedê hêgayon; xelle / cew / korêk / lazit / gilgil / surek / kurîk nerî yî, ayî bîynî makî yî.

9-Nameyê cabîyayî ra; gome / şariston / şarçe nerî yî, dewi / taxi / mezra makî yî.

10-Nameyê hacetonê wendiş û nuştîş ra; pirtûk / rocname / kitap / kovar / panus (defter) nerî yî, pênsusi makî ya.

11-Nameyê firaqon ra; legon / tewa / beroş / quşxone / qazik / perzi / kefgêr / kewndêz / sapli / lî nerî yî, ayî bîynî makî yî.

Merdîm û terşî ra toyî nerî yî, toyî zî tira makî yî. Ina zayenda raştîkîn a. Nehayî ki zayenda yîni çinî ka zî nerîmak î, zayenda yîni zî aqitekonê makîyon reydir virazîna, ina makêyi zî gramerkîn a.

Hezek:

Zayenda raştîkîni (fizyolojik) Zayenda viraştayeni (giramerkîn)

<i>Nerî</i>	<i>Makî</i>	<i>Nerî</i>	<i>Makî</i>
Mêrde	cenî	Imbazî va.	Imbazi va.
Ga	Monga	Qatir merd.	Qatiri merdi.
Lajc	keyna	Her kewt.	Heri kewti.
Ga	monga	Kavir zîya.	Kaviri zîyayi.
Dîk	kerğ	Estor perra.	Estori perrayi.
Dîk (zerenci)	marîyi	Kel	Kêri

Zayenda raştîkîni di toyî nomeyî pey aqîtekon zî virazîyayî.

Hezek:

Ga	monga
Verg	delivergi

Zayenda viraştî di tewirî ra virazîna, bi aqîtekon reydir.

Pakerê zayendi.

Zazakî di pakerê zayendi îni yî / i / , / î / , / on / , / e / , / a / :

/ î / :

a-nerî yo û yewomar o.

b-nerîmakî û zafomar o.

Sey xozî xidar o. Nerî û yewomar o.

Hewrî lewê xo verradayî. Nerî û yewomar.

Gayî vinî biyî. Nerî û zafomar î.

Bonî veşayî. Nerî û zafomar î.

/ -i / : Makî û yewomar o.

Aşmi newa bîya. Makî û yewomar a.

Dari wişk a. Makî û yewomar a.

Sayî werîna. Makî û yewomar a.

Herî remaya. Makî û yewomar a.

/ -on / : Nerî makî û zafomar o. Ino paker hi nerêyi, hi makê û hi zî zafomarê nîşon dono.

Hezek:

Dewijon paleyî wereznayî.

Gedon kay caverdawo.

Mêşnon awa xo qedînaya.

Şalon ma rê mederzî.

/ -e / : Nerî û yewomar o.

Şone şîyo bizon dir.

Mi xo rê yew şone erîna.

Vayî koye berdo.

Bi aqitekê zayendi:

Aqitekî zî bi zayend virazînî. Aqitekî zayend “a, î, ‘o”yî.

/ -a / : Makî ya û yewomar a.

Dara tuyeri wişk a.

Aya wişk a.

Cenîya tu zaclon a.

Aya da tu zaclon a.

Datkeynaya mi zawicîyaya.

Aya da mi zewicîyayi.

Xerîba mi omeyi.

Aya da mi omeyi.

/ î / : Nerî û yew omar a, makî û yewomar onerîmakî û zafomar a.

Herî tewreyê xo êšto.

Ayêyi tewreyê xo êšto.

Gayî verradîyayî.

Ayî verradîyayî.

Gedeyî teyşon bîyî.

Ayî teyşon bîyî.

Keyneyî zewecîyayî

Ayî zewecîyayî.

/ -ê / : Nerî û yewomar a, wayerêyi û salixbari di zafomarêyi nîşon dona.

Herê şima vaşê xo werdo.

Ê şima vaşê xo werd

Çûwêyê bonî veşayî.

Ê bonî veşayî.

Bizonê şima vaşê xo qedînawo. Ê şima vaşê xo qedînawo.

/ -o / : Nerî û yewomar a.

Hero pîr.

Ayo pîr.

Gawo giron pere nêkeno.

Ayo pere nêkeno.

Merdimo nezon baş nîyo.

Ayo baş nîyo.

Gedewo cîrek keye di yo.

Ayo cîrek keye di yo.

ŞINASÎ Û NÊŞINASÎYA NOMEYON

Zazakî di nomewo xo ser bîro nuştîş, şinasîno.

Goma ki merdim vaco.

Şevîn omeyi.

Keyna rakewti.

Mi lacek dîy.

Hilla ki ma vonî.

Mi pitek dîy.

Dari pelê xo rişnayî.

Guli rusileya.

Keynek porrê xo qesnawo.

Wîta di ino hezekon di heme qala yewî (kesî) û çîyo kû şinasîno û bi nomekerdî benî.

Nêşinasnayîşê nomeyon bi hetkarêya aqitekonê nêşinasnayî / -êk / -êkî / -êki û / -aki / dest fiynînî.

Pakerî / -êk / û / -aki / sey canomedê nebinomekerdî / yew / ra yenî û nomeyê yewomarêyi donî şinasnayîş.

Hezek:

Imbazêk mi dî.

Darak tu birrnayi.

Cenîyak tu dîyi.

Mîrdekêk ome.

Ino rêbazî ra teber bi yewîna tewir heminkerde û bi ino tewir beno nebinomekerde. Nome yeno dibare kerdiş, bestekê / û / yi kewene beyntare, nomeyî dibare keno û tîpa / m / , / û / , / n / cayî tîpa yewin aya da qala diyini gîna.

Hezek: Cilfûmilî, nazûnuz, rîxûmîx, gedêmede, tersûmers, cenfûmenî, comîrdûmomîrd.

GUREYÊ NOMEYON

Mîyonê rista di nome bi karêkî gîno, yanî gureyêkî gîno xo ser, bedelnayewo kû yêyî di virazîno zî gorebê gureyêkî girewto xo ser virazîno. Mîyonê rista di karê vêrhêz di nome ya kerdox o, yan zî neha wo. Eki merdim yewîna tewir vaco, ya karêk kû beno hetê nomeyî ra beno, yan zî ino kar yêyî sero beno.

Ma vacî ki:

“Roşnaxoxiwerdi.” Wîta di di nomeyî estî; nomewo serenome” **Roşna**” û nomewo tira beste zî “**xox**” a. Rista di “Roşna” kerdox a, ino semed ra zî kar hetê yayî ra beno, la nomeyo tira beste “**xox**” zî neha ya, cura ki ino kar yeno yayî ser, yanî çîyo kû werîno “**xox**” a.

Ristayî bi karê nêvêrhêz di nome şîyeno bibo haldar zî.

Hezek:

Rindo şono Amed.

Wîta di Amed haldarê cayî bîyo.

Gawon naxirî ver ra yeno.

Wîta di zî naxir bîyo haldarê cayî.

Eki merdim biwazo rista mîyon di kerdoxî veyno, gay merdim kardarî ra biperso “kom” û “çina” aya hilli aseno kû kerdox kom o, yan zî çina wo.

Ma vacî: Ristaya “Baranî kerra êşti.” Hilla ki ma persî “**komî**” kerra êşti” verapersa yêyî cayê kerdoxî nîşon dono.

Ino zî **Baran** o. Seba nehayî zî gay merdim kardarî ra biperso “**Baranî çina êştta?**”, aya hilli zî aseno kû” **Baranî kerra êştta**” neha zî “kerra” ya.

Hezek: (Kom û çina bipersî)

Zerrîya **non** pewt. (Komî çina pewt?)

Gavonî **cixera** şimit. (Komî cixera şimit?)

Mamostî **pirtûk** wend. (Mamostî çina wend?)

Ristaya bi karê nêhêrvêz di seba veynayîşê nomedê haldarî, kardarî ra

gay kî persê “konca”, “kûra”, “kotî”, “konca di”, “kotî di”, “kûra di” bikerî.

Hezek:

Rindo şîyo **Amed** (Rindo şîyo konca).

Gavon şîyo **naxirî ver.** (Gavon şîyo kotî?)

Wîta di nomewo kû bîyo haldarê cayî pey persî vecîno werte.

SALIXBARA NOMEYON

Salixbara nomeyî di ge salixker û ge zî salixdar estî.

Hezek:

Pîyê Roşna ome.

Wîta di “**Roşna**” salixker, “**pîyê**” salixdar o. Wîrdî têdir salixbara nomeyon virazenî.

Destê biradê tu şikîyawo.

Ina salixbar di “**dest**” salixker, **bira** him salixdar û him zî salixker o.

Vomê vomêra yayka Gewezi rişayî.

Ina salixbar di “**vomê**” salixker, “**vomêr**” him salixdar him salixker, “**yayka**” him salixker hi zî salixdar û “**Gewez**” zî salixker a. Nomewo verîn di pakerê “ê” nerîmakî û zafomarêyi nişon dono, “î” nomeyê diyina nusîno û nerî yo, “a” nomeyê diyina nusîno û makêyi nişon dono.

TADAYÊYA NOMEYON

Dehkerada tadayeyî di bi hewadê hemin ma sero vinertibî, ma bi hera dehkerê nêakerî. Sekî verîcûyî zî vacîyayibî, bi rarê tadayeyî zayend û cisêya nomeyî şinasîyaybî. Rista di bi karê vêrhêz di demeyo inkaye û omeye di nomeyê nehayî tadayeno.

Hezek:

Roşna awî şimena.

Zîlan fistoñî piraygîna.

Demo vîyarte di kerdox tadayeno.

Verrocî gozi şikita.

Zîlani bizi wenîştâ.

Çîyayî sayi werda.

Hezekonê corînon di aseno kû nehayon aqitekê “i” yi girewto. ”i” aqitekê zayendi yê makê ya. Wîta di neha tadayawo.

Demeyo vîyarte di zî kerdox bi aqitekê “î” ê nerêyî yeno tadayiş, “î” him zafêyî û him zî nerêyî nişon dono.

Hezek:

Demo vîyarte	Demo inkaye	Demo omeye
Verrocî noni werdi.	Verroc noni weno.	Verroc kû noni biwero.
Hesenî xoxi taşti.	Hesen xoxi taşeno.	Hesen kû xoxi bitaşo.
Serhatî xelle çîna.	Serhat xelle çînenno.	Serhat kû xelle biçîno.
Amedî gûdi kaykerd	Amed gûd kaykeno.	Amed kû gûd kaybikero.
Asmîni veyne viraşt	Asmîn veyne virazena.	Asmîn kû veyne viraza.

CANOME

Hewawo kû vatedê qali ra zî fahm beno, canome mîyonê rista di cayê nomeyî gîno. Ino semed ra tira canome vacîno. Canome di zî zayend, cis û tadayêyî zî esta. Seba kû cayê nomeyon gîno, arizêya nomeyon yîmî ya zî dusaya. Gurebê nomeyon cayê yîmî gîno, canome zî ya nerî ya makî yan zî nêtar î. Ino tewir gorebê nomeyî ki cayê xo donî canomeyî, ya yewomar yan zî zafomar î. Heyna mîyonê rista di, canomeyêk ya kerdox yan zî neha yo. Salixbari di canome zafê yîmî salixker î, toyî tira benî salixdar zî.

Arizêya serekîya canomeyon tadayêya yîmî ya. Pirrê canomeyon zî tadaye yî û ino tewir zî cayê nomeyonê tadayeyon gîmî.

Kî şfyenî ino halî bi çand hezekon destnişon bidî.

GOREBÊ GUREYÎ CANOME

Rista di canome ge cayê kerdoxî gîno, ge zî cayê nehayî gîno.

Ma vacî;

Ristaya “Mi yû dî.” di “mi” kerdox “yû” neha yo.

Ristaya “Ez yêyî veyneno.” “ez” kerdox “yêyî” neha wo.

Ristaya bi karê nêvêrhêzon di neha çinî yo, canome ratim cayê kerdoxî gîno.

Hezek:

Yû şono keye.

Ez dewi ra yeno.

Şima nızdî yî.

Ya ramaya.

Salixbar di canome:

Pîyê mi.

Waya tu.

Datê yêyî.

Xalê yînî.

Pîrdê yayi ra vaci.

Marda mi dir bî.

Înî hezekon di canome timî salixdar o.

Ez a porrkej.

Yûwo ehmaq.

Şimayê qeşmerî.

Ez a belingazi.

Înî hezekon di canome bîyo salixdar, la hezekî pîrû awerteyîn î.

GOREBÊ ZAYENDI CANOME

Canomeyê zudeyînî heme nêtar î, seba dîyarkerdişê zayenda canomeyî gay tabideyî, yan zî aqîtêkî bigîrî.

Canomeyê tadayêyî zî canomeyê kesê hîrîn “yû” û “ya”, “yêyî” û “yayî” canomeyê nawite yî, “ino”, “ina”, “înîn” zî; canomeyê persyarî “kom” û “komin”; canomeyê nebinomekerde yî, “yew, yewî û yewî” yê zayend î, ayî bîynî zî nêtar î.

Nerî: yû, ino, îni, yewî

Hezek:

Yû yeno, **Ino** weno. **Yêyî** werd. **Îni** ome yî. **Yewî** erd.

Makî: Ya, Ina, Yayi, Înin, Yewi

Hezek:

Ya yena. **Ina** wena. **Yayi** werd. **Înin** girewto. **Yewi** pewt.

GOREBÊ OMARITEYÎ DI CANOME

Canomeyon ra toyî zafomar toyî zî yewomar î.

Yewomar: yû, ya, yêyî, yayi, ino, ina, ez, ti, yew, yewî, kom, komî

Zafomar: yî, îî, îîî, ma, şima, toyin, çandin, toyekin, komin

HETÊ TADAYÊYÎ DI CANOME

Hewawo kû ma verî zî vatibi, canome yew tewirî qali yo, hi bedelnak û hi zî tadaye gîno. Rista di bi karê vêrhêz di canomeyê tadayenî, cayê nomeyon gînî.

Zude: ez, ti, yû, ya, kom, toyî, çandî, yew / yewî / yewi

Tadeyeyîni: Mi, tu, ino, ina, îî, îîî, komî, çandin, toyekin, yewin

Tu mi ra girewtibi.

Ez bi tu zono.

Mi yîni ra va.

Ma bi yîni şîyî.

Mi yêyî rê pênuşek erînayı.

Xezali verba **yêyî** meşîyayı.

Delil yêyî ser di şibi.

Salixbar di canome:

Maya **mi**.

Daya **mi**.

Xelaya şima.

Imbazê warda (waya) **mi**.

Destê **tu**.

Mamosteyê **ma**.

Pirtûka **yêyî**.

Xazgîne **tu**.

TEWIRÊ CANOMEYON

Înî hagîdarêyon ra pey, merdim şîyeno vîyero dehkerada tewirone canomeyon ser.

1-Canomeyê kesî.

2-Canomeyê şabeyîni (şanêdanî).

3-Canomeyê açarnayîni.

- 4-Canomeyê pêgûnayeyîni.
 5-Canomeyê nêbinomekerdeyîni.
 6-Canomeyê wayireyîni.
 7-Canomeyê girekinî.
 8-Canomeyê omarîteyîni.
 9-Canomeyê persî.
 10-Canomeyê derî, tira, cî.

CANOMEYÊ KESÎ (TENÎYÎNÎ)

Dehkeraya hîna herayini, canomeya tenî (kesî) ya. Canomeyê tenî (kesî) benî dicayî. “Zude” û “tadayeyîni (derînayeyî)”

Zudeyîni	tadayeyîni
Ez	mi
Tî	tu
Yû	ayêyî
Ya	ayayi
Ma	ma
Şima	şima
Yî	yîni

Hezekî hîna fahm bibî, canomeyê hîrîn û yê diyinî hilla 'ki cenî biba peynîya kardarî tîpa “a” yî gîna, eki comîrd bibo “î” gîno, xora eki zafomarî bibî zî “î”yî gîni.

Hezek:

KOMA ZUDEYÎNI

- Ez weno / a.
 Ez vono / a.
 Tî wena / î
 Tî rakewtî / a.
 Tî vona / î.
 Yû weno.
 Ya wena.
 Ma xebetîni.

Şima wenî.

Şima xebetînî.

Yî xebetînî.

KOMA TADAYA

Mi hewana. Mi va.

Tu werd. Tu va.

Ayêyî werd. Ayêyî va.

Ayayi werd. Ayayi va.

Ma werd. Ma va.

Şima werd. Şima va.

Yînî werd. Yînî va.

Canomeyê zudeyîni, rista di bi karê avêrhêzî di cayê nomeyonî zudeyînon, canomeyê tadayeyîni zî cayê nomeyonê tadayeyon gîni.

Hezek:

Roşna wer werd. Roşna werî wena. Roşna kû werî bîwera.

Ayayi ayo werd. Aya ayêyî wena. Aya kû ayêyî biwero.

Zinarî her dîy. Zinar her veyneno. Zinar kû herî biveyno.

Ayêyî ayo dîy. Ayo ayayi veyneno. Ayo kû ayêyî biveyno.

Zerrîya dari vista. Zerrîya dari fiynena. Zerrîya kû dari bifiyno.

Ayayi aya vista. Aya ayayi fiynena. Aya kû ayayi bifiyno.

Feratî sayi werdi. Ferat sayi weno. Ferat kû sayi biwero.

Ayêyî aya werdi. Ayo ayayi weno. Ayo kû ayayi biwero.

Rewşeni pirtûk wendi. Rewşeni pirtûki wanena. Rewşeni kû pirtûki biwana.

Ayêyî ayo wend. Ayo ayêyî waneno. Ayo kû ayêyî biwano.

Canomeyê zudeyîni, rista di bi karê vêrhêzon di demeyo inkayen di û omeye di cayê kerdoxî, demeyo vîyarte di zî cayê nehayî gîni. Canomeyê tadayeyîni zî demeyo vîyarte di cayê kerdoxî, demeyo inkayen û omeye di cayê nehayî di gurîyenî.

Hezek:

Elifi noni werdi. Aya ayayi wena.

Elifi **kû noni** wena. Ayayi **aya** werda.

Elifi **kû noni** biwero. Aya ki **ayayi** biwero.

Rojhatî **noni** werd. Ayêyî **aya** werd.

Rojhat **nonî** weno. Ayo **ayîni** weno.

Rojhat kû **nonî** biwero. Ayo ki **ayîni** biwero.

Karê nêvêrhêzon di semeda kû neha rista di ca nêgîno, heme demeyon di canomeyê zudeyîni virazîni û ca gîni.

Hezek:

Omeyîş (dema inkaye) Kewtiş (dema vîyarte)

Ez omawo / a. Ez kewta / o.

Tî omeyî / a. Tu kewtî / a.

Yû omewo (ya / ya). Yû kewt (ya / a).

Ma omeyî. Ma kewtî.

Şima omeyî. Şima kewtî.

Yî omeyî. Yî kewtî.

Ayî omeyî. Ayî kewtî.

Veynayîş (demeyo inkaye)(demeyo vîyarte)

Ez **tû** veyneno / a. Mi **ti** dîyî / ya.

Tu **mi** veynenî / a. Tu **ez** dîyo / ya.

Yû **mi** veyneno. Yayı **ez** dîyo / a.

Ma şima veynenî Şima **ma** dîyî.

Şima **yîni** veynenî. Şima **yî** dîyî.

Yî şima veynenî. Şima **yî** dîyî.

Ayî **ma** veynenî. Ayîni **ma** dîyî.

CANOMEYÊ ŞABEYÎNÎ

Ino tewîr canomeyî, yewî çiyî nîşonê merdimî donî. Vateyê yîni zî, canomeyonê durî û nîzdîyon nawnenî. Canomeyê şabeyîni bi hewado zude û tadayeyî vecîni merdimî ver.

Koma zude / Nîzdî **Koma Zude / Durî**

/ **Ino** / Ino veyneno. **Ayo** veyneno.

/ **Ina** / Ina veynena. **Aya** veynena.
/ **Înî** / Înî veynenî. **Ayî** veynenî.

Koma zude / Nizdî

/ **Înêyî** / Înêyî noni werdi.
/ **Inayi** / Inayi noni werdi.
/ **Înîn** / Înîn noni werdi.

Koma Zude / Durî

Ayêyî noni werdi.
Ayayi noni werdi.
Ayînîn noni werdi.

CANOMEYÊ AGÊROKÎNÎ

Tirkî di tira “dönüşlü zamir”, gramerê Fransî di zî tira “réfléchis” û xebatî Kurmancî di zî “cinavka vegerok” vacîno. Ma zî bi “agêrokîn” û xebata grameri yê Sebahattin Gultekin di zî “ageyroke” nome kerdo. Canomeyo “**xo**” yo.

Canomeyê “**xo**” hetî zayend di nerîmakî yo, him cayê nomeyonê makîyon û him zî yê nerîyon gîno. Him cayê nomeyonê yewomarî û him zî yê zafomaron gîno.

Avzelo kû merdim binêkî guredê ino canomeyî sero vindero. Eki rista di kerdox û neha heme tenî (kes) bibî cayî nehayî di “**xo**” gurîyeno. Eki kesî kû vacîno û kesî kû qalê yêyî benî yanî kerdox û neha yanî (sujet û objet) heme kesî bî, aya hillî / **xo** / cayê nehayî gîno.

Hilla ki merdim vaco:

Ez **xo** veyneno “nişîyeno vaco: Ez **mi** veyneno.” Eki heyna yew vaco “Yû **xo** veyneno.” Herunda ino ifadeyî di çew nişîyeno vaco kû “Yû yû veyneno.”

Hezek:

Zozani **xalê xo** erd. **Xo** nêweşxone resnawo.

Kewi **imbaza xo** reydir şîyi. **Xo** şelpeze kerd.

Roşhatî **maya xo** dîyi. **Xo** asî kerd.

Ristayî ki bi karonê nêvêrhêzî yenî viraştiş, conomeyê xo bi hetkareya pêrûbestekon, vateyê kerdoxî gird keno. Ino tewir salixbari di canomeyê “**xo**” ratim salixker o.

Hezek:

Ez bi **xo** omewo / a.

Ti bi **xo** omeyî / a.

Yû bi **xo** omewo (Ya bi xo omeya).

Şima bi **xo** omeyî.

Şeyîş / Şîyîş

Yû biradê **xo** reydir şono.

Ti zi **xo** kavar ra şîya (şîyî).

Şima zî pîrê **xo** reydir şîyî.

Salixbari di canomeyo”**xo**”.

Hezek:

Maya **xo** dîyi.

Dapîra **xo** şinasnayi.

Himtê **xo** sero bi.

Halê **xo** wenawo.

CANOMEYÊ PÊGÛNAYAYEYÎNÎ

Ino tewirî canome, canomeyê pêgûnaye yî, di hîmon ra virazîni. Seba kû binêkî zelal bîbî, avzelo kû merdim toyî hagîdareyon derheqî pêrûbestekon di bido. Pêrûbestek çîyo kû mîyonê rista di xoser yew vate tede çinî yo, yew heti ra ristayon pêser keno, yanî çekûyon dono nawitiş, dono şinasnayış.

Zazakî di pêrûbestekê binenşî îni yî;”zî”, “di”, “bi”.Canomeyê pêgûnayayeyî bi pêrûbestekê “bi”, canomeyo “ti” û kerteyi “, e, ê, a” virazîni.

Hezek:

Têdir şîyî keye û **têdir** agêrayî.

Têdir wariştî û **têdir** rar kewtî. / -ti, -ê / = **tê** bîyo **tê**

Kî **têdir** şeyerî û **têdir** agêrî.

Şima **têdir** wendo.

Tede vinî bîyo. / -ti, -e / bîyo **tede**

Tede çikî nêmendo

Mi **Xerîbî** ra va. Mi **tira** va.

Mi **noni** ra werd. Mi **tira** werd. / -ti ra / bîyo **tira**

Ez **hîga** ra vîyerto. Ez **tira** vîyerto.

/ ti-ê / tê pîze

Înî çand kenî? **Têpîze** 10 milyon î.
Înî çand mîşnê û çand biz î? **Têpîze** 100 terş î.

/ -ti-ê / pê

Tu bi ayî pereyon se kerd? Mi **pê** pirtûkêk erîna.
Ti bextê xo şa nêbîyî? Ez tira **pê** şa nêmendo.

/ -ti-ê / tê

Şima nişîyenî **têdî**? Ma ki **têdî**.
Ti lacê xo **têvirazenî**? Eye ez **têvirazeno**.

/ bi - a / pa

Pamendo nêzono se bikero? **Pamende** wo.

/ bi - a / ta

Ez Roşnaya kewto. Ez **takewto**.

/ bi - e / bide

Ez marda xo ewnîno. Ez **bide(cî-ci)** ewnîno.
Şima astori suwar bîyî. Şima **bide (cî-ci)** suwarbîyî.

/ Cî / Ci /

Ez cî ewnîn / a. Cî mi rê va.
Ma cî rê paç erîna. Şima ci ra akerd.

/ ti - a / pîya

Pîya biwerî. **Pîya** rakewtî. **Pîya** şîrî. **Pîya** warîştî.

/ ti - a / têya

Rochat, Rocbîn têtayaresayî.

Ma eynî sero têtakewtî.

CANOMEYÊ NEBINOMEKERDEYÎNÎ

Ino canome cayê çîyîdê nêşinasnayî gîno. Ino semed ra înin ra “**canomeyê nêşinasnaye**” omewo vatiş. Goma kû merdim vaco: Kesêk omewo “wîta” di “kes” cayê yew çîyî gîno, la reng û pêmendeyêya ino çîyî hetê ma ya nêzonîno. Goma kû “yewî biza ma tirawita. “vaco, ino karo kû ayo merdimî kerdo, hetê yêyî ya çîyo kû bîro zonayîş çînî ko. La çîyo kû aseno ayo kar bîyo. Canomeyê nêbinomekerdeyîni gelêk î.

Yew, kes, yew kes, filankes, toy, toyin, pîrû, heme, bêvonkes, hergû yew, hemin, heme kes, qet, pîrr, gelek, çand, çandin, çîkî, binêkin, çew....

Înî canomeyî sey heme canomeyon oncîni yan zî tadayeyîni î, toyî tira gorebê zayendi, toyî zî gorebê cisêya xo oncîni. Ma vacî; “**yewî non werd.**” “**Yewînayî / yi non werd.**” Heto bîyn ra canomeyo / toy / beno zafomar û kî vonî, “toyin non werdo.”

Ino tewir canomeyî hi benî kerdox û hi zî benî neha. Ma vacî; hilla ki yew vaco: Yewî yew dîyo. Wîta di / **yewî** / kerdox û “yew” zi neha wo. Heyna hilla ki kî vacî: **Toyin** toyin ra vato bîrî wîta.

Ewte di, / toyin / ayo verîn kerdox û ayo bîyn zî neha wo.

Hezek:

Toyî kenî, **toyî** zî wenî.

Çîyêk bi **kesî** nêbîyo.

Çew bi çewî ra nêvono.

Goşê xo medi vatedê **filon û bêvonî**.

Ayêk keyê xo kirîştö.

Çewî çîkî zî nêdawo.

Çîkes nêmend.

Heme wîta di mendî.

Pîrû bendedê tu di yî.

Çandin pereyê xo dayî.

Hergû yew ome dinya ki mevaci.

Heme kesî bar kerdibi.

Binêkî xo sist kerdo.

Pirr dewi di menda.

Canomeyê nebinomekerdeyînî tadayeyîn î. **Toyî** gorebê makê û toyî zî omariteyêya xo donî tadaye.

Hezek:

Gorebê makêyi

Înîn ra **yewî** qalî kerdî.

Bi **filonkesî** ina dewi nêbestîna.

Yînî ra **yewîna** berşawi.

Înîn ra **yewi** nêwerd.

Gorebê zafomarî:

Toyinin pereyê xo dayî.

CANOMEYÊ WAYERÊYÎNÎ

Kurdî di canomeyê wayirêyî bi xo sero çinî kî. La belê aqitek û toyî canomeyê nehayinî pêresenî, yînî ra canomeyê wayirêyînî virazînî.

Canomeyî; aqitekê (pakerê) “**a**,” “**ê**” yî. “**a**” yewomar makî ya, ”**ê**” hi yewomar nerî yo û hi zî zafomar nerîmakî yo. **ada**, **ayada**, **ê**, **înîn**, **înî**, **ino**

Hezek:

Hera mi xişn a.

Ada mi xişn a.

Gedeyê tu wirdî yî.

Ê tu wirdî yî.

Pênusa tu derg a.

Ayada tu derg a.

Pîyê şima vinî bîyo.

Ê şima vinî bîyo.

Tuyerê şima wişk î.Înî wişk î.

Darî kewnar î.

Înîn birrnî.

Xalonê şima bî.

Înî ha yenî.

Her pîr o.

Ino pîr o.

Ge- ge zî canomeyo wayerêyîn “**bi** xo” virazînî. Bi hetkarêya pêrûbestekê “**bi**” û canomeyê “**xo**” virazîno.

Ina keynaya mi bi xo ya.

Ino lacê mi bi xo yo.

Ina pênusa tu bi xo ya.

Imbazê tu bi xo yo.

Mi bi xo ya erdi.

CANOMEYÊ GIRÊKÎNÎ

Canomeyê girêkînî rista bi rista ra girê donî. Ma vacî: Mi merdimêk dîy. Yû merdimê biradê yê imbazê mi bi. Merdim şîyeno înnî wîrdî ristayon bi hetkarêya canomeyo gîrekînî / -ki / û / -kû / pîya girê bido.

Hezek: Cenîya ki mi dîyi waya tu bî. Merdimo kû mi şinasna xalê imbazê mi bi. Ino canome, toyî cayon di beno kerdox, toyî cayon di zî beno neha.

Hezek: Kesê kû ez dîyo, gerreyî mi kerdo. (Kerdox)

Keyneka kû tu dîya dewija ma ya. (Neha)

Ino hewa ino canome zî aqitekî reydir zî gurîyeno, cayê nomeyon gîno.

Hezek:

Ayo kû ome, birayê mi bi.

Aya ki omeya, veyva tu ya.

Ayî kî omeyî, cenîyê dewida ma yî.

Ayî kî agêrayî, hinî nêşonî.

CANOMEYÊ OMARTEYÎNÎ

Omarnomeyî zaf hewî cayê nomeyon gînnî û ino hewa zî benî canomeyê omarrîn î. Canomeyê omerînî bi eslî xo omernomeyîn î, la rolo ki virazenî, rolê canomeyon o.

Hezek:

Çeherin werd, çeherin temaşe kerd.

Pûncin da, **pûncin** zî girewt.

Hîrîyîn hêga erîna, **desin** zî roti.

Vîstin xo vist, **vîstê yewin** pay ra mend.

CANOMEYÊ PERSÎ

Canomeyê persî mîyonê rista di persê canomeyonê bîynon kenî û înnî donî ma şinasnayış.

Eki kerdox û nehayê rista, rista di bi xo canome bî, merdim şîyeno bi hetkarêya îni person canomeyê bîynî zî bonder bo. Canomeyê persî hergû yew tewirêk canomeyî bi ma donî şinasnayış.

Kom û komî: Canomeyî ki persê kesî kenî îni wîrd î. Yew tira zude yo, ayo bîyn zî tadayeyîn o. Canomewo zude “kom”; persê, çekûya zudeyîn keno, **ada** / **ayada** tadayeyîni zî / **komî** / ; persê çekûya tadayeyîni keno. Yanî hilla ki yew vaco “Kom weno?” verapersê ayayi di nome yan zî canomewo zude “Vewrik wena.” Yan zî ayayi werd.

Îni wîrdî canomeyî ge kerdox ge zî neha yî. Ma vacî, goma ki kî vacî “**Kom komî** weyneno?” Ina rista di “**kom** kerdox”, “**komî**” neha wo. Yan zî “**Komî kom** qevernawo.” **Komî** kerdox, **kom** neha bîyo.

Hezek:

Kom çina weno? Zozan non wena. Aya **ayayi** wena.

Kom komî ra sayon gîno? Rocbîn, Rocda ra gîna. Aya **ayayi** ra gîna.

Kom ome? Ez omewo / a.

Komî va? Serhadî va. Yêyî va.

Çina:

Canomewo / çina / persê çîyêk keno, yû bi xo zî neha wo, kesêk nîyo, canome wo. Canomewo kû nêtar o, hi persê kerdox û hi zî yê nehayî keno.

Hezek:

Delal pirtûk wend. Aya çina wend? Delal pirtûk wend.

Pirtûk veşayo. Çina veşa? Pirtûk veşayo.

Dewijon dar birna. Çina birna? Dar birna.

Gozêri puçi bîya. Çina puçi bîya? Gozêri puçi bîya.

Zerenci firrayi. Çina firra? Zerenci firrayi.

Ca ca zî herunda “**çina**” di “**çi**” gurîyeno.

Hezek:

Ti çi wena / î? Ez non weno / a.

Şima çi dîy? Ma kergi dîyi.

Ino canome ca ca herunda yêyî di çina zî gurîyeno.

Çand:

Canome “**çand**” persê canomeyonê omariteyon keno. Bîneşêyê

ino canomeyî zî zafomerê ya. Ino semed ra merdim nişîyeno vaco “**çand ome**” gay vaco “**çandî ome**yî.” Gorebê cisî zî oncinî, la gorebê zayendi tanêdeyenî. Gorebê rista him persê kerdox, hi zî yê nehayî beno.

Çandî çandini veynenî? Çeherin pûncini veynenî.

Çandini çandî dîyî? Pûncin hîrfîyî dîyî.

Çandin werd? Dîyin werd.

Çandin kirîşt? Şeşin kirîşt.

Çandin erîna? Desin erîna.

CANOMEWO “DERÎ-TIRA-CÎ-BIDE”

Herunda Ayêyî û Ayayi di gurîyeno.

Hezek:

Ayêyî rê cilon bierîni. **Derî** cilon bierîni.

Ayayi rê fistoni bîyeri. **Derî** fistoni bîyeri.

Ayêyî rê pênsi berşawi. **Cî** rê pêns berşawi.

Ayayi rê bon girewto. **Cî** rê bon girewto.

Rochatî ra vaci. **Tira** vaci.

Ayayi ra gozî werdî. **Tira** gozî werdî.

Ayêyî ewnîno. **Bide** biewnî

CANOMEYON DI NEYÎYI

Canomeyon di nêyîyi nomeyon û imbaznomeyon (rengdêron) bi hetkarêya pêrûbestekonê / **nê** / , / **ne** / , / **ni** / nişon dîyenî. Înî pêrûbestekî yenî vernîda canomeyon û nêyêya yîni nişon donî. Ca ca zî yenî mîyon di çekûyon.

Hezek:

Merdimo kû ti qali yeyî kenî ez **nîyo**.

Ino vaş **tanêdîyeno**.

Waşteka mi şima **nêbena**.

Wesîya şima ma **nêbena**.

Keso kû ez bende di yo, ti **nîyî**.

Sowendê mi şima toyini **nîyo**.

Ayo kû ez şinasneno **ne** ti yî.
Qala mi **ne** bi şima semed bî.
Ne mi ti dîyî û **ne** zî tu ez dîyo.

IMBAZNOME (RENGDÊR)

Nomeyê xo ra zî aseno; imbaznome yeno nomeyon ver û reng, pêmendê û fasala yînî dono vatiş; ge-ge zî omarite û hilla yînî nawneno. Celadet Bedîrxanî imbaznomeyî rê vatibi **rengdêr**. Imbazêya nomeyî kerdiş semed ra **imbaznome** vacîno.

“Imbaznome hetê vatî di beno dicayî (di birrî); **imbaznomeyê çi tewîrîn (senî) î**”, “**imbaznomeyê nawiteyîn î**.” Koma zanonî Hînd – Ewropa di heme imbaznomeyî bedelnakî nîyî. Ino raybazî zî kurmanci di zî esto.

La Zazakî (Kirmanckî) di imbaznomeyî gorebê makêyi û omaritî di bedelînî. Zazakî (Kirmancakî) di kesê hîrînî “**o**”, “**a**” yewomarîn î, “**î**”, “**on**” zî zafomarîn î.

Hezek:

Gawo kej wîta wo.
Nayela zeri vinîbîya.
Mêrdimo pîl pîyê mi no.
Keyneka rindi ha yena.
Pênusa dergi kîrr bikeri.
Dara wişki fiyni.
Daronê wişkon birneno.
Gedeyê zerrîweşî vinî bîyî.
Êyzima terni mebîrni.
Êyzimonê wişkon bibîrni.

Hezekonê serînon di aseno ki imbaznomeyî pakerê makêyi û nerêyi, hetê bîynî ra zî yewomarêyi û zafomarêyi xo di nawito.

Kurmancî di zî toyi hezekî:

Xortê dirêj.

Kera reş.

Lawikê kinik.

Keça çawşîn.

Jinên pîşeng.

Xortên hêzdar.

HETÊ ÇEKÛSAZÎYI DI IMBAZNOME

Hetê çekûsazî di imbaznome sey tewîrê çekûyon benî dicay (di birr) î, serekîn; **“zude (sade)”** û **nêzude** ayî yê nêzude zî benî di birr (dicay) î; **“pîyabesteyîn”** û **“viraşteyîn”** î.

Imbaznomeyê zude hîmêk teyna xo mîyon di hewîneni. Esli xo di bedelnak î. Felqe nêbenî, eki bibî zî vateyê xo vinî kenî.

Hezek:

Newe, sur, sîya, tûj, sipî, boz, jêhat, berz, nimz, weş, solin, kal, pîr, kin, kirr, pûnk, zerd, pîl, belek, erjaye.

Imbaznomeyê pîyabesteyînî zî çand hîmê xoser omeyî têhet. Qalaki înin ra virazîyaya bi xoser wayerê vateyêk a.

Imbaznomeyê pîyabesteyînî xo mîyon di benî dica yî.

1-Nomeyêkî yeno vernîda imbaznomeyêkî û imbaznomeyêkî newe virazeno.

Imbaznomeyê pîyabesteyînî zafê yînî bi ino raybaz virazînî.

Hezek:

Çimsîya, destsivik, vinîxişn, porrspî, porrkej, fekçewt, goşgiron, didontûj, nekfirxêl, meşwirdi...

2-Ino hewa ray ray zî imbaznome verê nomeyî yeno û ino tewir zî imbaznomeyêkî zî newe virazîno.

Hezek:

Digoş, hîrîgoş, kêmaqil, kormar, fekmalîz

3-Ge- ge zî di nomeyî yenî têhet û imbaznomeyêkî virazenî.

Hezek:

Serxoş, beşnrîhon, destawi, mastawi, çimxezal, fekgunîn, duawi...

Heto bîynî ra imbaznomeyê viraşteyînî bi hatkarêya vatedar û pakeron virazînî. Ma vacî; **tersonek, cîrek, nomedar, dewij, dêştij, koyî, çimek...**

Hewawo kû hezokon di zî aseno, qalî **ters, dew, nome, cî, ko, dêşt, bi xo** vateyîn î, pey pakeronî / **-onek / , / -ek / , / -î / û / -ij /** vateyêk newe dawo bide.

PAKERÎ KI IMBAZNOMEYON VIRAZENÎ

Toyi vergir û peygir estî ki imbaznomeyon virazenî, zaf kê mî. Ayî kî zaf gurîyenî ma bîdî zonayîş.

/ **zir-** / : **zirzope**

/ **kele-** / : **kelegîrî, kelepîr, kelebut, kelexaç,**

/ **qeş-** / : **qeşmer**

Pêrûbestek / **bi-** / , / **bê-** / û haldar (nawitek) sey / **ser-** / , / **bin-** / , / **ber-** / yenî nomeyon ver û pê imbaznomeyî virazînî.

Hezek:

/ **ser..** / : **serbar**

/ **bin..** / : **binpay**

/ **ber..** / : **bergîn,**

/ **bi-** / : **Binome, biber, bihêvî, bimirûz, biqesba, bişans, bisiûd, bigom...**

/ **bê-** / : **Bêbext, bêhivî, bêyom, bêqesba, bêbawerî, bêfasal, bêaqil, bêsiûd, bêgom...**

Bi haldaronê (nawîtekonê) ki sey / **ser / û / ber /** zî gelek imbaznomeyî virazînî.

Hezek:

Serdest, rencber, verber, serber, serbar

Pêrûbestê / **ne-** / ewte di rolê vergirî ca ona.

Hezek:

Nezon, neçar, neyar

Peygir: Zazakî di sey yew nomeyê, imbaznomeyê viraşteyî zî bi hetkarêya peygiron hasil beno.

Hezek:

/ **-e /** (lawnayîş) **lawnaye, (lawitiş) lawite, (viraştiş) viraşte, (pelexeyîş) pelexeye** kar ra virazînî û nerê nawnenî.

Hezek:

Kutuko lawite.

Piteko lawnaye.

Bono viraşte.

/ -a / (lawnayiş) lawnaya, (lawitiş) lawita, (viraştiş) viraşta û makêyi nawneno.

Bizîka lawnaya.

Dela lawita.

Keyneka têviraşta.

Hezek:

/ -ij / : Mensubîyet nişon dono, ino zî imbaznome virazeno.

Dewij, Pironij

/ -gûn / : Zergûn

/ -gin / : Imbaznome virazeno.

Rengin

/ -awer / : Cengawer, semawer

/ -bar / : Serbar, salixbar

/ -dar / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Roşndar, rengdar, vatedar, maldar, mordar

/ -mend / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Bawermend, hunermend, aqilmend

/ -lek / : Nome û imbaznomeyî ra imbaznomêyik newe virazeno.

Wirdîlek, fiçelek, çengelek

/ -gir / : Imbaznome virazeno.

Çepgir, raştgir

/ -ik / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Dizik, dêzik, xerzik, bêzik

/ -in / : Nome ra nome virazeno.

Bizin, zincîlin.

/ -în / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Xemîn, zerrîn, zêrîn, darîn, şîrîn, xorîn...

/ **-ok** / : Ino zî imbaznome virazeno.

Şermok, tersok, remok

/ **-onek** / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Tersonek, ...

/ **-en** / : imbaznome ra imbaznome virazeno.

Peyen

/ **-en** / : Nome ra nome virazeno

Gayen, mayen, dîyen

/ **-yar** / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Hîşyar, baxtîyar...

/ **-ele** / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Ramtele, çengele...

/ **-izar** / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

Şermizar, xizar

/ **-îzur** / : Nomeyî ra imbaznome virazeno.

bermîzur

Toyî peygirê bîynî ki imbaznomeyon virazenî:

/ **-gon** / : bazirgon ...

/ **-az** / : tolaz,

/ **-ox** / : dayox, werdox, kîşttox

/ **-zîmek** / : awzîmek

/ **-firr** / : dufirr, gunîfirr

/ **-rêj** / : awrêj, gunîrêj

/ **-ker** / : zurker, şerrker

/ **-birr** / : rarbirr, hêvîbirr, hêşbirr, (maddeyî hêşbirî semed)

/ **-wer** / : mastwer, gêrmiwer

/ **-bîn** / : surbîn, serbîn

/ **-bîn** / : durbîn

/ **-mîr** / : paşmîr

/ **-rotox** / : alefrotox, asinrotox

/-kaş / : esrarkaş, cixerakaş, derdkaş

/-in / : solin, awin, buyin, şulitin

/-ij / : nomera nome virazeno.

germij, surij

Ge- ge zî bi dibare kerdeyî imbaznomeyon bi hewadê yew bestekî /
û / û tîpa “m” ververnayeyê çekûya diyin, imbaznomeyê newî virazenî.

Hezek:

Surûmur, şaşûmaş, sivikûmivik...

TEWIRÊ IMBAZNOMEYON

Imbaznomeyê çand tewiron sero bar benî. Merdim şiyeno înin pûnc
cayî bikero.

1-Imbaznomeyê çitewirînî (wasifi).

2-Imbnaznomeyê şabeyînî.

3-Imbaznomeyê persînî.

4-Imbaznomeyê nêbinomekerdeyînî.

5-Imbaznomeyê omeriteyînî.

IMBAZNOMEYÊ ÇITEWIRÎNÎ

Imbaznomeyê çitewirînî hewawo kû nomeyê yînî ra zî aseno
çitewirêya nomeyî nîşon donî. Wesfeya nomeyon nawnenî.

Hezek:

Keynaya çimlîl wita nîya.

Xorto **porrderg** wîta nîyo.

Dara **terni** mebirni.

Dewi **veşnaya**.

Hero **qir** pîr o.

Merdîmo **bêbaxt** şîyo.

Duwo **solin** tansîyon werezveno.

Dehkeraya imbaznomeyê çitewirînona bîyni neyêya yînî ya. Neyêya
yînî zî bi hetkarêya pakerê “nî” virazîna karî ver di nusîna.

Hezek:

Ino wer weş **nîyo**.

Ina qali erjeya **nîya**.

Ina keyna bedew **nîya**.

Ino lacek qîtek **nîyo**.

Ino welat pîrr serdin **nîyo**.

Înî çeneyî zaf kewteyî **nîyî**.

Înî comirdî hind durî **nîyî**.

IMBAZNOMEYONÊ ÇITEWIRON DI PAYE (DERECE)

Imbaznomeyonê torinon di yanî imbaznomeyonê çitewiron di paye esto. Paye daraxa nomeyî û halê yêyî vernîya nomeyonê bîynon nîşon dono. Zazakî (Kirmanckî) di hîrî tewîrî paye esto. “**Payeya asonîn**”, “**payeya têverşonayî**”, “**payeya berzêri**”

Ma şîyenî bi hezekon dahkera bidî fahmkerdiş. Çekûya “**xîşn**” (gird) imbaznomeyo kû payeya asonîn di ya. Hilla ki kî vacî: “Darê gozon **xîşn** î.” Wîta di yeno zonayîş ki gozêrî **xîşn** î, seba gozêron hezek dîyaya. La hilla ki yewîna dari biba, merdim înnî daron bîyero têverşono, aya gomi merdim yewî ra vono: Aya dari aya bîyni ra **xîşnêr** a. Hilla ki darî zafî bîbî, ayîn mîyon ra **hîna xîşni** bibo, gay merdim vaco: Ina dari **hemin ra xîşnêr** a, “Dara **hîna xîşni** aya ya”.

1-Payeya asonîni

Imbazo **hewl**.

Gawo **xîşn**.

Ino imbaz **weşo**.

Ino merdim çikus o.

Keyewo **hera**.

Keynaya çim sîyayi.

Awa **serdini**.

Ina awi **hewnik** a.

Ina ceniki **derg** a.

Halo asaye di bi hemin di paye nîşon dîyeno. Hilla ki ma va; “merdim rind” ma qala rindêya asonîni kenî.

2-Payeya têverşonayî

Wîta di, di çiyî têreydir têverşonînî. Di çiyî sey cî yan zî pêmonî, **qasî** (hinda) yemnû bî, yan zî înnî ra yew ayo bîynî ra arizêya xo yan kêma û yan zî vîşer bo. Wîta di pey pakerê “êr” î paye virazîno.

Hezek:

Ino **qasî** tu xişn o. (Ina qasî tu xişn a.)

Bi zondergêya xo **sey cî** yî.

Beşna şima wirdînon **zî yew** a.

Ina tu ver di **wirdîk** a.

Milqetika yayi yê mi ra **kirri** bî.

Înnî ra toyî pey pakerê / -êr / nîşon diyenî.

Sayi incîli ra weşer bî.

Rochat Rocbîni ra kejêr o.

Asin pemî ra gironêr o.

3-Payeya berzêri

Wîta di paye pê pakerê “êr” î virazîno.

Darî kî yê ma ra xişnêr î, ha çimî ver di yî.

Enguri sayi ra weşer a.

Îsotê hetê ma yê Mêrdîn ra guzinêr o.

Ez yêyî ra xişnêr o.

Gay biro zonayîş ki daraxa payeyê imbaznomeyon bi xo zî esta, înnî pêmaxwiteyî bi omariteyon û bi imbaznomeyonê nebinomekerdon nîşon diyenî.

Hezek:

Binêkî xişn a.

Toy wirdîk o.

Gelekî wirdîk a.

Pirr xişn a.

Pirr û pirr wirdîk a.

Çeher serrî gird o.

Hîrî virarî tira dergêr o.

Pûnc gomî heyata ma ra herayêr a.

Heyonî ti vacî derg o.

Hinda sereyî derzînî avzel nîyo.

Ge-ge zî nawitişê payeya hîna vîşî bi hewado bîynî zî virazîno. Pakerê vengê yê verînê imbaznomeyî yeno vernîya pakerî / -ip / î reydir daraxa hewlêya imbaznomeyî nîşon dîyena.

Hezek:

Nipnewe, sipsîya, zipzerd, sipsur...

Hilla ki merdim vono; “**nipnewe**” yeno zonayiş ki pîrr newe wo.

Ge-ge zî ino tewir ra vecînî merdimî ver; **zitûzilût, virûveng, vitûvala, rutûrupal...**

IMBAZNOMEYÊ ŞABEYÎNÎ

Ino imbaznome, bi xo canomewo şabeyîn o. Canomeyê şabeyînî;

Zude / Nizdî

Zude / Durî

Ino- nerî û yewomar o.

Ayo- nerî û yewomar o.

Ina- makî û yewomar a.

Aya -makî û yewomar a.

Înî- nerîmakî û zafomar î.

Ayî- nerîmak î û zafomar î.

Tadayeyînî / Nizdî

Tadayeyînî / Durî

Inêyî- nerî û yewomar o.

Ayêyî -nerî û yewomar o.

Inayi- makî û yewomar a.

Ayayi -makî û yewomar a.

Înîn- nerîmak û zafomar î.

Ayînin-nerîmakî û zafomar î.

Hezek:

Zude / Nizdî

Zude / Durî

Ino lacek nêweş o.

Ayo erbiş perreno.

Ina keyneki derg a.

Aya zerenci wanena.

Înî cenî û comîrdî nêweş î.

Ayî têmîyon di kaykenî.

Ino lacekî non werd.

Ayî lacekî non werd.

Ina cenîyi non werd.

Aya cenîki non werd.

Înî comîrdon non werd.

Ayî cenîkon non werd.

IMBAZNOMEYÊ PERSÎ

Ino tewir imbaznome yeno vernîya nomeyon û yînî ra persê imbaznomeyon keno. Hergû yew tewir imbaznome persê yewîna tewirê imbaznomeyî keno. Imbaznomeyê persî kû persê imbaznomeyonê “çitewir” û “senî” nî kenî; çî tewir o / a? Yan zî senî no / a? Rocbîn çî tewir o? Rocbîn imbazêk senî no? Rocbîn imbazo hewl o.

Hezek:

“Senî” semed

Şaroston di non vay o.

Erja nonî çî tewir a?

Vay a.

Egît imbazêk hewl o.

Egît imbazêk senî no?

Hewl o.

Dara vomêr berz a.

Dara vomêr çî tewir a?

Berz a.

“Komî” semed (Komin zafomar)

Kom imbazî sayi werd?

Ino imbazî werd.

Kom cenîyi pirtûk wend?

Ina cenîyi wend.

Komin îni darî vistî?

Îni comîrdon vistî.

Komin non nêwerd?

Ina cenîyi nêwerd.

Hezek:

“Çand” semed (Çi hind)

Çand keynekî pola di mendî?

Pûnc keynekî mendî.

Çand tenî tu dir kaykenî?

Hîrî tenî mi dir kaykenî.

Şima kû çand rocî Amed di bimonî?

Ma kû yew hewte Amed di bimonî.

Tu çand pênusî erînayî?
Mi şeş pênusî erînayî.
Înîn çand kaxizî waştî?
Înîn des kaxiz waştî.
Ayêyî tu di çi hind hesap dîy?
Ayêyî mi di hesap nêdî.
Ma çandêk bidî şima?
Çîyêk zî medî.

IMBAZNOMEYÊ NÊBINOMEKERDEYÎNÎ

Canomeyê nêbinomekerdeyî hilla ki yenî nomeyî ver benî imbaznome. Ma vacî ki; “**toyî merdîmî omeî wîta**”, yeno zonayîş ki merdimî omeî, la omariteyî yînî nêzonîno û yan zî nebinomekerde yî. Ino hewa goma ki ma vacî, “**Mi toy non werd o.**” heyna mîkdar nêyaseno. Imbaznomeyonê asarînon ra nebinomekerde vacîyawo.

Hezek:

Toyî bizî koya mendî.
Hergû gede hetî ra rema.
Çand gayî erînayî?
Hemîn xo wendeca di nuşto.
Filon merdimî mi ra vatibi.
Gelêk merdimon jehr werdo.
Çew ma dir rar nêkewt.

IMBAZNOMEYÊ OMARITEYÎNÎ

Omarnome goma ki keweno nomeyî ver, beno imbaznomeyê omarteyînî. Seba kû imbaznome polê omaritî di bîdî ma şinasnayîş. Seki kî vacî “**çêher gedon çîy werd**”, omariteya “çêher” arizêya gedon yan zî omariteyê yînî ma şinasnayîş dono. Ino semed ra beno imbaznome.

Hezek:

Di dati yêyî estî.
Çêher vayî ma vinî bîyî.
Hewt cenîkon keye ca verdawo.

Des comîrdon ino kuye kerdibi.

Mi dir **di** comîrdî omeybî.

HALDAR (NAWITEK)

Senî ki imbaznome hal û çitewirêya nomeyî bi merdimî donî şinasnayiş, haldar (nawitek) zî hal û çitewirêya viraşteyê karî, yanî karî bi merdîmî dono şinasnayiş.

Ino hewa kû kar, dem û cayê karî kû yeno kerdiş haldar (nawitek) dono zonayiş. Ino semed ra nawitekî ra ge ge zî imbaznome vacîno.

ÇEKÛSAZÎYA HALDARON (NAWITEKON)

Haldarî (nawitekî) zî sey ayo çekûyê bînon xo mîyon di benî dicayî:

“**Zude û pîyabesteyîn î**”. Haldar (nawitek) pîrêya binenşîyê xo di imbaznome û nome wo, beyntaredê yînî û nomeyon û imbaznomeyon di zî zêdê, cîyabeyeyêyi çînî ya. Ino hewa haldarê (nawitekê) demî zî nomeyê yew deme yo. Heto bîynî ra haldarê (nawitekê) çitewirînî zî bi pîrêya xo imbaznome yî. Nawitek bi xo zî binekî xoserêya çekûsazîya yînî zî esta. Nawitek (haldar) sey qalonê bînon benî di cay î; **nawitekê (haldar) zude û nezudeyîn î**.

Zude; lez, hêdî, rew, vizîr, inkay, mêşt, parr, peynî, vernî, dormere, toy, wîte, pîrr, zaf, berz, nimiz, kîrr, derg, raşt, çewt...

Nezude; bi şew, bi roc, şewîna, taştera ra pey, hila yerî, serra parîn, serrîna, dosere ra, verî taşterî, ewtîya

Nawitekî bi çand heway ra virazînî; bi hetkarêya pêrûbestekon û bi hetkareya vergir û peygirî. Wa nîyero vîrîkerdiş, nawitekî (haldarî) pîyabesteyînî her qala yînî cî ra durî nusîna.

1-Bi hetkareya nawitekon (Haldaron):

Hezek:

Bi şew, bi roc, bi sol, bi çek, peyra, payra, verra, keye di, bin di, sey herî, sey gayî, inkayra, mîyon ra

2-Bi hetkareya vergir û peygirî.

/ im- / : imşo, imser

/ a- / a-pey, a-cêr, a-ver, a-daşt

Hezek: Peygir

/ -in / : sol-in, aw-in, germ-in, serd-in, çewt-in...

/ -îk / : wird-îk

/ -ik / : zerd-ik

/ -ek / : xişn-ek, paşn-ek

/ -ê / : dewij-ê, bêzerr-ê, ciwon-ê, imbaz-ê

/ -î / : mîrey-î, newey-î, xêr-î, şoney-î

/ -kî / : meklûb-kî, ters-kî, çewt-kî, raşt-kî, qest-kî

/ -bê / : gore-bê, veş-bê

/ -ba / : ver-ba

TEWIRÊ HALDARON (NAWITEKON)

1-Haldarê (nawitekî) çitewirinî.

2- Haldarê (nawitekî) demeyî.

3-Haldarê (nawitekî) cayî.

4- Haldarê (nawitekî) persî.

5- Haldarê (nawitekî) şabeyinî.

6- Haldarê (nawitekî) çandinî.

1-HALDARÊ (NAWITEKÎ) ÇITEWIRÎNÎ

Haldarê (nawitekî) çitewirînî, bi pirrî xo imbaznome yî. Ma vacî; hilla ki merdim vaco; “Imbazo wirdîlek ha yeno.” Wîta di “wirdîlek” verî zî vacîyayibî bi arizêya xo “imbazî” dono ma şinasnayiş. Ino semed ra imbaznome wo. La hilla ki ma vacî; “Imbaza mi weş meşiyena.” Wîta di “weş” çitewirêya meşî dono ma şinasnayiş, inay ra nawitek (haldar) o.

Toyî nawitekî (haldarî) ki dagirewteyê demeyî û çitewirêya kar î, bînşêyî xo di haldar (nawitek) î.

Hezek:

Lez, erê, hêdî, bi lez, raşteraşt, bi zonaye, bi nezonê, sey comîrdon, sey şêron, bi zor, bi çewtikî, gizm, teqaza

Hezek:

Ti sey herî xebatîyayî û înîn zi sey vergon werd.

Mi sey şêron xo vero da.

Datîzayî tu sey qiralî ciwuyeno.

Şoma xo werd, **bi lez** keya ra vecîya.

Şone **verapey** estori wenîšto.

Gede **tênapey** herî wenîšto.

Mîlçiki **berz** firrayi.

Imbazê ma **lez** vecîno.

Dewij **teqaza** meşîyeno.

Maya mi **gizma** qalî kena.

Şefaqî ma **erê** şîyî kar.

2- HALDARÊ (NAWITEKÎ) DEMÎ

Hewawo kû nomeyê yêyî ra zî aseno, ino tewir haldar (nawitek) demeyê karî nîşon dono. Merdim îni haldaron (nawitekon) ra veceno kû ayo key bîyo. Hilla ki merdim vaco “Êro ez dew ra omewo.”, “êro” ina rista di haldarê (nawitekê) demeyî yo.

Haldaronê (nawitekonê) demeyî ra toyî îni yî; **vizêr, êro, êrê, taştrê, şefaqî, hila yerî, verba yerî, mexrebî, parr, imserr, işmo...**

Hezek:

Vizêr imbazê mi omebi wîta.

Mêşti ez zî ki şîyero imbazê xo het.

Aşma gilon di ez ki bîyero.

Roc bi roc duzi (doza kurmancî) xidar bena.

Hergû hill çina veceno.

Ez **perarey** şîyo şariston, vizêr agêrawo.

Par zewecîya êro zî derî gede bi.

Ayo **işmo** yeno ma het.

3-HALDARÊ (NAWITEKÎ) CAYÎ

Nomeyê ino tewirî zî arizêya xo donî dest. Ino tewir haldar (nawitek) karo kû beno cayê yêyî nîşon dono.

Bi hezek; goma ki yew vaco: “Ez verba keyi ra şono.” Ewtîya di “**verba**” vercayê karî nîşon dono, keye zî cayî nîşon dono. Toyî nawitekê (haldarî) cayî îni yî: **teber, zerre, bi ser di, vernî di, peynî di, het di, wîta di, teber ra, durî ra, nizdî di, newal di, zozon di, koya, bonî ser, ayo**

perr, ino perr ra, ver bi dewi...

4- HALDARÊ (NAWITEKÊ) PERSÎ

Ino tewirê haldarî (nawitekî) zî persa haldarê (nawitekê) bîyni keno. Haldarê (nawitekê) persî îni yî: **Senî, çitewir, key, çi hill, çi waxt, kura, kutî, konca, sey çina, çi hind, çi qas, kura di**

Înin ra zî aseno kû hergû yew persê tewirê yewîna haldarî (nawitekî) keno.

Bi hezek; haldarê (nawitekê) “**senî**” persê haldarê (nawitekê) senînêyî keno. Demewo kû ma vacî “mîlçiki senî firrena” verapersê îni nawitekî (haldarî) çitewirêyî dono dest. Ayo zî şîyeno nawitekêkî sey”**nimiz**”, “**berz**” û ayî bîynî bî. Yanî “mîlçiki berz firrayi.” Yan zî “mîlçiki nimiz firrayi.”

Hezekê bîynî:

Ti **kura** ra yenî?

Ez keye ra yeno.

Ti **konca** ra şonî?

Ez bînê dewi ra şono.

Şewger **sey çinayî** remeno?

Yû sey kergi şono.

Şima mi rê çi tewir salîxî da, ez ayo tewir şîyo.

Keyê yêyî **konca** wo?

Keyê yêyî Amedi di yo.

Aya çi waxt dewi ra vecîyaya?

Aya vizêr dewi ra vecîyaya.

Bewkalê tu **senî** ome?

Bawkalê mi pey maşîni ome.

5-HALDARÊ (NAWITEKÎ) ŞABEYÎNÎ

Haldarê şabeyîni hewawo kû ma dehkerada imbaznomeyonê şabeyîni di zî nawitbi, bi nişon dayişê çîyo kû çitewirêya ayî çiyî nawnenno, nişon dono. Înin ra toyî îni yî; **ona, ino hewa, ayo tewir**

Hezek:

Mi tu ra **ona** nêva.

Mi **ino hewa** nêva.

Tu **ona** viraşt.

Ino **hewa** nêvirazîno.

Ona nêvatibi, ona vatibi.

Ayo tewir nîyo, ino moj o.

6-HALDARÊ (NAWITEKÎ) ÇANDINÎ

Ino tewir haldar zafê, toyê û payeya karî nişon dono. Ma vacî rista di “karmend gelekî meşîya. ”Wîta di mîkdarê “meşî” yanî karo kû omewo kerdiş nişon dono, daraxa karî ma nawnenno.

Ewta di çîyo kû se di se biaso çinî yo. Rista di “ez zêdî kar keno / a.” Peymawitêya “zêdî nîyasena.

Çand haldarî (nawitekî) çandinî:

Hezek:

Zaf, toy, kêmi, binekî, bi qasî, sey, zaf toy, kêmi durî, qet...

Ina imbazi ez kêmi dîyo.

Înî imbazî zaf gayî vinî kerdî.

Toy biweri, kî pey decenî.

Ez nêweş a / o, mi wer kêmi kerdo.

Mi şima heyonê cayêkî berdî.

Aya qet nêxebetîna.

Zaf toy qalî bikeri.

PÊRÛBESTEK

Ino leteyê rista xosero wayerê yew vateyî nîyo. La rista mîyon di letewo bîyno kû tira pey o, hetê vateyî di temom keno. Heyna pêrûbestek hetê vateyî di (seycî, verbacî, sebeb, ca û ware) beyntareyê qalon di dagirewteya vateyî virazeno. Pêrûbestek ne ki seba kû wayirê yew vate ya, la seba kû wayerê gurî ya, sey qali hesabîna.

Bi hezek; qala “ki” bi xoser ne wayerê yew vate ya, la vateyê demeyê omeyeyî dona karî. Sey “pêrûbestekê demeyê omeyî” şinasîna.

Çîyo kû derheqê vateyê pêrûbestekon di ome vatiş, teyna seba pêrûbestekonê torinon di ca di yo, pêrûbestekê bîynî xoser bi vate yî.

Pêrûbestekî sey qalon nêbedelînî, ino zî seba pêrûbestekê torinon vîyerenno.

ÇEKÛSAZÎYA PÊRÛBESTEKON

Pêrûbestek, senî hewawo kû şîyenî bi xoser mîyonê rista di ca bigîrî, şîyenî haldar, bestek û ayî bîynî pêrûbestekê neweyon zî virazî. Pêrûbestekê torinî bi pirrî yîni zude yî, pêrûbestekê bîynî zî bi hetkareya yîni yenî

destvistiş. Ino hewa zî bi hetkareya toyî canomeyon, rengdêr, haldar û karonê bi vajorî (wêje) yenî viraştiş. Pêrûbestek hewawo kû şinasînî, di tewir î: “**zude**” û “**nezude**” pêrûbestekê torinî ayî zudeyîn î.

PÊRÛBESTEKÊ ZUDEYÎNÎ

Pêrûbestekê zudeyînî bi teyna yew hîmî ra virazînî, toyî zî tira di hîmon ra virazînî; verpêrûbestek û peypêrûbestek, îni heme wîrdî çekûyon gînî xo mîyon û pozisyona yînî nawnenî.

Hezek: bi, bê, di, ki, ra, rê, rû, zî, dir

/ **bi-** / Herunda “**bi**” ya Kurmancî gîna.

Bi çek şî ko.

Bi saqo bi.

Bi heri sebale kerd.

Bi xoser tebera gêreno.

/ **bê-** / : Herunda “**bê**” yê kurmancî ya.

Bê tu nêwena.

Bê awi û vaşî (nebat) nêcuwîyeno.

Bê wayer çinî yo.

/ **di** / : Herunda “**di, de**” yê Kurmancî gîna.

Verî dewa ma **di** maşin çinî bî.

Ina pirtûki **di** toy xeletêyi esta.

Ko **di** verg nêmendo.

/ **ra** / : Herunda “**ji**” û “**ji, re**” yê Kurmancî ya.

Maya mi keya **ra** yena.

Komî şîma **ra** vato.

Ayîn **ra** vacî.

/ **rû-** / : Herunda “**ji**” **ji-ve û li**” yê Kurmancî ya.

Elî ino ver **rû** şî.

Dayza ko **rû** yeno.

/ **rê** / : Herunda “**ji, re**” yê Kurmancî ya.

Ma **rê** awi dekerî.

Mi **rê** non bîyerî.

Şima **rê** çina bîyero?

/ **dir** / : herunda “**bi, re**” yê Kurmancî ya.

Ti ma **dir** yenî.

Aya şima **dir** wena.

Ma komî **dir** şonî?

/ **zî** / : Herunda “**ji**” yê Kurmancî ya.

Ti **zî** nêwanenî.

Ma **zî** yenî.

Şima **zî** biwerî.

PÊRÛBESTEKÊ NEZUDEYÎNÎ

Pêrûbestekê nezudeyînî bi pirrî yînî pêrûbestekî ki û çekûyekî ki ca û pozisyonî nîşon donî virazenî.

Hergû pêrûbesteka torini qifleyê pêrûbestekonê bîynon virazena.

/ **di** / : Cor di, pey di, ver di, kîştî di

/ **ra** / : Pey ra, cor ra, ver ra , peynî ra, kîştî ra, ser ra, dom ra, bîynî ra, bin ra.....

/ **rû** / : Ver rû, pey rû, kîştî rû,

Hezek:

Ez **ver di** ronîştö.

Rojwelat **cor di** ome.

Kîştî di eyni esto.

Rojhat ino **pey ra** vîyert.

Xezal pirdî **ser ra** vîrena.

Newali **cor ra** ronîştö.

Ma ino **ver rû** omeyî.

Ino **pey rû** vîreno.

Ga **kîştö** rû gûnawo.

PÊRÛBESTEK Û TADAYÊYI

Arizêya pêrûbestekon ina ya ki; qalî ki tira pey yenî tadonî (derînenî). Ristayî bi karê vêrhêzon di yî, heme deme di tadayenî.

Hezek:

Averî Hesdar dîyo.

Ina ristaya corîn di demeyo vîyarte wo û kerdeş “Aver” tadayewo, Hesdar xoser o, û niha wo. Seba kû kar demeyo vîyarte di qewmîyawo. Neha sey xo mendo.

Hila ki kî vacî; “Newali Zîni ra va.” Ina rista zî demeyo vîyarte wo. **Newali zî Zîni zî** tadaye yî. Seba kû qala Neval ra dima pêrûbestekê “**ra**” omeya.

Hezek:

Zinarî Kendal dîyo.

Zinarî Kendalî ra vatibi.

Hêvîdari Helini maşîni wenayi.

Hêvîdari Helîn ra çim şikit.

Karkerî Zindar dîyi.

Rozerîni Şîlan ra vomî werdî.

BESTEK

Hewawo kû nomeyê yêyî ra zî aseno, bestek bi xoser wayerê yew vateyî nîyo, la çekûyon û ristayon pîya girê dono, yan zî qalêki bi ristaya girê dono. Hilla ki ma vacî “Şerna û Rochat way û birayê cî yî.”, “**û**” wîta di bestek o, û wîrdî nomeyon pîya girê dono. Bestekê zazakî inî yî: **û, zî, eki la, belê, la belê, çi heyf, bira, beno kû seba kû, ki ome (ki şî), cura, cuka, ya, yan, ge- ge, senî, ona, çi hind, çina ra, heyonî ki, ne zî, ino hewa, heyna zî, tede, çina ra ki, hinî...**

Hezek:

Sayi û Şingi şîyî.

Ez **zî** yeno.

Eki pîyê tu bîro ez **zî** yeno.

La tira vaci wa nîro.

Ez weş bîyo / a, **la belê** hima ez xînt a / o.

Çi heyf ki ez tede nêbîyo / a.

Birarê xo ra vaci, **wa** bira nîro.

Meşti **beno kû** ez bîro.

Seba kû dewi rijîyaya, ez nîşono / a.

Pîyê tu **ki** ome, ez yeno / a.

Maya tu merdi **cura** ti nîynî.

Ya ti bî **ya zî** ez yeno / a.

Mara xo **ge ge** zîyaret bikerî.

Senî ki ome ona **zî** şî.

Gayî çî hind biçerî derî rindo.

Cenîka xo ra vaci çîna ra nîyna.

Heyonî ki şîma nîrî ez hinî nîno / a.

Ne ti bî **ne zî** ez yeno / a.

Merdimêyi **ino hewa** weş nîya.

Şîma nêomeyî, **la** heyna ez yeno / a.

Nomeyê ma **tede** çînî yo.

Mî vatibi çîna ra ki nêomewo.

VENGŞABE (VENGNÎŞON)

Merdim tênonê xo yê germinon bi hetkarêya vengşabeyon dono teber.
Înî têni beno kû keyfweşê bo, yan zî teq û bahcî ki dîyeni teber bî.

Hezek: **Ax!**, **wax!**, **hey!**, **lo!**, **lê!**, **hey lê!**, **hey lo!**, **arrik!**, **ey!**, **ox!**,
hey wax!, **oxêş!**, **owi!**, **hînî!** **bes!** ...

Hezek:

Ax felek!

Wax dayê!

Hey gidî welat!

La birawo! Tu kûra yi?

Lê wayê! Tu qesbaya mi kujilnaya.

Hey lê wayê! Ez tu rê bimira / o!

Arrik! Tu xo kîşt!

Oxêş! Zerrîya mi hewnik bîyi.

Owî! Komî da tu rû?

Hey wax! Key mi xerepîya!

Hîni bes! Ina çi tahda ya!

Ayo kû ti nîynî ez zî nîyno / a!

Toyî qalî bîynî zî hilla ki bi vengo berz omeyî vatiş, benî vengşabe.

Laco wîrdîk! Xeyr o, tu xo erd ra derg kerdo.

Bira ona nîya! Gay ma wardî ningon ser.

Bawo lezi bî!

Dayê teqaza meki!

OMARNOME

Hewawo kû nome ra zî aseno, qala ki nomeyê omariteyî donî zonayîş derî omarnome vacîno. Omarnomeyê çekûyî bedelnak î û xo mîyon di zî benî çêher birrî.

Omarnomeyê binkeyîni.

Omarnomeyê leteyîni.

Omarnomeyê rêzkerdeyîni.

Omarnomeyê garkîni.

OMARNOMEYÊ BINKÎ

Yew, di, hîrî, çêher, pûnc, şeş, hewt, hêşt, new, des, yewendes, dûyes, hîrîs, çares, pûncîs, şîyes, hewtîs, hêştîs, newîs, vîst, hîris, çewres, pûncas, şeşt, hewtay, hêştay, neway, se, disey, hîrîse, hîrîsey, çêhersey, pûncsey, şeşsey, hewtsey, hêştsey, newsey, hinzar, dihînzar, şeşhînzar, hînzar û disey û yewendes, mîlyon, dimîlyon, hîrîmîlyon û hîrîsey û duyey mîlyon...

Hezek:

Çewres û yew bizî ko kewtî.

Duyes keyneyî zewecîyayî.

Serra **hînzar û newsey û çewres û hewt** di rapincîyabi.

Hezek:

Mîlyon û hêştsey û hewtay û pûnc.

OMARNOMEYÊ LETEYÎNÎ

Nêm, çarek, di û nêm, yew û nêm, hîrî ra yew, se di pûncîs, se di

vîst, hinzaron ra yew, desmîlyonon ra des, mîlyarêk û mîlyon ...

Hezek:

Pîyê mi **nêm** noni wazeno

Ez bi **yew û nêmi** mird nêbeno.

Mîlyarêk goşt erîna.

Desî ra yew pola nêvîyertî.

Se di hiris qedîya, mend **se di hewtay**.

Hinzarin ra yew ino kar nêkeno.

OMARNOMEYÊ RÊZKERDEYÎNÎ

Înî omariteyê rêzî nawnenî. Kom û çina yê çandin o, ma nawnenî.
Nawitişî zî pê “-inî” virazîno.

Hezek:

Ina newini yê mi na.

Rocê çeherini wenîş.

Rêzê pûncini di ez bîyo / a.

Aşma newini di merd.

Aya yewini keye di mendi.

OMARNOMEYÊ GARKÎNÎ

Ino tewir omarite haldaron (nawitekon) virazeno, virazeyîşê beyedê karekî nîşon dono. Sewbîna zonon di zî derî omariteyê rîtmîk vacîno. Bi hetkarêya pêrûbesteka / **bi** / û pakerê / **o** / yî virazînî, tira dibarekerdeyê omariteyon yeno destvistiş. Seyî: **yew bi yew, di bi di, yew û yew, di û di, pûnc û pûnc, şeş û şeş, vîst û vîst...**

Hezek:

Ayî ki şîyî şaroston **yew bi yew** agêrayî.

Ma vomî **vîst bi vîst** cî ra bari kerdî.

Ayî **hewt bi hewt** ma **hîrî bi hîrî** gêrayî.

Ma gozî şeş û şeş yemnû ra bari kerdî.

Keyê şima **yew û yew** gayonê xo verradono.

TADAYÊYA OMARNOMEYON

Tadayêya omarnomeyon gorebê fekon bedelîna, la heyne zî mi gore bi tîpa “î” reydir tadayena.

Hezek:

Rêza yewî di ez bîyo / a.

Yewî tu ra va. (Canomeya nebinomekerde ya)

Desin xo nimito, vîstî pay ra edeleyî.

Pûncî veyşonî, desî mird î.

SALIXBARA OMARNOMEYON

Salixbara omarnomeyon gorebê ayo rolo kû ayo omarnome virazeno, dono bedilnayiş.

Ma vacî;

Eki yew omarnome canomeyê omarî bo, salixbara yînî zî sey ayo nomeyî kû cayê yêyî girewto, virazena.

Hezek:

Yewîda dergi, yewîda başi, dîyê zexelî, pûncê erjîyayeyî, hîrîyê avzelî, desê tepîştayî.

Ewta di makêyi toyomarîyi pey “a”yî, nerî toyomarî pey “o” yî bi aqitekê wayerêyi nawîyawo, zafomarî zî pê “î” yî virazîyayî.

Hezek:

Desê aşma adari.

Cenîka wirdîki yewida xidar a.

Dîyê zexelî remayî.

Yewîdo xorawêş o.

Yewîdo hewt rengînî bîyerî.

Yewida beşni weşi ez wazeno.

KAR

Qalon mîyon di ayo wo kû cawo hîna bi vate û pîl gîno, arizî gîno, kar o. Rista bê kar nîyna viraştîş. Eki rista bê kar bivirazîya, hi bê vate ya û hi zî nêmcet a.

Ma vacî;

“Zindar mêşti şono Amed.” Karî ina rista “**şono**” (şeyîş / şîyîş) o. Qala “**şono**“ teyna biro vatiş zî wayerê yew vate ya. La kî karî tira vecî “Zindar mêşti Amed.” Ina rista di yew vate nêmeno, çinî yo.

Hezek:

Zindar mêşti şono Amed.”

Zindar mêşti şono.

Mêşti şono.

Şono Amed.

Şono.

Ewta di aseno kû, kar teyna xosero zî wayerê vate yo, kerdoxî zî ca ca bi nimitikî xo di hewînenno.

Eki ma karî nêgurînî;

Hezek:

Zindar mêşti Amed.

Mêşti Amed.

Zînar Amed.

Hezekonê corînon di zî aseno kû vateyê yew rista zî çinî yo. Rista di yew vate nîyno viraştiş.

Gramerî ki vecîyayî, karon komkerdişî sero çew nêvinderto, eki bivindertînî, beno kû karê bê duzen û bi duzenî zî bêlû bibînî. Ayo deme zî alozêya ki karon û pakeronê demeyî sero virazîna wa ka biro hal kerdiş û yew rêzeka bibestîyaynî.

Demeyon di zî beno kû yew kemone bibo. Mi gore rêzekî ki estî hewcîyêyi mirdî nêonî ca.

HETÊ ÇEKUSAZÎ DI KAR

Înî hagîdarîyon ra pey vernî di ma şîyenî vîrî arizêya karî ser. Vernî di gay kî karî hetê fasal û tewirî di bigîrî xo dest. Sey ayo qalonê bînon zî kar beno di birrî (barî) (di cayî) “zude” û “nêzude”. Ino hewa karê nezudeyîni zî xo mîyon di benî dicayî; **pîyabesteyîni û viraşteyîni**.

KARÊ ZUDEYÎNÎ

Ino tewir kar, hewawo kû nomedê yêyî ra zî aseno, binenşedê xo di

kar o û yew hîmî ra virazîno. Hilla ki goreyê dem û kesî nîro kaşkerdiş pakerê raderî (masder) ra yeno zonayîş.

Hezek:

Wenîştîş, rakerdiş, erdiş, vatiş, vaceyîş, eşnawitiş, vejînayîş, birnayîş, şiktiş, şîyayîş, rotiş, omaritiş, beyîş, rapînceyîş, girewtîş, bedelnayîş, omevîş, raşonayîş, weşonayîş, veynayîş, werdiş, ronayîş, warîştîş, pelexnayîş, kerdîş, hewanayîş, pirûdayîş, waştîş, parîzeyîş, firrayîş, pêrûdayîş...

Hewawo kû hezekon ra zî aseno pakerê raderî bierzî, kokê karon; **wenîşt, birrna, kerd, vat, eşnawit, veyna, raşona, pelexna, warîşt, girewt, bedelna, ...**

Merdim inayi ra vîşêr karî nîşîyeno felqe bikero.

KARÊ NEZUDEYÎNÎ

Karê nezudeyînî, bi karonê xoser, nome, imbaznome û bi hetkarêya pakeron, pêrûbestekon û karonê bîynon virazînî. Karê nezudeyînî zî xo mîyon di benî di ca yî.

Pîyabesteyîn û viraştayîn î.

Karê pîyabesteyînî: Karê pîyabesteyînî çand hîmonê xoserî ra virazînî. Goma ki îni hîmon kî cî ra cîya bikerî, hergû yew wayerê yew vatedê xoserî yo. Zafêr pey kerdîş û beyîş / bîyîş virazînî. Îni karî hilla ki nome yî, pîyabeste û hilla ki kar î, cî ra cîya yî.

Hezek:

Weş kerdîş, şaş kerdîş, raşt kerdîş, sur kerdîş, dest vistiş, kirr kerdîş, pîl kerdîş, qalî kerdîş, saz kerdîş, gêj beyîş, ray kerdîş, weş beyîş, gaz kerdîş, derg beyîş, kirr beyîş, tûj beyîş, tûj kerdîş, dest kewtiş, ver kewtiş, nême kerdîş, kerr kerdîş, kerr beyîş, ...

Hezekon di zî aseno, kî karî pîyabesteyînî zafêr bi hetkarêya “**kerdiş**” û “**beyîş, bîyîş**” û bi nome û imbaznome û toyî karonê bîynon ra virazenî

Bi hetkarêya karê “**kerdiş**” î karê pîyabesteyînê vêrhêzî û bi hetkarêya karê “**beyîş**” î zî karê pîyabesteyînê nêvêrhêzî virazînî. Karê / **beyîş** / û / **bîyîş** / persgirêyîn î. Toyî cayon di / **beyîş** / toyî cayon di / **bîyîş** / yeno gurînayîşî, la mi gore karo bê rêgezon ra yew zî ino yo. Yû zî goma ki pirtûkê kaşkerdeyê karon bîro têkerdiş, wêra di gay ino zî yew duzena bibestîyo. Karê hetkarî zononê Hînd Ewropayî di bêrêzekin î.

Hezek:

“kerdiş”

Ma erdê xo bar **bikerî**.

Ez şima dir citi **keno / a**.

Tewre hedre **kerdo**.

Verroc newe kar **nêkeno**.

Mi vistewreyê xo hewna **kerdo**.

Ti necaxî ma têj **kenî?**

“beyîş(bîyiş)”

Dewijî, karî ver pîr **bîyî**.

Nêweşfya mi weş **bîya**.

Ez ki **bibo / a** merdim.

Cenîyî, yemnû ra cal **bîyî**.

Heme kes koçberê şaristonî **bîyo**.

Hagîdarê: Karê pîyabesteyînî fasala raderî di têreydir, ê kar ontîşî di zî cî ra cîya nusînî.

Hezek:

nimizkerdiş: Înî gilî nimiz bikerî.

xetontîş: Ina xeti bionci.

çewtkerdiş: Ina dari çewt bikeri.

KARÊ VIRAŞTEYÎNÎ

Karê viraşteyînî zaf hîmîn î. Bi peygir, vergir û pêrûbestekon ra virazînî. Hilla ki bîro felqebeyîş hîmîn binenşî **“kar”** o û bi wayerê vate yo. Vergir, peygir û pêrûbestekî bêvate yî.

“ra-” “ta-” “pey-ser-”

ra+kewt+iş, ta+da+yi, pey+ser+erd+iş

ra+kerd+iş, ta+vist+iş, pey+ser+berd+iş

ra+vist+iş, ta+kewt+iş, pey+ser+erşawit+iş

“ro-”, “de-” “ta-ra-”

ro+kerd+iş, de+kewt+iş, ta+ra+kewt+iş

ro+na+ (y)iş, de+ker+iş, ta+ra+vist+iş

ro+nîşt+iş, de+vist+iş, ta+ra+bey+iş

ra+şona+ (y)iş, de+ferek+na+ (y)iş

“pê-” “tê-” “pî-“

pê+girewt+iş, tê+kewt+iş, pî+kewt+iş

pê+gona+ (y)iş, tê+vist+iş, pî+vist+iş

pê+vist+iş, tê+da+ (y)iş, pî+mend+iş

“a-“ , “pa-” “pi”

a+kewt+iş, pa+da+ (y)iş, pi+ra+kerdiş

a+verda+ (y)iş, pa+dusa+ (y)iş, pi+ra+girewtiş, pi+ra+dayiş

a+çerna+ (y)iş, pa+nîşt+iş

a+kerd+iş, pa+gona+ (y)iş, pî+rû+dayiş

“ti-ra-“ “pi-ra-“ “pî+rû+kerdiş”

ti+ra+kerd+iş, pi+ra+da+ (y)iş

ti+ra+da+ (y)iş, pi+ra+girewt+iş

ti+ra+ont+iş, pi+ra+kerd+iş

“bide-“ “da-“

bi+de+wena+ (y)iş, da+viraşt+iş.

bi+de+werd+iş, da+zona+ (y)iş.

bi+de+wenîşt+iş, da+hewîna+ (y)iş.

da+hewilna+ (y)iş.

“we-

“cî-ra-“

“cî-di”

we+girewt+iş.

cî+ra+vetiş

cî+di+vetiş

we+nîşt+iş.

cî+ra+kerdiş

cî+di+kerdiş

we+kerd+iş.

rû-terdiş

Bi peygir

Peygiri Zazakî di (Kirmanckî di) zaf çinî yî.

“iş”, “ış”, **dayış**” û “**nayış**” peygirî raderî (mesdar) yî. Peygirî karî kû vêrhêz di gurîyeno “**nen**” o, îneyî reydir virazîno. Seba “**ış**” î zî zaf hezekî omeyî dayış.

“**nayış**”

Ino peygir sey yew karî zonîno û kar di vêrhêzêyi nawneno. Peygiri “**-nen-**” yeno peynîya binkeyî û demeyo inkaye di aqitekê kesî “**a, î, o**” yî panona.

Hezek:

Ez firr / nen / o / a. Ayî we / şo / nen / î.

Yû perr / nen / o. Şima têşo / nen / î.

Ma firr / nen / î. Ti veş / nen / î.

Ya perr / nen / a Ez rem / nen / o / a.

“**dayış**”

Ino peygir zî sey yew karî zî şinasîno, la karonê viraşteyon zî virazeno.

Keyê ma rodawo. (Rodayış)

Ber padîyawo. (Padayış)

Gêrmî têdîya. (Têdayış)

KARÊ HETKARÊYÎNÎ

Înî karî gureyê xono binkeyîn hetê toyina gureyona zî kenî. Karê hetkareyînî, îinî yî; “**beyış (bîyış)**” “**kerdiş**” “**waştış**” “**şîyayış**” “**omeyış**” û “**zonayış**”

“**Beyış (bîyış)**”

Karê xoyo binkeyî ra teber toyina gurêyon zî caono. Viraştîşê toyî karon di zî wayerê rolê muhîmî yo.

Hezek:

“**Kar**” Gureyê xono binkeyî di;

Ez **bîyo** / a bijîjk.

Rojîn **bîya** şagirt.

Hesen **bîyo** mamoste.

Maya mi mêştî **bena** dapîr.

Ez çeray **nêbeno** / a cîrek.

“nêvêrhêzê”

Înî darî awi ver wişkî **bîyî**.

Ez tu ver gêj **bîyo / a**.

Cenîki şima het **cîrek bîya**.

Estonika demeyî vîyartî di:

Ez şîyîbo / a. Ez **omeyîbo / a**.

Şima şîyîbî. Ma **omeyîbî**.

Yû şibi. Aya **kewtîbî**.

Ma **werdibi**. Ayî şîyîbî.

Raweya waşteki di karî bi tîpa “î” qedîyenî, la kesî yewin “bo, ba” û kesî hîrîn yû zî “bî” reydir qedîyeno.

Hezek:

Wa ez **bikewtîba / o**. Werekîna ez **bikewtîbî**.

Wa ti **biomeyba / o**. Werekîna ti **biomeyîbî**.

Wa ma **biwerdîba / o**. Werekîna ma **biwerdîbî**.

Wa yê tu **ba**. Werekîna yê tu **bîbînî**.

“Kerdiş”

Ino kar zî sey beyîşê guredê xono binkeyî hetî di zî toyê karonî rê beno hetkar.

Kar:

Datê mi rezê xo citi **kerd**. Rezê xo citi **biki**.

Rojbîn wayerê xo **vijîna**. Wayerê xo **bivijîni**.

Ma veyveyê xo **kerd**. Veyveyê xo **bikerî**.

Ma bon buye **nêkerd**. Bonî buye **mekerî**.

Bi gurînayîşê demeyê omeyeyê nîzdî di

Ez **keno / a kû** yêyî ra vaco / a.

Ti **kenî ki** maşîn biromî.

Zindar **keno kû** çîy bîwero.

Şima **kenî ki** bonî buye bikerî.

Ma **kenî ki** şîyerî sinema.

Estonika demê vîyarteyê nizdî

Mi **kerdînî ki** ez tira bigîro / a.

Tu **kerdînî ki** bixebitî.

Înîn **kerdînî ki** cit bikerî

Ayêyî **kerdînî ki** xo bikişo.

Şima **kerdînî ki** xo biteqî.

Viraştişê karê ki pîyabesteyî vêrhêzon di gurîyeno. Vervemayedê dehkerê di ma erdîbî zon.

Omeyîş

Ino karê nêvêrhêzî yo. Gureyê xoyo binkî ra teber toyî gurîyonê bîynon di zî gurîyeno.

Kerdoxê îni karî nome û canomeyê zude (xoser) yî. Demeyo inkaye di bedilîno beno “**yen**”. Karî leqîyenî bi hetkareya ino karî benî “**tebatîn**” î.

Persgîreya ino karî zî esta. Toyî cayon di **omeyîş / ameyîş** toyî cayon di zî “**amyayîş**” gurîyeno. Binekî zî karo bêrêbaz o.

La zafî Kirdî-Zazakîyê xo di zafêr ‘omeyîş’î sero vîndenî.

Omeyîş: Ez **omeyo / a.** ez **yeno / a.** ez kû **bîro / a.**

Ameyîş: Ez **ameyo / a.** ez **yeno / a.** ez kû **bîro / a.**

Amyayîş: Ez **amyayo / a.** ez **yeno / a.** ez kû **bîro / a.**

“**r**” wîte di zêdebar o.

Ez **omeyo / a.** Ez **yeno / a.** Ez kû **bîro / a.**

Ti **omeyî / a.** Ti **yenî / a.** Ti kû **bîrî / a.**

Yû **omeyo.** Yû **yeno.** Yû kû **bîro.**

Aya **omeya.** Aya **yena.** Aya kû **bîra.**

Ma **omeyî.** Ma **yenî.** Ma kû **bîrî.**

Şima **omeyî.** Şima **yenî.** Şima kû **bîrî.**

Ayî **omeyî.** Ayî **yenî.** Ayî kû **bîrî.**

Zindar vizêr Amed ra **ome**.

Êro maya mi **yena**.

Cenîki êro **nêomeya**.

Rojhat kû mêşti **bîro** dewi.

Gureyê karî "**omeyîş, ameyîş**" karê leqînî kenî karê tebat î.

Hezek:

Leqînî (etken-aktif)

Tebatînî (edilgen-pasif)

Mi çay **şimit**.

Çayi **omeyi şimitîş**. (şimîyayi)

Tu wer **werd**.

Wer **ome werdiş**. (werîyawo)

Waya mi şit **gîrînena**.

Şit **yeno gîrînayîş**. (girîyeno)

Rochat kû tira **persbikero**. Tira **bîro pers kerdîş**. (pers beyîş)

Yû non **weno**.

Non **omewo werdiş**. (werîyawo)

Waştîş

Waştîş, gureyê xoyo binkî ra teber, waşteka pêkerdişê karê bîynî rê zî beno hetkar. Gorebê demeyî oncîno.

"kar"

Bawkalî şit **waşt**.

Roşna mi ra pereyî **waştî**.

Lacê mi, mi ra zewac **wazeno**.

"hetkar"

Ez **wazeno / a** ti şitê xo **bişimî**.

Mi **waşt**, ez tedir qalî **bikero**.

Ma **waşt** ki şima dir **roşo**.

Şima **nêwaşt** ki ma şima dir **roşî**.

"şiyayîş"

Şiyayîş hêz û quweta merdimî seba karî dono zonayîş. Merdim daraxa hêz û qewetê xo ino kar di dono veynayîş. Gorebê demeyon oncîno.

Hezek:

Ez şîyeno vazdo / a.

Ez şîyaynî şêro / a, la pîrê mi nêwaşt.

Ti şîyenî biwazî.

Aya şîyena vaco, ez nişîyeno / a.

Şîma şîyenî, xo rê çîy pewjî.

Ino karî di zî yew têmîyonekê esta. Toyî cayon di “şîyayîş” û toyî cayon di zî “eşkîyayîş” gurîyeno.

Ez eşkeno / a qalî bikero / a.

Aya eşkena wenîşa maşîn.

Şîma eşkenî tira fek verradî.

“zonayîş”

Zonayîş zî gureyê hetkareyî ono ca. Gorebê demeyî û kesî oncîno.

Hezek:

Ti zonî deyirî bikerî

Ma zonî çîy pewjî.

Yû zono şîro keye.

Ma zonî xo bipawî.

Gay ma bizonî senî maşîn romîna.

Mî bizonaynî ez ka vaco.

Şîma zonî maşîn biromî

Ez kû bizono / a çîy pewjo.

VIRAŞTIŞÊ KARON

Awonêya ayo çîyo kû viraştişê karon nîşon dono, bi awonêyi zonîno ki kar raşteraşt bi destê yewî virazîno, komî virašto, neha tede esto, nî çinî yo, kerdox karî bi xo keno, yan bi yewîna yeno kerdiş. Tirkî di tira “çati” vacîno, di erebî di zî verba “çati” yi qala “bîna” vacîna. Zarawayê Zazakî (Kirmanckî) di hetê awonêyi di kar beno pûnc birrî “vêrhêz-nêvêrhêz”, “leqîn û tebatîn” û “dakerdeyîn î”.

VÊRHÊZÊ Û NÊVÊRHÊZÊYÎ

Hewawo kû ma verî zî erdibi zon, karon di vêrhêzêyi û nêvêrhêzêyi gorebê **nehayî** (obje) bêlû bena. Eki karî ki bi neha **bîyî**, yî karî vêrhêz î, la ki bênehayî bîyî nêvêrhêz î. Zazakî di vêrhêz û nêvêrhêzêyi pirr avzel a. Inay ra zî zarawaya Zazakî (Kirmanckî) tadayeyîn a, Zazakî (Kirmancîki) di neha û kerdox bi rarê tadayeyî di cî ra cîya benî. Rista di hilla ki merdim karî ra persê “**çina**” yî bikero, eki verapers nehayî ra cîya bibo, ayo kar vêrhêz o, eki verapersê “**çina**” yî heyna kerdoxî ser di agêro, ayo kar nêvêrhêz o.

Hezek:

Werdiş.

Mî şomî werda.

Pers: **Komî çina werd?**

Verapers: **Mî şomî werda.**

Wîta ra aseno kû karê “**werdiş**” î vêrhêzîn o. Karî ki neha gînî vêrhêz î, eki neha nêgîrî, nêvêrhêz î.

Hezek:

“**omeyîş**”

Roşna wendeca ra omeyi.

Kom wendeca ra ome?

Roşna omeyi.

Kom ome?

Verapers agêreno Roşna ser di.

Ino semed ra ino kar nêvêrhêz o. Goreyê heme rêbazon ma şîyenî toyina finakonê bîynon zî bidî.

Hezek:

Hozan **deyîrêki va**. Komî çina va? Hozanî **deyîrêki va**.

Dewijon **bizî rotî**. Komî çina roto? Dewijon **bizî rotî**.

Ma êzimî veşnayî. Komî çina veşnawo? Ma êzimî veşnayî.

Mî çêher gedeyî **vijînayî**. Komî kom vijînawo? Mi çêher **gedeyî vijînayî**.

Înî karî têdir vêrhêz î, la goma ki vacîyo;

Teyr firra. Çina firra? Teyr firra.

Ga ome. Çina ome? Ga ome.

Gede dari ra kewt. **Çina kewt?** Gede dari ra kewt.

Roşna şîyi dewi. Kom şî dewi? Roşna şîyi dewi.

Kulbizikî abîyî. Çina abîyî? Kulbizikî abîyî.

Zazakî (Kirmanckî) di toyî karî nêvêrhêz î. Înî **“omeyîş, şeyîş (şîyîş), bermayîş, gêrayîş, rakewtîş, ronîştîş, warîştîş, vîyartîş, pelexeyîş ...”**

Toyî karî nêvêrhêz bi pakera **“na”** benî vêrhêz î.

Mîlçikî perrayî. Mîlçikî **perrnayî.**

Roşna warîştî. Roşna **wereznayi.**

Enguri pelexeyi. Zerya **pelexnayi.**

LEQÊYI Û TEBATÊYI

Hilla ki yew raşteraşt karêki bikero / bikera, karê ino beyî karêko leqîn o.

Ma vacî ki “mi şit şimit.” Karî **“şimitîş”** î leqîn o. Tede kerdox aseno. Hilla ki merdim persê “kom” î bikero, verapers di **“mi”** sey kerdoxî xo dono dest.

La goma ki merdim vaco: şit ome şimitîş. Wîta di kerdox nêyaseno. Ina rista di karo kû omewo kerdiş tede neha vecîyawo aver, la ayêyî kû ino kar kerdo, nebêlû yo, kesî kû kar kerdo nêyaseno, eki biaso zî ne raşteraşt o. Karê tebatînî toyî cayon di rader di xoser î, toyî cayon di zî bi hetkarêya karê “omeyîş” gorebê dem û kesî kaşbenî û karê binenşî zî forma raderî (mesder) di dîyeno, awonêya tebatînî vecîna werte.

Hezek:

Zindarî sayi **werdi.** **Leqîn** (Zinar / kerdox)

Sayi **werîyayi.** **Tebatîn.** (Werdox bêlû nîyo.)

Sayi **omeya werdiş.** **Tebatîn** (sayi neha)

Zozan tuyon **roşeynena.** **Leqîn** (Zozan kerdox).

Tuyî **omeyî rişnayîş.** **Tebatîn.** (tuyî neha)

Tuyî roşînîyayî.	Tebatîn. (Roşinayox bêlû nîyo.)
Gedeyî kerra êşti.	Leqîn. (gedeyî / kerdox)
Kerra omeya êştiş.	Tebatîn. (Kerra / neha)
Kerra erzîyayi.	Tebatîn.
Comêrdî êzimon bîrnenî.	Leqîn. (comîrdî kerdox)
Êzimî omeyî bîrnayiş.	Tebatîn. (Êzimî / neha)
Êzîmî bîrîyayî.	Tebatîn.
Roşna non werd.	Leqîn. (Roşna / kerdox)
Non ome werdiş.	Tebatîn. (Non / neha: çîyo ki werîyayo.)
Non werîyaya.	Tebatîn.

Karê leqînî di çîyo kû merdim zêdî sero vîndero çinî yo. La karê tebatînî di çend xalê girîngî estî. Awonêya tebatîn di karê vêrhêzînî virazînî. Seba kû kar bê nehayî nişîyeno bibo tebatîn, ino semed ra asar awonêyi di rolê nehayî aver o. Çîyo kû yeno yewî serî ser di, yan zî ayî çîyî yêyî serî ser di vecînî aver. Hilla ki merdim vaco: “**Darî omeyî bîrnayiş.**” Çîyo kû yeno “**darî**” serî ser di girîng o û “**darî**” zî neha yî. Ino semed ra merdim nişîyeno vaco kû, “**Mîlçik omeya firrayiş.**” Gay merdim vernî di karî bikero vêrhêz, dima bikero tebatîn. Awonêya vêrhêzî yê tira firrnayiş o. Eki onaya, gay merdim vaco: “**Mîlçik omeya firrnayiş.**”

Hezek:

tebatîn

Dewî omeyî veng kerdiş.	Dewî veng bîyî.
Wer yeno serdin kerdiş.	Wer serdin beno.
Keye omewo viraştiş.	Keye virazîyawo.
Cillî omeyî weşonayiş.	Cillî veşayî.

Nêvêrhêz	vêrhêz	tebatîn
Mîlçikî perrayî.	Mîlçikî perrnayî.	Mîlçikî omeyî perrnayiş.
Dewî veşayî.	Dewî veşnayî.	Dewî omeyî veşnayiş.
Gîrmi werîyayi.	Gîrmi werda.	Gîrmi omeya werdiş.

Ino hewa awonêya tebatînî zî bi karê “**omeyîş**” î yeno nawnayiş û kar pey pakerê nêyî beno yê nêyî yî. Kar pey tîpa vengîni ververnîyeno, “**nê**” ya nêyî zî karî ra bestîna û “**y**” kewena mîyon. Yewîna çî tîpa “**ê**” form

bedelnawo bîya tîpa “î” yî.

Hezek:

Cilî **nêomeyî** weşonayiş. Cilî **nîyomeyî** weşonayiş.

Dewî **nêomeyî** veşnayiş. Dewî **nîyomeyî** veşnayiş.

Goşt **nêome** werdiş. Goşt **nîyome** werdiş.

Goşt **yeno** werdiş. Goşt **nîyno** werdiş.

Goşt **omebi** werdiş. Goşt **nîyomebi** werdiş.

Hewawo kû ma vernî di vatibi, Zazakî di tebatîya karê nêvêrhêzon nêvirazîna. Zazakî (Kirmanckî) di karî teyna karê vêrhêzî vîrazîni û karî nêbenî yê tebatîni, Kurmancî di zî ona wo. Kurdkî sey Tirkî nîyo. Tirkî di karê nêvêrhêzî zî benî tebatîni.

Hezek:

Gidildi, öğrenildi, uçuldu, duyuldu, duruldu, döküldü, gelindi. ...

La zazakî di ome şeyiş, ome firrayiş, ome rişayiş, ome arisayiş, ... nîyno vatiş. Merdim îni karon nişiyeno bikero tebatîni.

Karî sey; şikeyiş, hedrebeyiş, vilabeyiş, rijayiş, feliteyiş, weriyayiş, rişayiş ... wayerê vateyi tebatîni î.

Ino semed ra merdim herunda “döküldü” di şiyeno vaco “rişa.

AWONÊYA DAKERDEYÎ

Hilla ki merdim karî bi destî yewînayî bido kerdiş, gay merdim awonêya dakerdeyî bigureyno. Awonêya dakerdeyî bi hetkarêya karî “dayiş” virazîna. Hilla ki yew vaco: “Ez karêkî keno.” Ayo ino karî bi xo keno, la goma ki karî “dayiş” î gorebê demeyî û kesî bîro kaşkerdiş û bîro verî karê bînenşî û karê bînenşî zî rader ra bimono, awonêya dakerdeyî vecîna werte. Gorebê ino prensîbî ristaya corîni bena, “Ez karêkî dono kerdiş.”

Hezek:

Zerya bon **daviraştîş.**

Roşna cilê xo **dayî şitiş.** (“î” tîpa zafomarî “y” zî ê pîyabestî ya.)

Imbazî sewlê xo **dayî buyekerdîş.**

Imbazî paçê xo **daştîş.**

Toyî nizdî beyîşî estî ki karî “beyîş” î zî wayerê ino rolî veynenî. Gorebê mi ino nizdî beyîş şaş o.

Ma vacî: “**Zîlani kû werî bido hadrekerdiş**. Keso / a ki kar bi destî yêyî / yayi bîro kerdiş pêrûbestekê / **bi** / û karî / **da** / yi yena gurînayîş.

Keso / a kû kar bi destî yêyî / yayi biro kerdiş, pêrûbestekê “**bi**” û kokê karê dayîşî ra “**da**” yeno gurênayîş. Bi eslî xo “**da**” yo. Hilla ki kî karî “**dayîş**” î gorebê demeyê inkayenî oncenî ino bedelnaye vecîno werte.

Ma vacî: “Ez **dono** / a, ti **donî** / a, yû **dono**, ya **dona**.” Wîta di weş, zelal aseno. Ino semed ra; **bido**. Ino kar zî bêduzen o.

/ **bi-** / : Pêrûbestek o.

/ **do-** / : karî “**dayîş**” î onteyê demeyê omeyî yo. (Ez kû bido.)

Hezek:

Bawer kû karî **bido kerdiş**.

Ez kû cilonê xo **bido / a dêştiş**.

Ti kû inêyî **bida / î mi fahmkerdiş**.

Zerrîya inêyî kû **bida mi fahmkerdiş**.

Şima kû **bidî kirîştiş**.

Înî kû **bidî werdiş**.

Ma kû bide **bidî ewnayîş**.

Wîta di zî “**di**” vecîno ma ver. Yû zî bi xo hîmê xo karê dayîş, goreyê demeyê herayî û raweya waşteki ra gîno.

Toyîna Hezekî:

Pîyê mi karê xo bi warda xo **dono kerdiş**.

Cilonê xo bi imbazonê xo **donî şitiş**.

Roşna karê xo bi warda xo **dona kerdiş**.

Feratî hêgayê xo bi palon **dawo çînayîş**. (“w” tîpa pîyabesta)

BINKEYÊ KARON

Zazakî (Kirmanckî) di karî sey raderî yenî bi lewvetiş û rîsta di rader sey nomeyî gurîyeno. La hilla kû karê torinî pakerê raderî, kes û pakerê demeyî û yê raweyon tira bîro êştiş, çîyo kû werte di mono, / binke / yê karî yo. Mi gore zî Zazakî (Kirmanckî) di hîrî demeyî estî.

1. Demeyo inkaye

2. Demeyo vîyarte

3. Demeyo omeye

Zonê Fransî zarawayê Zazakî ra zaf nızdî yo. Wêra di zî demeyo inkaye, estonika demeyê inkayenî, demeyo omeye, demeyo vîyarte û estonika demeyê vîyarte yî. Eki merdim estonika demeyê inkayenî û estonika demeyê vîyarteyî hewano, zonê Fransî zî sey zarawayê Zazakî hîrî demeyê eslî di oncîno.

BINKEYÊ DEMEYÊ VÎYARTEYÎ

Demeyo vîyarte di kar omewo kerdiş. Têyagêr qedîyeno. Hilla kû karî ra pakerê raderî erzîno, dest fiynîno. Binkeyê demeyo vîyarteyî wêra di moneno. Binkeyê demeyo vîyarteyê karon dima demeyê vîyarteyê inkayenê yê tedeyînî nişon dono.

Ma vacî: / kerdiş / kerd- binkeyê karî yo.

-iş – rader o. (mesder)

Hilla ki paker erzîno binkeyî karî / kerd / moneno. Ino binke zî hewawo kû aseno, demeyê vîyarteyê yê tedeyînî virazeno. Ino semed ra ino binkeyî ra binkeyê demeyê vîyarteyî vacîno.

Hezek:

Komî kerd?		Mi, tu, şima
Binke	rader	binkeyê demê vîyarteyî
Kerdiş	kerd iş	kerd
Werdiş	werd iş	werd
Erdiş	erd iş	erd
Wendiş	wend iş	wend
Ewnîyayiş	ewnîya (y) iş	ewnîya
Şimitiş	şimit iş	şimit
Ronîştîş	ronîşt iş	ronîşt
Kendiş	kend iş	kend
Nuştîş	nuşt iş	nuşt
Waştîş	waşt iş	waşt
Dayiş	da (y) iş	da
Birrnayiş	birrna (y) iş	birrna
Viraştîş	viraşt iş	viraşt
Romitîş	romit iş	romit

Toyî Karê nêvêrhêzî

Omeyîş ome (y) iş ome (kom ome- wo / ya)

Şeyîş / şîyîş şî (y) îş şî- yo / ya

Bermayîş berma (y) iş berma

Kîşîyayîş kîşîya (y) iş kîşîya

Kewtiş kewt iş kewt

Veşayîş veşa (y) iş veşa

Perrayîş perra (y) iş perra

Teqayîş teqa (y) iş teqa

Karê nêvêrhêzon di kesê hîrînî yewomar seba kû binkeyê karî nîşon dono, kesê hîrînî yê nerî binkeyê karî di moneno û kesê hîrînî yê makî zî tîpa makê “i” yena pey. Eki kar bi tîpa vengîni biqedeyo, tîpa piyabesta “y” keweno beyntare, ca ca zî tîpa “w” yî kewena beyntare.

Hezek:

Omeyîş

Ez ome (y) o / a. Ma omeyî.

Ti omeyî- omeya. Şima omeyî.

Yû omeyo -Ya omeyî Yî omeyî.

Tîpa “i” yi hi nerêyi, hi zî zafomareyi nawnena.

Perrayîş

Ez perrawo / a. Ma perrayî.

Ti perrayî / a. Şima perrayî.

Yû perra / ya perraya. Yî perrayî.

Kewtiş

Ez kewto / a. Ma kewtî.

Ti kewtî / a. Şima kewtî.

Yû kewto / ya kewta. Yî kewtî.

Huwayîş

Ez huwayo / a.	Ma huwayî.
Ti huwayî / a.	Şima huwayî.
Yû huwawo / ya huwaya.	Yî huwayî.

Toyî Karê Vêrhêzî

Mi pirtûkî wendî.	Ma pirtûkî wendî.
Tu pirtûkî wendî.	Şima pirtûkî wendî.
Ayêyî pirtûkî wendî.	Înîn pirtûkî wendî.
Ayayi pirtûkî wendî.	Ayînîn pirtûkî wendî.

Berdiş.

Mi telîsî berdî.	Ma telîsî berdî.
Tu telîsî berdî.	Şima telîsî berdî.
Ayêyî / ayayi telîsî berdî.	Înîn telîsî berdî.

Waştîş

Mi non waşt.	Ma non waşt.
Tu non waşt.	Şima non waşt.
Ayêyî / ayayi non waşt.	Înîn non waşt.

Birrneyîş

Mi dar birna.	Ma dar birna.
Tu dar birna.	Şima dar birna.
Ayêyî / ayayi dar birna.	Înîn dar birna.

Hilla ki kî vonî, “**Mi non werd.**” Kar demeyo vîyarte di nusîyeno. La hilla ki kî vacî “**Mi noni werdî.**” tîpa makêyî “**i**” yena peynîya karî. Çîmkû / Seba kû non yew qala hemeyîn a, la “**noni**” çend nonon ra yew noni îfade kena. Ayo semed ra halê karî bedelîno.

Hezek:

Mi noni werdî.	Mi nonî werdî.
Tu noni werdî.	Tu nonî werdî.

Şima noni werdi.

Înîn nonî werdî.

Şima dari birnayi.

Şima darî birna (y)î.

Mi dari birnayi.

Mi darî birna (y)î.

Ayayi dari birnayi.

Ayayi darî birnayî.

Toyî karê nêvêrhêzî

Ez **kewto / a war.**

Ma **kewtî war.**

Ti **kewtî / a war.**

Şima **kewtî war.**

Yû / ya **kewto / a war.**

Yî **kewtî war.**

Ez **şîyo / a keye.**

Ma **şîyî keye.**

Ti **şîyî / a keye.**

Şima **şîyî keye.**

Yû / ya **şîyo / ya keye.**

Yî **şîyî keye.**

Wîta di kar bindê sewmê kerdoxî di yo, cuka kertê kesî “a, î, o” girewto.

Karê viraşteyîni û pîyabesteyîni

Mi kerra **berzi kerdi.**

Ma kerra **berzi kerdi.**

Tu kerra **berzi kerdi.**

Şima kerra **berzi kerdi.**

Ayêyî / ayayi kerra **berzi kerdi.**

Înîn kerra **berzi kerdi.**

Mi **gil şikit.**

Ma **gil şikit.**

Tu **gil şikit.**

Şima **gil şikit.**

Ayêyî / ayayi **gil şikit.**

Înîn **gil şikit.**

Ma **darî veşnayî.**

Înîn **darî veşnayî.**

Tu **darî veşnayî.**

Mi **darî veşnayî.**

Ayêyî **darî veşnayî.**

Şima **darî veşnayî.**

Wita di zî kar binê sewmê neha di yo. Cuka ki neha û makê / nerêya yîni û zafomarêya yîni zî gîrina çimî ver. Eki kî vacî “**Mi darî birnayî.**” peynîya karî û nehayî tîpa “**i**” yî gîna. Çîmkû “**darî**” zafomar î. Eki kî vacî “**Mi her kîşt.**” Paker nêgîno û zude moneno. Eki kî vacî; “**Mi dari birnayî.**” Peygira “**i**” yi yena pey nehayî û hi zî yena peynîya karî.

Demeyo inkayen di kar ververnîyeno û têyagêr dewom keno. Tirkî di demeyo inkaye û demeyo herayî zî gîno xo mîyon. Fransî di zî demeyo inkaye yê herayî zî gîno xo zerre. Zazakî (Kirmanckî) di demeyo inkaye bi hetkareya pakerî “**-en**”î virazîno. Kertî raderî (mesder) erzîno. Toyî karon di hilla ki rader erzîno peynîya qalî di yew, ge ge zî çand tîpî kewenî “**û**”, pakero kû pey dem virazîno, pa beno. Tira pey zî aqitekê kesî nusîno. Toyî karon di herunda “**-en**” î di “**n**” yeno kî ver. Çîmkû qalî (kar) bi “**a**” û “**e**” yî biqedîyo, “**a**” û “**e**” ya peyen kewenî. Toyî karî sey “**nuştîş**” î estî ki “**ş**” yî yîni zî keweno, herunda “**ş**” yî “**s**” gîno. Karî ki zî sey “**werdiş**” î rader ki erzîya tîpî peyena “**rd**” pa monenî, yî zî erzîni, sey “**we**” monenî. (**Werdîş-werd-wena / o. Berdiş-berd-beno / a.**)

Hezek:

Rader binkeyê demeyo vîyarteyî pakerê demeyo inkayen binkeyê demeyo inkayenî pakerê kesî (a, î, o)

Nuştîş	nuşt	nus-en	nusena / nusenî / nuseno
Kerdiş	kerd	ke-en	keno / kenî / kena
Nîştîş	nîşt	nîş-en	nîşeno / nîşenî / nîşena
Sewexnayîş	sewexna	sewexn-en	sewexneno / sewexnenî / sewexnena /
Werdîş	werd	we-en	weno / wenî / wena
Êştîş	êşt	erz-en	erzeno / erzenî / erzena
Merdiş	merd	mer-en	mereno / merenî / merena
Sawitîş	sawit	saw-en	saweno / sawenî / sawena
Wenîştîş	wenîşt	wenîş-en	wenîşeno / wenîşenî / wenîşena

Karê nêvêrhêzî

Kewtîş	kewt	keweno / kewena / kewenî
Beyîş (bîyîş)	bi	beno / bena / benî
Şeyîş (şîyîş) şî	şono / şona / şonî	
Bermayîş	berma	bermeno / bermena / bermenî
Perrayîş	perra	perreno / perrena / perrenî

Gêrayiş gêrena gêreno / gêrena / gêrenî

Zonayiş zona zono / zon / zonî

Omeyîş ome yeno / yena / yenî

Vacayiş vaca vacîno / vacîna / vacînî

Înî karî ki mi hezek dayî, toyî tira bêrêzek î. Ino tewir karî bêrêzekin î, sewbîna zonon di zî estî.

Zonî ki sey Fransî, Ingîlîzî ino tewir ra yî, koma zonê Kurdkî ra teber Tirkî di zî estî. Raderê yînî û kaşkerdeyê yînî yewbîynon nêtepîşenî. Ge ge binke di yew tîpi ya zî çand tîpî monenî, la ge ge zî karî ra çîkî nêmoneno.

Bi nomine:

Omeyîş ome yeno / yena / yenî

Wendiş wend waneno / wanena / wanenî

Şîyîş / Şeyîş şî şono / şona / şonî

Berdiş berd beno / bena / benî

Zonayiş zona zono / zona / zonî

Mi gore yewîna rêzeka bestîş zor kerdiş o, yan zî awerteyon (îstisna) xo çimî ver nêgirewtîş o. Beno kû sewbîna karon di zî ino halo awerte esto.

Binkeyê demeyê vîyarteyî ki mend, yanî rader ki erzîya binkeya karî eki bêvengîni reydir biqedîyo, tîpa “e, a”, eki vengîni reydir biqedîyo tîpa nêmvengîni “y” kewena beyntare û tira nome, imbaznome ûab. virazînî.

Hezek:

bink. kar. vîy. pakerî “e” çî yo

Mendiş mend mend (e, a) (ayo / aya kû mendo / ya)

Kewtiş kewt kewt (e, a) (ayo / aya kû kewto / ya)

Remayiş rema rema (y) (e, a) (ayo / aya kû remayo / ya)

Xapînayiş xapîna(y) (e, a) (ayo / aya kû xapîyayo / ya)

Şimitiş şimit şimit (e, a) (çîyo kû şimîyo / ya)

Çînayiş çîna çî (y)na (y) (e, a) (çîyo kû çîynîyo / a)

Gêrayiş gêra gêra (y) (e, a) (ayo / aya kû gêrayo / ya)

Şelînayiş şelîna şelîna (y) (e, a) (ayo / aya kû xo şelînayo / ya)

Rader ki esterîya binkeyê karî moneno, pakero kû pey nome, canome, virazîno panusîno, pakerî “ox” ki panusîya qala newa tira virazîna. Eki binkeyê karî bi tîpa vengîni biqedîyo, tîpa nêmvengîni “y” kewena

beyntare.

Hezek:

Rader pakerî “ox”

Werdiş werd -ox

Wendiş wend -ox

Veynayiş veyna-y - ox

Romitiş romit- -ox

Hewînayiş hewîna-y -ox

Kîştîş kîşt -ox

Hezekon di zî aseno karî ra çekûya newa virazîyaya.

DEMEYO OMEYE

Hewawo kû nomedê yêyî ra zî aseno, karo kû hima nêbîyo, nêyomewo kerdîş seba ayo demeyî vacîno. Têyagêrayiş, leqîn çinî yo. Demeyo omeye bi pêrûbestekê “bi” û kertê demeyê omeyî kertê “ki-kû” virazîno. Binkeyê demeyê omeyî, binkeyê demeyê inkayenî ra virazîno.

Hezek:

Karonê vêrhêzon di:

Rader binkeyê Bink.Demeyê Ink. Bink Demê Omeyî demeyê vîyartî

(Ez-ti-yû / ya-ma-şima-yî)

Werdiş werd weno / a / î ez ki / kû biwero(yû / ya / ma / yî / şima) biwero / a / î.

Wendiş wend waneno / a / î ez ki / kû biwano / a(yû / ya / ma / şima / yî) biwan / a / î.

Berdiş berd beno / a / î ez ki / kû bero / a(yû / ya / ma / şima / î) beri / a / î.

Vatiş vat vaco / a / î ez ki / kû vaco / a (yû / ya / ma / şima / yî) vaca / a / o / î.

Nuştiş nuşt nuseno / a / î ez ki / kû binuso / a (yû / ya / ma / şima / yî) binuso / a / î.

Êştiş êşt erzeno / a / î ez ki / kû berzo / a(yû / ya / ma / şima / yî) b(i)erzo / a / î.

Ronayış rona ronono / a / î ez ki / kû rono / a / î(yû / ya / ma / şima / yî) rono / a / î.

Romitış romit romeno / a / î ez ki / kû biromo / a / î(yû / ya / şima / ma / yî) biromo / a / î.

Hewînayış hewîn hewînenno / a / î ez ki / kû bihewîno / a / î(yû / ya / ma / şima / yî) bihewîno / a / î.

Waştış waşt wazeno / a / î ez ki / kû biwazo / a / î(yû / ya / ma / şima / yî) biwazo / a / î.

Sawitiş sawit saweno / a / î ez ki / kû bisawo / a / î(yû / ya / ma / şima / yî) bisawo / a / î.

KARONÊ NÊVÊRHÊZON DI

Rader Bin.Dem.Vî. Binkeyê demê vîy. D. Omeye ti / ma / şima / yî

Bermayış berma bermeno / a / î ez ki / kû bibermo / a(yû / ya) “bibermo / a / î”

Gêrayış gêra gêrena / o / î ez ki / kû bigêra / o(yû / ya) “bigêro / a / î”

Merdiş merd mereno / a / î ez ki / kû bimiro / a(yû / ya) “bimiro / a / î”

Omeyîş ome yeno / a / î ez ki / kû bîro / a(yû / ya) “bîro / a / î”

Wariştış warişt wardeno / a / î ez ki / kû wardo(yû / ya) “wardo / a / î”

Rakewtiş rakewt rakeweno / a / î ez ki / kû rakewo(yû / ya) “rakewo / a / î”

Zonayış zona zono / a / î ez ki / kû bizona(yû / ya) “bizono / a / î”

Erdiş erd ono / a / î ez ki / kû bîyero(yû / ya / ma / şima / yî) “bîyero / a / î”

Beyîş (Bîyîş) bi beno / a / î ez ki / kû bîbo(yû / ya / ma / şima / yî) “bîbo / a / î”

Hewawo kû hezekon di zî aseno, ca ca toyî binkeyî bedeleyî. Ge zêdî ge kêmiya yî, ge zî tîpêkî kewta mîyonê qali (demeyî). Ca ca zî kar demeyî mîyon di heme tîpî bedelnayî, sey omeyîş, erdiş î.

Heyna “vatiş –vaci û êştiş –erzeno “binkeyî vatişî di “c” û eştîşî di “erz” çinî yî, la ge kewenî mîyon, ge zî vernî û peynî di ca gînî.

Hewawo kû verî zî mi va, toyî karê bêrêzek î, yan zî bi awerteyîn î. Ayo semed ra hergû zono zarawayonê yêyî di ino tewîr ra persgirêyî estî. Çewî bi zor şirove nêkerdî. Zon bi hinzar seron ki xo dawo ronîştîş, eki kî zî tede kay bikêrî, kî tede persgirêyonê newon vîrazenî. Sey; merdimêk asar zorkerdeyon ra eciz bo û xo bido zarawayêk bîynî ser. Zarawayê ki sey zazakî yî, hima rêzekê yînî zî raştaraşt nêronîştî û tede hîna zaf têmîyonekê virazîna.

KARON DI NÊYÎYI

Zazakî (Kirmanckî) di nêyîya karî bi vergira “**nê**” û nêyîya fermonî bi vergirê “**me**” yî virazîno, vergir “**nê**” û “**me**” kewênî vernîda karî, ya zî mîyonê karî û nêyîya karî hasil bena. Yew awerteya karê **omeyîşî** û şeyîş / şîyîşî esta îni wîrdî karî nêyîya yînî pey vergirê “**nî**” yî virazîno.

Ma vacî;

Ez şono > ez **nêşono**.

Ez omewo > ez **nîyomewo**.

Wîta di “**ê**” kewto bîyo “**î**” û tîpa pîyagirêdaya kewta mîyon. Tîpa “**y**” û tîpa “**ê**” vatiş di cî ra zaf nîzdî wanîni. Ayo semed ra “**nê**” yî form bedelnayo, bîyo “**nî**”. Kî ki vonî ez “**nîyomewo**” hîna sivik o, sey “**nêyomewo**” yî. Şarî zî ino bedelnak xo rê esas girewto.

Hezek:

Xapêna: Mi xapêna. Mi nêxapêna. Ez ki / kû bixapêno / a.
Mexapêni

Rot: Mi rot. Mi nêrot. Ez ki / kû biroş / a.
Meroşi.

Werd: Mi werd. Mi nêwerd. Ez ki / kû biwero / a.
Meweri.

Ome: Ez omewo / a. Ez nîyomewo/a. Ez ki / kû bîro / a
Meyi.

Erd: Mi erd. Ez nîyono / a. Ez ki / kû bîyero / a.
Meyeri.

Nuştiş: Tu nuşt. Ti nênusenî. Ti ki / kû binusî. Menuşi.

WERDIŞ:

Mi non werd. ez non weno / a. Ez ki / kû non nêwero / a.
Mewi.

Ti non wenî / a. tu non werd. Ti ki / kû non nêwerî / a.
Mewi

Şima non wenî. şima non werd. Şima ki / kû non biwerî. Mewerî.
Ma non wenî. ma non werd. Ma ki / kû non biwerî. Mewerî.

TOYÎ HEZEKÊ TÊMÎYONEKÎ

Meewnî (ewnayîş)

Mearisî (ariseyîş)

Meoncî (ontîş)

Meerzî (êştîş)

Meedelnî (edelnayîş)

Meakeri (akerdiş)

Ino tewir karî bêrêzekê ki di tîpî vengînî nîyerî têhet vateyî verapey kenî. Hilla ki neyîya “ne” yena karî ver toyî fekon yan zî cayon gore tîpa pîyagirêdayî “y” kewana mîyon û wendişî sivik kena. Toyî cayon di zî nîyna gurînayîş. Mi gore gay tîpa “y” yî bîro gurînayîş: û “e” ya “nê” yî bikewo. La yê neyîya fermonî di him “e” ya “me” yî monena û hî zî karo kû pey vengîni ververnîyeno tîpa yêyî yê vernî aya vengîni zî cadê xo di monena. Seki ma hezekonê corînon di nawîtbi.

La yewîna hagîdarê toyî karê pîyabesteyî estî ki “neyîya” yîni yena kî ver, kî ewnîni ki neyîya “ne” û yê “me” yî kewta mîyon.

Ma vacî; arîdayîş, kî ki oncenî neyîyi kewana mîyon.

Ez arîdono / a ez arînêdono / a. arîmedî.

Ez padono / a. ez panêdono / a. pamedî.

Ma pirûdonî. ma pirûnêdonî. pirûmedî.

Ti pagûnaya. ti panêgûnaya. pamegûni.

Ti padusayî / a ti panêdusayî / a. pamedusi.

DEMON DI PERS

Zazakî di canomeyî û imbazkarî netêda, bi hawado xoserî vergir yan zî peygirê persî çinî yî. Kar di pers pey qirpî virazîno. Zonê Fransî di zî ino tewir persî virazîni. Qirpî qala ki karî nawnena, bi teqil yena vetîş.

Hezek:

Tu bon çarna?

“çarna” bi teqil vacîno.

To şonî keye? “şonî” bi teqil vacîno.
 Ez û ti, ma şîyerî suk? “şîyerî” bi teqil vecîna.
 Şima karê xo qedînawo? “qedînawo” bi teqil vecîna.
 Ina may tu ya? “ya” bi teqil vecîna.

ONTIŞÊ TOYÎ KARON

Karonî vêrhêzon di:

Kar Dem vîy. di Dem inkaye di. Dem omeye di.

Kerdiş kerd ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî keno / a / î. Ez ki / kû bikero / a / î.

Şitiş **şit** ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî şoweno / a / î. Ez ki / kû bişiwero / a / î.

Dêştiş **dêşt** ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî derzeno / a / î. Ez ki / kû bîderzo / a / î.

Êştiş **êşt** ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî erzeno. / a / î. Ez ki / kû berzo / a / î.

Veynayış veyna ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yîveyneno / a / î. Ez ki / kû biveyneno / a / î.

Erdiş erd ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî ono / a / î. Ez ki / kû bîyero. / a / î.

Werdiş werd ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî weno / a / î. Ez ki / kû biwero / a / î.

Berdiş berd ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî beno / a / î. Ez ki / kû bero / a / î.

Ontiş ont ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî onceno / a / î. Ez ki / kû bonco / a / î.

KARONÊ NÊVÊRHÊZON DÎ

Kar demeyo vîyarte di demeyo inkayen di demeyo omeye di

Kewtiş kewta / o / î. Ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî keweno / a / î. Ez ki / kû biko.

Perrayış perraya / o / î. Ez / ti / yû / ya / ma / **şima** / yî perreno / a / î. Ez ki / kû biperro.

Tersayiş tersawo / ya / yî. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî terseno / a /
î. Ez ki / kû biterso.

Remayiş remawo / ya / yî. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yîremeno / a /
î. Ez ki / kû biremo.

Gêrayiş gêrawo / ya / yî. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yîgêreno / a /
î. Ez ki / kû bigêro.

Omeyiş omewo / ya / yî. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî yeno / a / î.
Ez ki / kû bîro.

Şîyayiş şîyawo / ya / yî. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yîşîyî / a / î. Ez
ki / kû bişîyo.

Asayiş asayo / a / î. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî aseno / a / î.
Ez ki / kû biaso.

KARONÊ VIRAŞTEYON DI

Kar demeyo vîyarte demeyo inkaye demeyo omeye

Avistiş avist. Ez / tu / yû / ya / ma / şima / yî affineno / a / î. Ez ki
/ kû affino / a / î.

Ravistiş ravist. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî rafino / a / î. Ez ki /
kû rabifino. / a / î.

Rakerdiş rakerd. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî rakeno / a / î. Ez ki
/ kû rabikero. / a / î.

Roşonayiş roşona. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî roşoneno / a / î. Ez
ki / kû biroşono / a / î.

Panayiş pana. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî panono / a / î. Ez ki
/ kû pano / a / î.

Padûsayiş padûsa. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî padûseno / a / î. Ez
ki / kû padûso / a / î.

Akerdiş akerd. Ez / ti / yû / ya / ma / şima / yî akeno / a / î. Ez ki /
kû abikero / a / î.

Karê viraşteyon demeyo omeye di pakerê “bi” yi toyî karon di vergirî
dima omewo û kewto mîyonê vergirî û karî. Toyî karon di zî nîyno gurînayiş
“bi” nîyno nuştîş, deme di oncîno.

DEMEYÊ VÎYARTEYÎ

Ino rawe çelê karî kû verî inkay virazîyewo onceno. Demeyê vîyarteyî
pîrû bi hetkarêya binkeyê demeyê vîyarteyê karon û toyî pakeron vecenî

werte. Demeyo vîyartişê nomekerdeyî di yew têmîyonekêyi esta. Nome kerdiş di gorebê nuştoxon ki bibedelêyo.

Hezek:

Hewînayiş hewîna (mi, tu, yêyî, yayi, ma, şima, yînî)

Sewaxnayiş sewaxna.

Raşonayiş raşona.

Nuştiş nuşt.

Arîdayiş arîda.

Rakerdiş rakerd.

DEMEYÊ VÎYARTEYÊ TEDÎ

Toyî ino demeyî ra “demeyo vîyartewo dîyar” zî vonî. Verî zî vacîyabi hilla ki peygîrî raderî ki erzîya, werte di binkeyê demeyê vîyarteyî moneno.

Raweya demeyê vîyartîyî bi xo demeyê vîyarteyê tedî nîşon dono.

Bi hezek;

Demewo kû karî “werdiş” peygîrê raderî tira bierzîyo werte di “werd” moneno. Ino zî demeyo vîyarteyê tedî, gorebê kesê yewomar, zafomarî oncîno. Demê vîyarteyî gorebê halê vêrhêzî û nêvêrhêzî cî ra cîya benî.

Hezek:

Seba karê vêrhêz; ino karon di kerdox û canome tadaye yî û kar gorebê nehayî oncînî.

Êştiş (zude)

Mi ti êştî.

Tu ez êšto.

Yêyî yî êştî.

Yayi ez êšta / o.

Ma şima êştî.

Şima ma êştî.

Yînî şima êştî.

Panayiş (viraşteyîn-nezude).

Mi panayi.
Tu panayi.
Yêyî panayi.
Yayi panayi.
Ma çilayî panayî.
Şima çilayî panayî.
Yîmî çilayî panayî.

SEBA KARÊ NÊVÊRHÊZON

Kewtiş (zude)

Ez kewto.
Ti kewtî / a.
Yû kewto.
Ya kewta.
Ma kewtî.
Şima kewtî.
Yî kewtî.

Padusayîş (nezude)

Ez padusawo / ya.
Ti padusayî.
Yû padusawo.
Ya padusaya.
Ma padusayî.
Şima padusayî.
Yî padusayî.

NEYÊYA DEMEYÊ VÎYARTEYÊ TEDÎ

Vergirî ki neyêyi nîşon donî yenî vernîda karî û pê “neyî” virazenî.
Vernîya demeyî di “nê” yeno nuştiş û kar neyêyi nawneno.

Hezek:

Şitiş (zude)

Mi cilî xo nêşîfî.

Tu ciîf xo nêşîfî.

Yayi / yêyî cilî xo nêşîfî.

Ma cilî xo nêşîfî.

Şima cilî xo nêşîfî

Yînî cilî xo nêşîfî

Padayiş (viraşte)

Mi ber panêda.

Tu ber panêda.

Yêyî / yayi ber panêda.

Ma ber panêda.

Şima ber panêda.

Yînî ber panêda.

Wîta di zî “nê” omewo mîyonê karê viraşteyî. Asar karî yê zudeyîn ra cîya yî.

DEMEYO VÎARTEYÊ NEDÎYARÎ

Ino deme bi hetkarêya peygirî / -a / -o / -û / -î / yi vîrazîno. Înî kertî yenî pey, binkeyî demeyî û demeyo vîarteyo nediyar virazîno.

Hezek:

Seba karonê vêrhêzon

Seba karonê nêvêrhêzon

Mi dari birnaya.

Ez omeyo / a.

Tu noni werda.

Ti şîyî / a.

Yêyî aya berda.

Yû kewto. Ya kewta.

Ma / şima / yînî sayî werdî.

Ma / şima / yî ronîştî.

Neyêya Demeyê Vîarteyê Nediyarî

Hezek:

Omeyîş (zude)

Açarnayiş (viraşte)

Ez nîyomeyo / a.

Mi yû nêaçarnawo.

Ti nîyomeyî / a.

Tu ez nêaçarnawo.

Ma nîyomeyî.	Yêyî ti nêaçarnaya / î.
Şima nîyomeyî.	Ma şima nêaçarnayî.
Yî nîyomeyî.	Şima ma nêaçarnayî.
Yû nîyomeyo.	Înîn ma nêaçarnayî.

ESTONÎKA DEMEYÊ VÎARTEYÊ TEDEYÎ

Ino demeyo pîyabeste yo. Sey “demeyê vîarteyê estonik” zî nome beno. Binkeyê demeyê vîarteyî bî hetkarêya karê **beyîş** / / **bîyîş** / / virazîno. Bi hezek ma binkeyê karê **kewtîş**; / **kewt** / bigirî, heyna binkeyê demeyê vîarteyî karî **beyîş** / / **bîyîş** / / ; / **bi** / bîyerî peynîda yîni fasala demeyê estonîka demeyê vîarteyê tedeyî vecîna werte. Yû zî beno **kewtbi**. Yewîna çîy wîta di vîşî aseno, yû zî tîpa “i” ya. Tîpa “i” yi zarawayê Kurmancî di zî gurîyena û sey yew tîpa pîyabesta kar veynena “i” sey tîpa vengîni kewena mîyonê di bêvengînon.

Hezek:

Seba karonê vêrhêzon	Seba karonê nêvêrhêzon
Mi non werdbi.	Yû heyonî keye meşfyabi.
Mi kerra êştbi.	Ez omeyibi keye şima.
Yêyî ez berdbi ko.	Şima şiyibî keye.
Ma kulbizikî dayibî gorî ser.	Vadifirri zaf berz firrayibi.
Şima darî birmayibî.	Pelî daron rişayibi.
Yînî erd kendbi.	Ma têdir perayibî.

Hagîdarê: Neha nerî û zafomar ki bi, “bi” yo kû yeno peynîda karî (demeyî) “i” yî yêyî esterîno û herunda yêyî di “î” nusîno. Hewawo kû hezekonê corînon di mi nawito, karê nêvêrhêzon di zî canome ki zafomar bi, “i” yê “bi” yî zî beno “î”.

NEYÊYA ESTONÎKA DEMEYÊ VÎARTEYÊ TEDEYÎ

Kerdiş (zude)	Akerdiş (viraşte)
Mi nêkerdibi.	Mi nêakerdibi.
Tu nêkerdibi.	Tu nêakerdibi.

Yêyî / yayi nêkerdibi. Yêyî / yayi nêakerdibi.

Ma nêkerdibi. Ma nêakerdibi.

Şima nêkerdibi. Şima nêakerdibi.

Yînî nêkerdibi. Yînî nêakerdibi.

Wîta di vergirê nêbeyî “nê” yeno vernîda karî û neyîya karî virazîna.

ESTONIKA DEMEYÊ VÎYARTEYÊ NEDÎYARÎ

Hilla ki ino dem virazîno yew arizêya yêyî zî virazîna. Pakerê raweya fermonî “bi” yeno vernîda demeyî û “îbî” zî şono peynîda demî.

Bi hezek;” **mi kerra biêştîbî”**

Hezek:

Seba karonê vêrhêzon

Seba karonê nêvêrhêzon

Mi pirtûki biwendîbî.

Ti welat ra biomeyîbî.

Imbazî ez bidîyîbî.

Ma bimeşîyayîbî.

Şima zerenci bifirrnayîbî.

Ya nêweşî ver biomeyîbî.

Ma şima bîrşewîtîbî.

Dêzi biveşayîbî.

Yînî keye bikiriştîbî.

Rojda lez bişîyîbî.

Zafomarê bi tîpa “î” omeya nawitiş û peynîda demî di ca girewta.

Neyêya Demeyê Vîyarteyê Nedîyarî

Neyêya ino demî zî vergirê “bî” yi keweno, herunda yayî di “nê” yeno û dem beno yê nêbeye yî. Vergirê “bî” yî ra ver tîpa zafomar û yê nerêyî “î” yena nawitiş.

Hezek:

Mi pirtûki nêwendîbî.

Imbazî ez nêdîyîbî.

Dêzî nêveşayîbî.

Şima zerencî nêfirrnayîbî.

Ma govendî nêkerdîbî.

Tu hêgayî nêromitîbî.

Yîmî gozî nêwerdîbî.

DEMEYO VÎARTEYÊ DESTÎVERÎ (ESTONIKA DEMEYÊ INKAYENÎ)

Ino dem binkeyê karî yê demê vîarteyî dima peygirê “inî” gîno û demî vîarteyê destiverî virazîno.

Bi hezek; “Ma keyê xo rotinî.”

Hezek:

Seba Karonê Vêrhêzon

Şayi keyê xo şitinî.

Rojhatî roce girewtinî.

Zîni dendikî werdinî.

Zelal neheyî kutinî.

Ma pirtûkî wendinî.

Seba Karonê Nêvêrhêzon

Yû cadê xo di têefekeynî.

Şima dewî ra şîynî ko.

Toyî ma vera omeynî.

Daron pelî xo rişnaynî.

Çemî ver di ariseynî.

Hagîdarê: Kokê karî ki bi vengîni qedîya peygirê “inî” ra tîpa verfîna “i” yi kewena, herunda yayi di tîpa “y” yena.

RAWEYÊ WAŞTÎ

Raweyê waştî di karo kû yeno pêkewte esto. Ino raweyon di karo kû hima nîyomewo kerdiş û wazîno kû ino kar bîro kerdiş, ge ge zî seba ino karî toyî mercî benî avzel. Hetta toyî hewî zî qala karêkî hinî nîyno kerdiş zî kenî.

Raweyê waştî inî yî:

Raweyê fermonî

Raweyê waşteki

Raweyê bira (wa)

Raweyê eki (mercî)

Raweyê hewcîyêyi (gonî- gayî)

Raweye mercî û waştî

Raweyaê viraştbiwar (mişli yapılı ortaç- particip possessive)

RAWEYÊ FERMONÎ

Ino deme bi hetkarêya (binkeyê) demeyê inkayenî û pakerê raweyê

fermonî / bi / yî virazîno. Seba kû fermon bi kesê dîyin ê yewomarî û zafomarî virazîno, canomeyê pîyabesteyî ki (pakerê kesî) yenî peynîya ina raweyî zî / -i / -û / -î / yî.

Bi hezek;

ma karê “kerdiş” î bixebetnî

“sewlonê xo buye bikerî” (yewomar)

“sewlonê xo buye bikerî” (zafomar)

Hezek:

Seba kesê yewomar

biwerî, bikerî, bişowî, biveynî, bibirni, biremnî, biwazî, ...

Seba kesê zafomarî

biwerî, bikerî, bişowî, biveynî, bibirni, biremnî, biwazî, ...

Rista mîyon di çand hezekî

Non biwerî.

Imbazê mi biwani.

Tuyon biroşeynî.

Kerron bierzi.

Qalî bikerî.

Maşîni biromî.

Neyîyi pê vergirê “me” yî zî virazîna.

Non meweî.

Imbazê mi mewanî.

Keynaya mi temeşe bikerî.

Keynaya mi temeşe mekerî.

Kerron meerzî.

Tuyon meroşeynî.

Raweyê fermonî di karî ki bi vergiron virazîni pakerê raweyê fermonî / bi- / yî tira zafî nêgîni.

Bi nimune;

karî “akerdiş” nêbeno “biakerî”, beno “akî”. Sey; virazî, rakerî, açarnî, padî, vecî, dekerî, rakewî, pewjî...

Hezek:

Yewomar Zafomar

Berî akeri. Berî akerî.

Cili rakeri. Cili rakerî.

Bizon açarni. Bizon açarnî.

Paca padi. Paca padî.

Pirtûki veci. Pirtûkon vecî.

Xelle dekeri. Xelle dekerî.

Non pewji. Non pewjî.

NEYÎYI

Berî meakeri.

meakerî.

Cili ramekeri.

ramekerî.

Bizon meaçarni.

meaçarnî.

Paca pamedi.

pamedî.

Pirtûki meveci.

mevecî.

Xelle medekeri.

medekerî.

Peynîda ina dehkera di hagîdarêya şima bionco çand karon ser ki, raweyê yînî ya fermonî karonê bîynon nêmonena. Karê ino tewirî; “omeyîş”, “şîyîş / şeyîş / ” û berdiş.

Hezek:

Wîta ra şo.

Wîta ra meşo.

Wîta ra şeyrî / şîyerî.

Wîta ra meşeyrî / meşîyerî.

Înîn wîta ra beri.

Înîn wîta ra mebî.

RAWAYÊ WAŞTEKÎ

Ino rawe waştîş û nêti kû seba karî virazîno ona zon û fasala karî gorebê demî bedelnena. Seba nawitişê ino raweyî merdim gay demeyo omeye yê nîzdî di “wazenî” û demeyê estonika vîyartî di zî çekûya “werekîna” bigureyno. Peynîya karî tîpa “a, o, î”yî ra yewi gorebê kerdox yan zî

canomeyî gîna. Ino hewa raweyê fermonî di fermon kesî dîyin yewomar û zafomar rê ra beno, la raweyê waştêkî di seba heme kesî gore kar oncîno.

Hezek:

Wazen

Wazenî ez reydir şîyero / a.

Wazenî ez tira vaco / a.

Wazenî wa yerê bîrî.

Wazenî wa tira nêvaco.

Wazenî wa xo dir bîyero.

Wazenî wa gedon zî xo hetanî.

Werekîna / d. omeye

Werekîna keyna bibînî.

Werekîna tu çîy nêwerdinî.

Werekîna dijni bivaraynî.

Werekîna zîlan bivatinî.

Werekîna ez keyna bibînî.

Werekîna ma biwendinî.

Demeyo inkaye

Wazenî / a ez şîyero / a.

Wazenî / a ma bîrî.

Wazenî / a wa ti mona.

Wazenî / a xo rê biwanî.

Wazenî / a tede bigêrî.

Wazenî / a mi bişitibî.

Demeyo vîyarte

Werekîna ez bişîyibî.

Werekîna mi biwerdibî.

Werekîna ma biwendibî.

Werekîna yînî bikerdibî.

Werekîna tu biwaştibî.

Werekîna tu bişitibî.

RAWEYÊ BÎRAYÎ (WAYÎ)

Ino rawe di him waştîş, him desturdayîş, gazîkerdîş û hi zî vateyê fermonî zî esto. Waştîş û fermon zî bi qirpî cî ra cîya benî.

Bira destê yînî ra bifiletîyo, ez çîyîna nêwazeno.

Bira ti wêra resi, ma rê çikî hewcî nêkeno.

Wa ti ma rê weşî bî, beso.

Wa bişiwî.

Wa biwano.

Wa sey tu bo.

Omeyîş

Wa ez biomeynî.

Kerdîş

Wa mi bikerdinî.

Bira ti biomeynî.

Bira tu bikerdinî.

Wa yû biomeynî.

Bira yêyî bikerdinî.

Wa ma biomeynî.

Bira ma bikerdinî.

Bira şima biomeynî.

Wa şima bikerdinî.

Wa yî biomeynî.

Wa yînî bikerdinî.

Yew çand hezekî bîynî

Wa bîro! (fermonî).

Wa şîyero.

Wa xo tado.

Wa biwano! (fermonî).

Wa bigêro.

Wa nêvaco.

Wa rakewo! (fermonî).

Wa bialiqno.

Wa nêweno.

Ino rawe di cîyayêya vêrhêz û nêvêrhêzon çinî ya. Ontîşê wayî (bira) di canome û imbaznomeyî zudeyînî cayê kerdoxî, ayî nêzudeyînî zî cayê nehayî gînî.

Bi hezek;

“**Wa** ez tedir bişîynî”.

“**Wa** mi yû bidîynî”.

“**Bira** tu ra nêvaco, sekeno wa bikero”.

Ino rawe di zî neyî pey “**nê**” yî virazîna. La yê omeşîşî arîzêya yêyî esta, vergirê “**nê**” yî form bedelno beno “**nî**”, la tîpa “**y**” ki yena het “**î**” zî form bedelno beno “**î**”.

Bi hezek:

Wa cenîkî bîyerî wîta.

Wa geda bîyera.

Wa cenîkî nîyerî wîta.

Wa geda nîyera.

Wa çîy biwerî.

Wa ma veynî.

Wa çîy nêwerî.

Wa ma nêveynî.

RAWYÊ EKÎ'YÎ (MERCÎ)

Viraşteyî ino raweyî nîzdî raweyê waşteki ya, ino rawe di zî cîyayêya vêrhêz û nêvêrhêzon çinî ya, heme kar û demeyî di gurîyena. Ino rawe di şart zî esto. Ge ge zî “**wa**” yî reydir zî gurîyena.

Demeyo inkaye

Kar raweya “**eki**”yî di şono karê demeyê inkayenî ser. Bi teyna qala “**eki**” rengê mercî dona rista.

Eki ez daron birmeno, çina ra ez bê êzim o?

Eki ayo gayon çerînenno, bira yewîna şiyero şariston.

Eki çew wazeno, wa bîro.

Eki çew nêweno, sifreyî hewanî.

Eki ti yenî, ez şono / a.

Eki varon varo, karê ma erd di moneno.

Demeyo vîyarte

Raweyê “**eki**”ya ino demeyî heyna bi qala “**eki**” virazîno. Bi raşt fasal dayişê xo cîya yo.

Eki mi va, ti zî vacî.

Eki ti omeyî, xeberî bidî mi.

Eki yêyî non werd, wa firaqon zî bişo.

Eki ma yû dîy, ma kû yêyî ra vacî.

Demeyo vîyarteyê nedîyarî

Viraşteyî ino demeyî raweyê mercî di zî nêbedelîno, “**eki**” yeno vernî û ino tewir rawe virazîno.

Eki tu vato, derî wayer vecî.

Eki yêyî dawo tu rû, ti zî pirûdi.

Eki ti şîyî şariston, ma ra zî vacî.

Eki yû ome, bira (wa) bîro.

Eki zerenci wend, me tepîşî.

Eki ti xapinayî, derî wayer mevecî.

Demeyo vîyarteyê destîverî

Ino deme di zî bi xêrî qala “**eki**” qet yew bedilnaye viraşteyî rista di nêvirazîno.

Eki mi vatibi, bira yî ka nêvacî.

Eki tu bêşla vaştîbî, ti ka biwerî.

Eki yêyî ez dîybî, çina ra veng nêda.

Demeyo omeye

Hilla ki çekûya “**eki**” biro sereyê ristaya demeyê omeyî, ristaya mercî yena viraştiş. Demeyo omeye; ristaya demeyê omeyî bi raweya mercî fasal gîna.

Eki ez şîyero, hewcî tu nîkeno.

Eki ti zî yenî, teqaza bikeri.

Eki yû bar keno, çîna ra bon virazeno?

Eki ma îni erînayî, yû beno konca?

Eki şîma werdoxî, lezi bikerî.

Eki ti nêwanena, bon zî metepîşi.

RAWYÊ GAYÎ / GONÎ

Ino rawe reydir gureyêk yeno ca. Hewcî keno kû gure bîyero kerdiş. Demeyo inkayen di û estonika demeyê vîyartî di yeno gurînayiş.

Gonî ma êro şîyerî şariston.

Gay teqaza bikero.

Gonî şîma ma pey bihesnaynî.

Gay tu tira nêvatînî.

Gonî persgirêya ma çareser bo.

Gay ma şomîya xo biwerdinî.

RAWYÊ MERCÎ Û WAŞTÎ

Ino rawe seba kû bi hetkarêya di karon virazîno, tira pîyabeste vacîno, ino rawe di karê binenşî reydir rolê karê bîyîş (beyîş) zî esto. Raweyê demeyê vîyartîya karî û viraşteyê demeyê inkayenî yê karî “**bîyîş / beyîş /**” î yeno gurînayiş; bi hezek karê “**berdiş**” î ino rawe di beno “**berdibi**”.

Hezek:

Rotîş (vêrhêz)

Eyî

Neyî

Eki mi **roti-bi**.

Nêroti-bi.

Eki tu **roti-bi**.

Nêroti-bi.

Eki yêyî / yayi **roti-bi**.

Nêroti-bi.

Eki ma / şîma / yîni **roti-bi**.

Nêroti-bi.

Omeyîş (nêvêrhêz)

Eki ez omeyî-bo / a.	Nêomeyî-bo / a.
Eki ti omeyî-bî / a	Nêomeyî-bî / a
Eki yû / ya omeyî-bo / a.	Nêomeyî-bo / a.
Eki ma omeyî-bî .	Nêomeyîbî .
Eki şima omeyî-bî .	Nêomeyîbî .
Eki yî omeyî-bî .	Nêomeyî-bî .
Eki ez omeyî-bo / a, komî dîyo.	Nêomeyî-bo / a.
Eki tu dîy-bi , vaci.	Nêdî-bî .
Eki yêyî erîna-bi , wa vaco.	Nêerînay-bî .
Eki ma vati-bi , sucê ma yo.	Nêvati-bî .
Eki yêyî roti-bi , komî rê lazim o.	Nêroti-bî .
Eki yayi şiti-bi , çina ra leymin o?	Nêşiti-bî .

RAWEYÊ VIRAŞTBIWAR (mişli yapılı orta kip / particip passe)

Ino rawe bi binkeyê demeyê vîyartîya karê zude û peygirê / -e / û / -a / yî virazîna. Bi ino rawe merdim karo kû bîyo dono zonayîş. Karê viraştayê raweyê viraştbiwarî çitawirêya çiyêkî û kesêkî nişon dono, Mîyonê rista di zî beno imbaznome.

Bi hezek; binkeyê demeyê vîyartî yê karî kewtiş / **kewt-** / dem peygirê / -e / û / -a / yî gîno, raweyê viraştbiwar yê ino karî “**kewte** / a” veceno werte. Ma karonê zude ra toyî hezekon bidî.

Hezek:

Kar / rader Binkeyî demeyî vîyartî Raweyê Viraştbiwarî

Berdiş	berd	berde / a.
Werdiş	wird	werde / a.
Kewtiş	kewt	kewte / a.
Kîştiş	kîşt	kîşte / a.
Wendiş	wend	wende / a.

Şidînayîş	şidîna	şidînaye / a.
Êştîş	êşt	êşte / a.
Rotîş	rot	rote / a.
Şitîş	şit	şite / a.
Ritîş	rit	rite / a.
Qewernayîş	qewerna	qewernaye / a.
Perrayîş	perra	perraye / a.
Perriyîş	perri	perriyaye / a.
Veynayîş	veyna	veynaye / a.
Lîştîş	lîşt	lîşte / a.
Eşnawitîş	eşnawit	eşnawite / a.
Bîyîş (beyîş)	bi	beye / a.
Vatîş	vat	vate / a.
Pelexeyîş	pelexe	pelexeye / a.
Pelexnayîş	pelexna	pelexnaye / a.
Mijnayîş	mijna	mijnaye / a.
Werdiş	werd.	werde / a.
Waştîş	waşt	waşte / a.
Omaritîş	omarit	omarite / a.
Panayîş	pana	panaye / a.
Romitîş	romit	romite / a.
Çînayîş	çîna	çînaye / a.
Kerdiş	kerd	kerde / a.

Raweyê viraştbiwarî goma kû bîro nomeyon het, senîneya yînî nişon dono û beno imbaznome. Hilla ki beno imbaznome makêyi û nerêyi gore bedelîno. Makê di hi nome û hi zî imbaznome tîpa makêya "a"yi gîno.

Imbazo zerrî şikte.

Imbaza zerrî şikta.

Imbazo wende.

Imbaza wenda.

Lemo kewte.

Dara şikta.

Merdimo kewte.

Merdima kewta.

Laco remnaye.

Hêgawo romite.

Lombeyo panaye.

Erdo veşaye.

Keynaya remnaya.

Kulbizika çînaya.

Çilaya panaya.

Tuyera birmaya.

MAXA HEWTIN

RISTASAZÎ (SENTAKS)

Ma bi ina dehkera vîyerî ristasazîya Zazakî (Kirmanckî) ser. Leteyê zonzonayîya ki viraşteyê ristayon û rêzbeyêya qalon mîyonê rista di kewenî qada saxkerdeyî û şîrove virazenî derî sentaks ya zî ristasazî vacîno.

Ma verîcûyî ristasazîya Zazakî (Kirmançkî) bigîrî xo dest gay / gonî ma verê xo tadî dehkerada salixbari. Seba kû kom qala ki rista virazena û senî bi hetkarêya salixbaron rista virazîna.

SALIXBARI (ÎZAFE)

Seba salix dayedê çîyêkî avzelêya yêyî bi salixbari (îzafe) esta. Salixbar bi hetkarêya aqitekon virazîna. Ina aqiteki çîyo kû bi arizêya yêyî û çîyî bîynî ra aqitnena. Salixbar di çîyêk “salixker (tamlayan) o, çîyo bîynî zî salixdar (tamlanan) o. Aqiteki zî kewenî mîyonê wîrdînin û yîni têya resnenî

Bi hezek; goma ki merdim vaco; “**pîyê Rocbîni**“ wîta di peşinasnayeyî pîrê Rocbîni yo. Merdim bi hetkarêya Rocbîni pîrê yayî şinasneno. Aqiteka / ê / yî reydir çîyo kû yê komî yo, dono ma şinasnayiş. Salixbari bi hetkarêya nomeyî, imbaznomeyî (rengdêr) û canomeyon virazîna. Makêyi û nerêyi gore tadayena; nerî ki bi “ê”, makî ki bi “a” beno. Salixbari di hewcî keno kû kî “ê” û “î” yî û “a” û “i” û “on”î zî salix bidî. Salixbar di aqiteka “ê” nerî, nerî-makî û zafomar a, “î” zî nerî yewomar û nerî-makî zafomar a, “a” zî makî yewomar, “i” makî yewomar, “on” zî nerî-makî û zafomar a.

Hezek:

Makî

Maya mi omeya.

Keynaya porrkeji şîyi.

Dara wişki birnaya.

Porrê keynon derg o.

Nerî

Pîyê tu şîyo.

Lacê ma wende wo.

Eynîyê dewa ma peysawo.

Didonê lacon sipî yî.

SALIXBARA NOMEYÎ

Salixbara nomeyon di salixker nome wo. Ino nome halê tadayî di yo.

Bi hezek; salixbari di “**keyeyê comîrdon**” di qala comîrdon keye salixbar keno û omewo tadaye. Ina salixbari di wîrdî zî nome yî.

Hezek:

Xalê Şayda.

Dara dewijon.

Keyeyê agîton.

Destê cenîyi.

Birîna zerrî.

Werê zimistonî.

Comîrdeya dewîjon.

Keynaya Elîyî.

Birayê Rocda.

Vomê dari.

Tuyê tuyeri.

Înî hezekonê corînon di nomeyo kû salix dono, bi pirrê çîyo kû bi nomekerde yo. Beno kû ayo çîy nebinomekerde bo zî.

Hezek:

Dara dewijêkî.

Destê imbazêkî.

Çimê egîtêkî.

Lacê cenîyêkî.

BI IMBAZNOMEYON SALIXBARI

Salixbara imbaznomeyon di salixker imbaznome o û salixdar nome wo.

Hezek:

Çim şîni.

Çimlîlli.

Pol wişki.

Keye wêron.

Kûya xerepeya.

Zerrî şikta.

Govend zelali.

Hewawo kû hezekon di zî aseno, hilla ki çîyo kû salixî dîyeno
imbaznome bo tede bedeleye virazîno, cuka ki imbaznome zî nomeyî
reydir tadaye wo.

BI CANOMEYON SALIXBARI

Ina dehkera di çîyo kû hetkarêya canomeyon yeno salixkerde dono
şinasnayiş.

Hezek:

Destê mi.

Lacê mi.

Imbazê şima.

Têsera tu.(hevser)

Waya yînî.

Goşê yayi.

Qorrîyê ma.

Srehewanayeyê şima.

Lacê yêyî.

Beno kû salixbari nebinomekerde biba.

Hezek:

Imbazêk mi.

Birayêk tu.

Dewijêk şima.

Bizîkêk mi.

Bonêk mi.

Golikêk mi.

Hewawo kû wîta di zî aseno heme conomeyî bi koma tadayeyîn î.

SALIXBARA ZINCÎLINI

Goma ki salixbara çiyî bi hetkarêya çand çiyon biba, salixbara zincilîni kewena werte. Çîyo kû çiyê bîynî salixî dono, şiyênê bi hetkarêya bestekê / û / yî têya biresno.

Hezek:

Imbaza çimlîl û porrzerdi.

Laceko lexe û çimveyşon.

Yan zî kî şiyenî pê aqitekêk zî virazî.

Imbazo beşnizirav ê çimsurî.

Wistewreyî Rojîn ê beşnkirr ê kul û keserî.

Keynaya porrkila yê destdergi ayada kerreyî ser.

Fermondaro çimsur ê gunîfir ê esteşiktî.

Pelê dara verberê xalê Qemerî.

Xebata dewijonê ma yê cîrekon.

RISTA

Hilla ki çand çekûyî gorebê rêz û rîçekî pê dima rêz bibî û vateyêk bidî bide, ina koma qalî rê vacîno rista. Ewnîyayîşêkî, veynayîşêkî û cîrîyayîşêkî ya zî çand cîrîyayêyî û fikrî bi rista yenî nawnayîş. Rista bi tîpa girdi ververnîyena û gorebê vateyê xo, bi xal, vengnîşon (vengşabe), cîfgir, persnîşon û xalçut qedîyena.

RÊZBEYÎŞÊ QALON

Heyonî inkay ma tewirê çekûyon ser vindertî, la kurdkî di qalî senî rêz benî? Ina dehkera sero zêdî yew xebati nêvirazîyaya. Zazakî di rista pey kerdoxî ververnîyena û bi kar qedîyena. Toyî ristayon di zî kar kerdoxî ra pey yeno. Ristayî ki bi karê nêvêrhêzon virazînî yew cîyayêya yînî esta.

Eki haldarê cayî dima ra pêrûbestekî bîrî, kar rayna dekeweno peynîya rista.

Hezek:

Ez keye şono.

Yû keyedê xo resa.

Imbazê mi xo bînê barî ra kerd.

Zîlan mêşti yena.

Şima keyewo newe erîna.

Ma war di ronîştî.

Rista: kerdox + neha+ kar

Eki rista di nawitekê (haldarê) cayî bibî, kar gorebê vêrhêzê û nêvêrhêzêyî cayê xo gîno. Karê vêrhêzon di bedîlyayîş çinî ko.

Hezek:

Kerdox +nawîtekî cayî+ neha+kar

Adar pola di pirtûk weneno.

Rocda keye di pûnkêyî kena.

Dato hêga di xelle çînenno.

Gedeyî kûçe di kay kenî.

Ristayê karê nêvêrhêzon di haldarê cayî kewenî peynîya rista.

Hezek:

Êro ez cenîka xo dir şono nêweşxone.

Cenîyî êro têdir meşîyenî meclîsî ver.

Mamosteyî mêşti şonî Onqera.

Rista:

Kerdox+ nawitekê demî+kar+nawitekî cayî

Ma verî zî vatibi ristayê karê nêvêrhêzon di cîya beyîşêki tede esto. Eki nawitekê cayî dima ra pêrûbestekêkî biro, kar heyne dekeweno peynîya rista.

Hezek:

Mêşti şima keye ra vecînî.

Êro ez cîxera tereknenno.

Dewijî mêşti paleyîyi qedînenî.

Pîyê mi yene ra pey yeno keye.

Waye tu kûçon ra gêrena.

Datê ma xortêyî ra heyonî êro xebetîyawo.

Rista:

Kerdox+nawiteka cayî (yan zî edî demeyî) +kar

ÇEKEYÊ (HÎMÊ) RISTA

Rista di, di çekeyî binenşeyî; “**kerdax û kardar**” û di hebî zî hetkarî; “**neha**” û “**têrûker**” çêher çekeyî rista estî. Ma yew bi yew sero vinderî.

Kerdox: Karêk kû hetî kesêkî yan zî çand tenon û yan zî çîyêkî û çand çîyon biro kerdîş, ayo kes û çîy kerdox î.

Bi hezek;

Goma ki ma vacî;

”Serhet ome keye”. Wîta di ayo kû karî keno “Serhet” o, cuka ina rista di Serhat kerdox o.

Hezek:

Zerguli pirtûk wend.

Marî milçiki dîyi.

Xelefi keye rot.

Herî simer werd.

Rochatî rîyê xo şit.

Milçiki dar ra firrayî.

Estorî bara mendî.

Cenîki non pewt.

Hezekonê corînon dî zî aseno kû gelekî kerdoxî zafî hewî nome yî. Ge ge zî “imbaznome”, “canome”, “nawitek (haldar)”, “pêrûbestek”, “bestek” û pakerî zî benî kerdox.

Hezek:

Sipî, rengêkî binkeyen o. (imbaznome)

Hiris omaritekêk zêdî ya. (omarnome)

Yû weş bîyo. (canome)

Û di çekûyon ono têver. (bestek)

Oxweş! Zerrîya mi rehet kerd. (vengnîşon)

/ di / teyna yeno nuştîş. (pêrûbestek)

Karonê nêvêrhêzon di çîyo kû vîrazîno beno kerdox. Hilla ki merdim

kardarî ra perso “çina / kom; verapersê yêyî kerdoxî nîşon dono.

Ma vacî; “çina abi?”.

Ber abi.

Sereyê mi şikîya.

Varon vara.

Vewrîsi qelebîyayi.

Gede herî ser ra kewt.

Zozani dewi ra omeyi.

Toyî bibî kerdox zî, la nimite yî, bi hetkarêya canomeyî pîyabestêya xo nîşon donî.

Ome û şî rarê xo wîtaya nêvist.

Şî konca?

Şîbi keyê xalê xo.

Kerdox ge ge zî teyna qalaki salixbara nomeyî, imbaznome û nawitekî (haldarî) ra virazîno. Ge ge zî bi hetkarêya canomeyî û imbaznomeyê girêyînî ristakirêkî benî kerdox.

Hezek:

Datê mi no wende vizêr Amed ra ome.

Keyneka porr keja yê dewa ma zoneca (zanîngeh) di wanena.

Xalê mi no ki şariston di ciwuyeno, êro ome.

Çîmsuro kû ma vizêr **pîya mendî**, inkayî zî vinî bîyo.

Qeşmerêk ma êro pîya non werd, inkayî zî mi nêşinaseno.

Wîta di zî aseno kû, kurdkî di kerdox bi pîrê xo vernîda rista di ca gîno.

KARDAR

Çîyo kû vateyê rista sere beno kardar o. Kardar senî ki şîyeno xoser rista virazo, şîyeno çand temomkeronê karî zî bigîro xo mîyon.

Hezek:

Rochat citi **keno**.

Rocda xelle çînena.

Ino hewa kû hezekonê corînon di zî aseno, toyî hewî karêkî teyna

beno kardar. Toyî hewî zî imbaznome nomeyî kû bi hetkarêya karonê “bîyiş (beyîş)” û “kerdiş” î virazîno, beno kardar.

Porrê lacekî tînca imnonî vera **kej bîyo.**

Çina ra şima rîyê xo **tirş kerdo.**

Toyî hewî salixbarê nomeyî, imbaznome û pêrûbestekî benî kardar. Ge ge zî bi hetkarêya canomeyî û imbaznomeyê girêyînî ristakirreki benî kardar.

Dewa ma **weş û rengîn bîya.**

Aya keynaya mella dewarda **ma ya.**

Derdê mi ti **zonecayo (zanîngeha) baş di biwana.**

Gorebê karon kardar beno di birrî; kardarî ki hal û arizêyêki nîşon donî, bi hetkarêya karon virazînî.

Hezek:

Lacê mi Hîşar şono stanbol xebat.

Rozerîn ki şîyero **wendeca.**

Hîşdar **dersê xo nuseno.**

Sosin **biza beli doşena.**

Keya **daronê wişkon birrreno.**

Gulrêz ha **kûlbizikon pîser kena.**

Ristaya nomeyî di karî “bîyiş (beyîş) canomeyonê pîyabeston reydir yenî gurînayîş û halêk yeno nîşondayîş.

Hezek:

Keynaya tu **bijîjk a.**

Waya mi **ezeb a.**

Lacê tu **mamoste wo.**

Birayê mi şagirtêkî **fahmdar û jîhat o.**

Zerrîya **keye di ya.**

Hewawo kû hezekon ra zî aseno, kardar zafî hewî kar o, ge nome, ge zî imbaznome, ge ge zî canome yo. Toyî hewî vengnîşon û toyî hewî zî pêrûbestek, bestek û nawitek o.

Hezek:

Ez **bijîjk o.** (Nome)

Gedeyê mi zaf **wirdîk o.** (imbazkar-haldar)

Cenîka yêyî çimlîl **a.** (imbaznome)

Imbazêk şariston ra ome. Ti yî? (canome)

Belî **ez o.** (canome)

Pêrûbestekê binenşî / **zî** / yo. (pêrûbestek)

Pêrûbestek neyêyi nîşon dono. / **nê** / (pêrûbestek)

Bestekêk Zazakî / **di** / yo. (bestek)

Înîn reydir salixbarê nomeyî haldar û imbazkar zî benî kardar.

Hezek:

Aya ki mi vizêr dîyi **datkeynaya Roşna ya.** (salixbara nomeyî)

Welatê ma di **Gola Wanî gola hîna xişna.** (salixbara haldarî / imbazkar)

Pîron şarçeyêko bi Amed a beste yo. (salixbara imbazkar)

Kardarî Nimateyîni

Ge ge mîyonê qalî kerdişî di seba kirrbirneyî kardar nîyno vatiş.

Hezek:

Nomeyê tu **xeyr bi?** (xeyrîn bo, nomeyê tu çina wo?)

Ti **mamoste yî?**

Belê. (Belê ez mamoste wo.)

Ti key dewi ra **omeyî?**

Vizêr. (Ez vizêr dewi ra ome wo.)

Tu karê xo **qedîna?**

Eye. (Eye mi qedîna.)

TÊRÛKER

Têrûker zaf hetî ra karo kû yeno kerdiş temom keno. Ino temomkerdiş beno kû hetê demeyî ya, yan zî ca û halî ya bibo.

Ino hewa salixbari ra zî aseno kû têrûker binenşedê xo di haldar (nawitek-imbazkar) û pêrûbestek î, cura çiyî ki karon bi ma dono şinasnayış haldar (nawitek-imbazkar) î û çiyî ki vateyê rista donî edelnayış pêrûbestek î.

Hezek:

Dewijî dormereyê dewi gêrenî.

Karmendî mêştî rew şonî kar.

Ez verba mar û pîrdê xo vecîyawo / a.

Şima gelêkî veyşon mendî.

Konkila gozon hêdî hêdî puçi bena.

Bi teyna yû ome.

Deyirbazî deyirêki ma rê va.

Vizêr ez şîyo key xalon.

Koçer imnonî şono zozon.

Ez bi vadifirri şîyo Amed.

Xelfetî bînê awi di mend.

Ti senî şono şariston?

NEHA

Ma verî zî ina birra rîsta sero vinertibî, rîstayonê vêrhêzon di vecîna merdimî ver. Ristayî ki karonê vêrhêzon virazenî, kes û çiyî ki raşteraşt binê sewmê çîyo kû yeno kerdişî di monenî neha yo. Seba înêyî zî tira “têrûkero raşteraşt” vacîno.

Ma vacî ki rista di, “Şoreş gayon çerîneno.” di qala “gayon” neha yo. Cuka çîyo kû binê sewmê ino karê çerînayîşî di mendo “gayon” o.

Çand hezekî:

Xezal keye esterena.

Zerya hêga romena.

Pîyê mi gayon çerîneno.

Ez dari birneno / a.

Waya mi awi şimena.

Mamoste şagirton hewîneno.

Mi kişni romita.

Ez gedî şoweno / a.

Berîvan monga doşena.

Kalî non vila kerd.

Tu ez şa kerdo / a.

Ez şima veyneno / a.

HETÊ AWASAZÎ DI RISTA

Ristayê hetê awasazîyi di cîra cîya benî, toyî înîn ra ristayê zudeyîn î. Tên û ewnîyayişêk onî zon. Toyî ristayî zî estî, çekeyê binenşî reydir, çand qalonê hetkarî xo mîyon di hewînenî. Toyî ristayî zî sey çand qalonê binenşî têpey rêz benî.

Hilla ki ma vacî;

“Zozan şîya şariston waya xo dîya, werxane di taştî werda.” wîta di hîrî çîyê xoserî estî.

La goma kû yew vaco;

“Ez dari birrno, wîrdi bikero, bikirîşo, deko heyati.” Wîta di çeher dagirewteyî yemnû estî.

Hezek:

Jêhat keye ra agêra.

Mamosteyî persê vacvêrî (ezmûnî) hedernayî.

Taşta şoneyî erda cayê mexelî.

Xal û dapîra mi şîyî goristonî ser.

Seki ma vernî di zî vatibi, ristayê pêyabeston di çekûyê xoser estî. Înî ristayî cîya bibî zî heyne zî vateyê xo vinî nêkenî. Înî ristayî bi bestek û cîfgiron yenî pîya girêdayiş.

Hezek:

-Zîlan dersê xo viraşt, Zerya sîpare hederna û xalî zî dapîri berdinî eynî ser.

-Zerya û Mara xo hêga di cit kerdinî, Hevalî darî birrnayî, Berfîni velg heselnaynî.

-Dizdon dizdon ra tiravit, erd û asmî lerzîya.

-Serra ki ma şîyîbî Amed, datê ma hima weş bi.

Toyî ristayon di wîrdî ristayê pîyabesteyî bi tewirêk omeyî cî ra bestiş.

Hezek:

Seba kû ma pola nêqedînaybî, **pîrê mi ez nêerşawito wendeca.**

Wîta di ristaya binkî yê dîyin a, ya zî **“pîrê mi ez nêerşawito**

wendeca.” a. Fikrê dîyini “**mi pola** nêqedinayi “ hetkar o, wîrdî ristayi bi hetkarêya “**seba kû**” cî ra girêdayeyî.

Eki tu mi rê hetkarêyi bikerdinî, **ez ihind erê nêkewtinî**.

Wîta di fikro binke “**ez ihind erê nêkewtinî**”, “**tu mi rê hetkarêyê bikerdinî**” fikro hetkar o û bi bestoxê “**eki**” cîya beste yî.

Ez pey hagîdaro kû **ti qet weş nêşixûlinî**.

Ina rista di zî fikro binke “**ti qet weş nêşixûlinî**”, “**ez pey hagîdaro kû**” fikro hetkar o, û bi bestekê “**kû**” yi pîya beste yî.

Mi kerd nêkerd **ca ra nêhewilîya**.

Ez dima kewto / a, **la qet goştarêya mi nêkerdi**.

Eki ti bikişî zî **ti nişîynî mi ra qaleki bigîrî**.

TEWIRÊ RISTAYON

Gorebê kardarî rista bena di birrî: Ristaya nomeyî û rsitaya karî. Zon zonayoxê Kurdon ina dehker a sero pêkewte yî. Ristaya nomeyî qebûl nêkenî. Pêkewte zî karî bîyîş (beyîş) sero virazîno. Ino kar zî yew kerde nê, la halê yewî yan zî yê yew çîyî nawneno.

Bi hezek:

“**Ez weş o.**” Wîta di yew beye çîno yo. Teyna hal û wezîti nawneno. Weş imbaznome wo, / o / û / a / kardar zî bibî, canomeyê “**ez**” î ya beste yî. Demewo kû merdim xeyalî xo qelfekerdîşê qalon ser nono veyneno kû aqîtekê / -o / / a / yî bi eslî xo karê bîyîş (beyîş) ra kaşbîyî. Karê beyîş xo di / -o / û / a / yî hewînenno.

Ina raştêyi ki kar demeyo vîyarte di ome kaşkerdîş xo dona dest.

Hilla ki “**ez weş bîyo.**” ome vatiş, karê beyîş “**bîyo**” bi hewado verbaçim xo dono dest.

Çand hezekî: **Seba ristayonê karî**.

Ez dari **birrnenno** / a.

Ti maşîni **weniştî** / a.

Ez vadifirri ra **terseno** / a.

Dewîjî xelle çîynenî.

Cenîki lacê xo **wegirewto**.

Seba ristayonê bi nomeyî:

Xezal ezab a.

Zozan ewte ya.

Ma şima ra nîyî.

Ez dewi di **bîyo** / a.

Ti mamoste yî.

HETÊ VATEYÎ DI RISTA

Mi gore Zazakî di rista bena şeş birrî.

Ristaya eyî.

Ristaya neyî.

Ristaya persî.

Ristaya fermonî

Ristaya waştî

Ristaya vengnîşonî (veng şabeyîni).

Ina dewi **gird a.** (Ristaya eyî.)

Ina dewi **gird nî-ya.** (Ristaya neyî)

Tu non **nê-werd?** (Ristaya persî)

Non **bi-weri!** (Ristaya fermonî)

Wazenî ti zî **bî.** (Ristaya waştî)

Wiş! Hima gede bi. (Ristaya vengnîşonî / vengşabeyî)

RISTA DI QIRPÎ

Hewawo kû yeno zonayîş çerray yew zon di zî heme tewirê ristayon sey cî nîynî bi lew kerdiş, toyî qalî bi gizma, toyî nemir yenî bi lew kerdiş. Sey heme zonon kurdkî di zî rêjeya (oran) gizma qali mîyonê rista di gelekî avzel o.

Bi hezek:

Kurdkî di pers bi hetkareya qirpî yeno nawitiş.

Hezek:

Ez vizêr verê cenîka xo keye ra vecîyawo.

Ina rista di çîyo kû dîyeno zonayîş ayo kû **“Ez vizêr** verê cenîka xo

keye ra vecîyawo.”

Wîta di qirpî haldarî (nawiteki) yanî demî sero ya. Yeno zonayîş ki “**vizêr**” Ez verê cenîka xo keye ra vecîyawo, ne yewîna roc, **vizêr**.

Ez vizêr “**verê**” cenîka xo keye ra vecîyawo. Wîta di qirpî haldarê demî sero ya “**verî cenîk**”i yo. Merdim fahm keno kû ”Ez verî **cenîka xo** keye ra vecîyawo”, **ne verê yewîna** vecîyawo.

Ez vizêr verê cenîka xo **keye ra** vecîyawo.

Wîta di zî qirpî nawiteka (haldar) cayî sero ya, merdim veyneno kû keye ra, ne wendeca yan zî nêweşxone ra vecîyawo.

Ez vizêr verî cenîka xo keye ra **vecîyawo**. Ina rista di ina hewi qirpî kardarî sero yan zî karo kû yeno kerdiş ayêyî sero bîya.

QELFEKERDEYÊ RISTA

Peynîya dehkeraya rista di ma gonî toyî ristayon qelfe bikerî, yan zî cîver vecî. Ristayêk kom qalon ra virazîya ya, merdim peynîya qalonê binkeyon yê rista ayî ki sey **kerdox**, **kardar**, **têrûker û neha** yî dest nîşon bido, dima kirrista û salixbarî ki rista di yî dest nîşon bido. Peynî di heme qalî ki rista di yî gorebê tewirê yîni cî ra bîrî cîya kerdiş.

Hezek:

Rochat êro verê marda xo keye ra vecîyawo. Kerdoxê ina rista “**Rochat**”, kardarê yayi “**vecîyawo**” yo.

Seba kû kar nêvêrhêz o, neha tede çinî yo, **têrûker** esto. Yû zi haldarê demî “**êro**” salixbara haldarî “**verê marda xo**” haldarê cayî “**keye ra**”ya.

Tewirê qalon:

Rochat (**nome**) êro (**haldarê demî**), verê (**haldarê demî**), mar-da (**nome**), da (**pakerê salixbari**), xo (**canoma**), ra (**pêrûbestek**) û keye (**nome**) yo. Pakerê / -ê / yî cayê pêrûbestekî girewto, salixbara haldarî viraşta.

Şima keyê yayka xo di taştî werdi?

Ina rista di “**şima**” (canome) kerdox, werd (**kar**) kardar o. Têrûkerê ina rista “**keyê yayka xo di**” yo. Têrûker di “keye ... di “**haldarê cayî**” ya, “keyê yayka xo” **salixbara zincîlin** a. Ino têrûker di / **di** / pêrûbestek, “**keye**” nome, “**yayka**” nome û “**xo**” zî canome yo û pê aqitekê “**ê**” yî cî ra omeyî girêdayiş.

Imbazê mi no kû vizêr wîta bi, imser seba qezencêk weş şono Elemonya.

Kardarê rista “şono” yo, seba kû kar nêvêrhêz o, neha tede çinî yo, têrûkerê rista “**seba qezencêk weş**” û “**Elemonya**” esto. Ina rista di tewirê rista îni yî: Imbaz (**nome**), “mi” (**canome**), vizêr (**haldarê demî**), “wîta di” (**haldarê cayî**), imser (**haldarê demeyî**), seba (**haldarê sedemî –sebebî**), qezenc (**nome**), weş (**imbaznome**), şono (**kar**) û Elemonya (**haldarê cayî**). Ina hewi ma gay aqitekê / î / , canomeya girêdaye / kû / , pêrûbestek / bi / zî bigîrî xo çimî ver.

Zinarî par dewi di xalê xo dîybi.

Kerdox têrûker kardar

Zinar î par dewi di xalê xo dîybi.

Nome tadayê nawitekê demeyî nawitekê cayî salixdar, salixker kar

Zinar î par dewi di xalê xo dîybi.

1000

MAXA HEŞTIN

RAŞTNUŞTIŞ Û XALBENDÎ

RAŞTNUŞTIŞ

Yew zon di çekeyê binenşî raştnuşte wo û dima ferheng û rarzonayêyi yena. Zonê Kurdkî di û arizî zî zarawayê Zazakî (Kirmankî) di rêz û rêçekî nêomeyî dest nişondayiş, rarnişonêya ino zarawayî nêşîya aver û zaf zî apey menda, tede zaf persgireyî zî estî. Çimkû hergû hetî gorebê xo fekî virastî, qalî himvateyîni tede zaf î. Ino semed ra beno kû rêz û rêçekî zî apey şîyî. Cura ma zazayî gay zarawayê xo sero zaf bişûxîli û zaf zî pirtûkon têçîynî.

Raştnuşte zî hewawo kû nomedê yêyî ra zî aseno nuştîşî raşt binawno. Raştnuşte zî binenşêyê xo di çand çiyonê serekeyon gîno. Înin ra yewaki yê binenşî hesebîna rarzonayê ya. Rarzonayêyi di fonetîk yan zî vengşinasî sewmo arizî zî rêz û rêçikonê raştnuştîşî kena. Seba bedelnaye û açernayedê vengon di, dagirewteyê mabenî vengon di, fasal girewteyê qalon di nawite yî. Ino hewa çekûsazî yanî morfolojî zî sewm raştnuşteyî kena.

Çekeyî raştnuşteyê bînyon ra zî yewi alfabe ya. Alfabe ya ki yena gurînaye verî ra wayerê toyî rêz û rêçekon a. Ino rêz û rêçekî bi alfabe ya xo donî cayî raştnuşteyê ino zonî. Înin ra toyî zî yê toreyî û verîni î. Hergû zon gorebê demî rêz û rêçikon vecenî werte. Nawitekê(haldarê) rêgezônê nuştî di îni rêgezî verîni zî gay kî bigîrî çimî ver.

Raştnuşte di çîyo kû beno heqûmicid gay bîro çimî ver girewtîş, yû zî dagirewteyê zonî, vatî û nuştî yo. Bedelnayêya zonî vatişî di lezêyi esta. Têyagêra zonê fekî yê nuştî ra hîna vîşî ya.

Seba kû zonê nuştî remz û sembolon ra virazîya wo, bedelnaye tede ason nêvirozîno. Zon vîyero kaxiz û debo compîtûri, hinî rew bi rew nêbedelîno. Ino semed ra zî zonê nuştî çerray rew bi rew verba yê fekinî nêderîyeno. Cura hilla ki kî verê xo tadonî ayî netewî ki verîna ver bi nuştî kerdo, kî zaf ason veynenî ki cîyayêya gird beyntaredê zonê vatiş û yê nuşteyî di virazîyaya. Hezeka hîna verbiçim zonî Ingilizî yo. Hetê nuştî di zaf aver şîyo. Ayo semed ra Amerikî senî vacînî ayo tewir zî nusîno.

Zonî ki erê vîyartî kaxizî ser zonê nuştî û yê vaceyîşî cî ra zaf nizzî yî. Zonê kurdî ino hetî di wayerê alozêya gird o. Seba kû zaf zarawa û fekê yêyî estî. Seba yew çîyî; zafêr qalê himvateyîni estî. Ino hal eki yew

zengînêyi bihesebîyo zî, yew alozêya xişni zî xo di hewînenno.

Ina hağîdarêyi ra pey ma şîyenî vîyarî dehkerada xo ser. Rêz û rêçekê raştnuşteyê Zazakî çina yî?

FONETÎKA KURDKÎ Û RAŞTNUŞTE

Hewawo kû verî zî ma vatîbi, rarzonayêyi di çîyo kû hîna zêdî sewmî raştnuştî keno, vengsazî ya. Kurdkî di çîyo kû vernî di bîyero zonî sere gay bîbo.

Kurdkîya kehini di qala ki bi vengîn ververbînîyabi çînî bî. Hima zî qalî ki bi vengînônê kirron / i / û / u / ververnîyenî kê mî î. La bi dima demî mîyon di vengî / h / yî kû Kurdkî di gelêk vengî zonê iranî ra girewtîbî, werte ra wederîyawo (rabîyo). Ino semed ra zî gelêk qalî ki bi vengîn ververnîyeni vecîyayî werte.

Hezek:

Homeyîş	omeyîş	heki	eki
Herdîş	erdîş	herê	erê
Herd / hard	erd / ard	heye	eye
Homaritiş	omaritiş	hontiş	ontiş

Sewmî inayi raştnuştî sero gelêkî yo. Zazakî di, di vengînî nîynî têhet. La inkay ma veyneni ki zaf qalon di vengînî pê dima nusînî, hinî gelêk awarteyî ina rêgezi zî vecîyayî werte.

Hezek:

Bierzi
Biewnî
Bionci
Biaçarni
Biasi
Biaqitni

Zon ki ino bargironêyi ra ki feletîya, xo kîrr keno û qalê yêyî zî kîrrî benî. Toyî kîrrbeyeyî cayê xo girewto û toyini zî cayê xo nêgirewto.

Bierzî	bîyo	berzî.
Biewnî	bîyo	bewnî.
Bionci	bîyo	bonci.

Biasi

bîyo

basi.

Pakerî ki / bi- / û / bê- / yî vengînon ra virazînî verdonî vengîn bîrî têhet.

Biadir, bêaw, bierd û bêerd, biol û bêol, bi îmon, bêîmon...

Ino tewir ra qalî zêdî zonê fekon di gurîyen, la ez bawer keno kîrbeye zonî sivik keno, cura ki yenî pewjnayîş û zonê nuştî di zî yenî gurînayîş. Merdim zaf zî nişîyeno xo nuştîşê di vengînon ra bipawo. Seba kû ayo wîrdî vengînî gay yew têmîyonekêyi nêvirazî.

BEDELNAYÎŞ Û AÇERNAYEYÊ VENGON

Bedelnaye û açernayeyê vengon fasala qalon bedelnenî, toyî merdimî wazenî îni bedeleyon vîyarnî zonê nuştî û ino zî xo reydir toyî alozeyon ono, seba kû mercê nuştî apey mende wo. Hima zî zaf kurdî nişîyenî binusî û biwanî. Zazakî Kurmoncî ra zaf apey mende yo û sey zonê fekîkî yo.

Bedelnayêya vengon gorebê sedem û binênşeyî xo cî ra cîya bîyî. Toyî hewî zî di vengî ki caveteyî yîni yew o, tira yew qultnîno yan zî vengêki şono yemnû ser; senî ki toyî fekon di “**keyber-çeyber, keyna-çeyna**” bîya. Binkeyî xo zî demeyo verîn ra gîna. Goma ki merdim verî xo tadono cîyayêya ki mîyonê Kurdkî û Farisî di ya zî Farisî û zonê Partî di bedelnayeyî îni vengon veyneno.

Îni bedelnayeyî mezgi ra yenî, hilla ki zonê Hînd-Ewropayî cî ra cîya bîyî, bedelnayeyî îni vengon zî virazîyewo. Toyî vengê Kurdkî di zonê Îranî yê bîynon ra cîya benî: Îni bedelnayeyî binênşedê xo zî zarawayon ra gîni, hilla ki merdim di zarawayon ono têver îni cîyabeyon zelal keno.

Mabenî Zazakî û Kurmoncî di toyî cîyabeyeyî;

Hezek:

Zazakî / Kirmanckî

Kurmoncî

W / V

Şew

şev

Aw

av

Goş

goh

Miç

maç

M / V

Nome	nav
Çim	çav
Nêm	nîv
Dim	dûv

Z / J

Roz / roc	roc
Zî	jî

H / X

Hewn	xewn
------	------

“dzat” (.....) a erebî ya. Qalî ki inayi ra hasil benî, di vengîya vîrenî kurdî. Toyin ino vengê erebîyî sey / z / qebûl kerdo, toyinî zî sey / d / yî.

Hezek:

Kurmoncî	Zazakî
Qozî	qadî
Qeza	qeda
Miraz	mirad

O-Û-U / W

Olçek	welçek
Ordek	werdek
Ûjdan	wijdon
Olaq	welaq
Ode	wede

Qalî yê “w” yî zonê nuştî di hîna zaf ca girewto. Toyî nuştoxê Zazakî îni qalon o / û / û yî sero nusenî û wanenî, la gorebê mi raşt nîyo. Çimkû asar qalonê xerîbon hergû netewî gorebê xo zonê xo di ca dona bide û gurîna. Zarawayê kurmoncîyî zî înin “w” ser di gurîna. Yanî “w” kewena herunda vengînon.

F / V

Înî wîrdî vengî zî cî ra nizdî vecînî, cura yemnû sero sewm virazenî.
Toyî hewî zî cayê yemnû di nusînî.

Hezek:

Tifing tiving

Zarawayê Zazakî di zî alozêya toyî vengon esta. Toy hetî tîponê
cîyayon gurînenî.

A-Î-O / W

Alozêya îni tîpon; zêdê yîni karon di asena. Hergû zon di karê awarteyî
(istisna) estî. Heyna Tirkî tira vacîno “**düzensiz**” bêrêz estî. Ina raştaya
zonî ya. Kî gay ina sey yew persgirê nêveynî û xişn nêkerî.

Hezek:

Beyîş	Toyî ina kenî bîyiş.
Şeyîş	Toyî ina kenî şîyiş.
Omeyîş	Toyî ina kenî ameyîş, amyayîş.

Kî şîyenî înin vîşî zî bikerî.

Hilla ki şeyîş bîro ontîş;

Ez şono / a.	Ma şonî.	Ez şîna / o	Ma şînî.
Tî şonî / a.	Şîma şonî.	Tî şînî / a.	Şîma şînî.
Ya şona.	Yî şonî.	Ya / Yû şîna / o.	Yî şînî.

Ontîşê ino karî hîrî demî di ma bioncî.

Ez şona / o.	Ez şîya / o.	Ez kû şîro / a.
Ma şonî.	Ma şîyî.	Ma kû şîrî.
Ez yeno / a.	Ez omeyo / a.	Ez kû bîro / a.
Ma yenî.	Ma omeyî.	Ma kû bîrî.

Wîta di zî kî veynenî yew rêz çinî yo. Kar bi xo bêrêz o.

Êştîş: êşt; ez erzeno / a. mi êşt. ez kû bierzo / a.

A-O-I-Î / W

Qalî ki ino tîpon reydir ververnîyenî hewawo kû ma verî zî erdibi zon, eki qali binkeyê xo Kurdkî nîya, bi vengveteyê Zazakî vatiş û nuştiş raşt o. Hergû zon xo ona wayerê mafî veyneno.

Hezek:

İngîlîzî – Fransî	Tirkî
Cultur	Kültür
Pyjama	pijama
Menager	menajer
Collective	kolektif

Ma vacî; hewcî nêkeno zono kû tira qalî gîreyî kî sey ayo zonî qalon xo fekîya bidî.

Hezek:

Gorebê mi;

Şaş	Raş
Kurmoncî	Zazakî
Ode	wede
Ocax	wecax
Olçek	welçek
Ortax	wertax
Olacak	welecax
Ordek	werdek

Qalê Zazakîyî ki wendeyê yînî di têmîyon kewte esto, yî zî gay binî sewmê Kurmuncîyî di nêbî. Toyî hetî kurmoncon ra nîzdî yî, qalon vengveteyê yînî gore şixulnenî. Heyna seba standartkerdişî semed toyini toyî rêzekî erdî, mi gore îni zî zonî teng kenî.

Hezek:

Am / an: Zazakîyî di qalî ki bi “**an**”, “**un**”, “**on**”, “**ûn**” di nusînî ya zî” am, um, om, ûm” reydir nusînî gay gorebê ino raybazî heme bi “**an**” û ya zî bi “**am**” bîrî nuştiş.

Sey; mûngûn, mongon, mongo, mûngû, mangon,

dewûn, dewon, dewû, dewo, dewon

bûnûn, bonon, bûnû, bono, banan

Ino peygir yan zî mîyongir bi eslî xo **Kurmoncî** yo. Bi ino rêzi zarawayê Zazakî oncîno kurmoncî ser. Binê sewmê kurmoncîyi di monîno. Bi hînzaron reydir qalî bi eslê xo zazakî yî; îni bi ino vate û nuştayê xo zazakî ra durî kewenî.

Hezek:

Xone; pisîngo nerî yo, ino kû bibo xane. Vate kom heta şî? Vinî bi. Nuştîşê binkeyê xo û vateyê xo kû vinî bikero.

Gonî; hi çîyo kû gon tede yo û hi zî **“gonî”** “gerek” a tirkî yo û benî ganî.

Sendom; kokê meywi yo, yû zî beno ‘sendam’, vate vinî bi.

Kom; beno” kam” bi vateyê yêyî zêdê zazayon mîyon di vinî beno.

Kûmi; kona kurmoncî ya, bena “kami” vate heyne şî.

Gumi; “qurt” a kurmoncî ya, aya zî bena “gam”, vate konca mend?

Bumi; Teyr a, ayo waxt ina zî bena” bami”.

Gomi; “gav” a kurmoncîya. Wîta di zî vate vinî biyo.

Qonat;”kat”a tirkî ya.”Beno kanat.”yû zî zazakî di çinîyo.

Qoncik; beno “kancik” vate şî sera?

Qapon; ”kantar”a tirkî ya, yû zî beno “kapan” wîta di bi domi.

Çapon; ”kariş” a tirkî ya. Bena çapan vate kura wo?

Qom; Zazakî di yew; quwet, **di;** tirkî di rekat, **hîrî;** tirkî di **“boy”** dergeya beşni. Vate yê yewin di çinî yo, diyin di bi rekat, heyne vate şî, hîrî di bi boy. Cayekî di vate nêmend.

Qalî ki sey çeyber û keyberî yan zî keyna û çeyna kî şîyenî binkeyê yîni kura ra û çî tewir bedelîyayî, weyra ra bedelnayêyi veynî û raşt bikerî, yan zî wa sey yew zengîneyi bimonî, gorebê mi hîna durust o.

K / Ç

Keye--- Zazakîyi di ya zî dîroka kurdeyê di zaf zelal veynîno. Demeyê Medon ra vacîno; Key Aksar pîlê Medon o, wîta di seki kî kurmoncî vacî mala Aksar. Heyne cenî keye şîn kena. Keywoni, keyekera keyî ya û cenîyi kî vîrî fiynena. Keyna zî nomeyê xo wêra ra gîna. Eki hergû qala têmîyon kewta sero xebata hîna bêhetî bivirazîyo, zon ason yeno gurînayîş.

Y / J

Înî tîpî zî toyî cayon di têmîyon fiynînî. Wîta dî zî yewêya zonî kewena kemone, la zarawayê kurmoncî ra kî ki ewnînî hîna zelal aseno.

Hezek:

Zazakî		Kurmoncî
Jew	yew	yek
Jewê	yewê	yekîfî

Yeqînê mi binkeyi qali “ye” ya. Ayo semed ra yew û yewê vatişo hîna raşt o.

Z / S

Înî zî kewenî têmîyon. Toyî hetî “wekî” kurmoncîyi “zey” toyî zî “sey” gurînenî. Înî wîrdî vengî cî ra nîzdî yî, bi vengvatedê xo di yew î. Xebata nuştî di sew wîrdî zî monî zonî rê yew kemone nêonî, beno kî zî hîna herrekbar zî bikerî..

Hezek:

Sima	şima
Sonî	şonî
Simenî	şimenî

RO / RÛ

Yew pêrûbestek o. Zarawayê zazakî toyî cayon di tîpa “o” yî herunda “u” û “û” di zî gurînenî. Û zaf zî zonî hetî “o” ya donî. Ino bîyo dehkeraya toyî henekon zî. Vacîno kû; Zazakî di peynîya qalon di “o” yî ronî bes o. Mi gore ina pêrûbesteki qala ki têdir dagirewteya tira pey ca gîna.

Hezek:

Raşt	xelet
Şewgêr koyi ver rû ome.	Ro Şewgêr koyî ver ome.
Dayzayî ko rû şîyî war.	Ro dayzayî koyî ver şîyî war.
Ino serecêr rû war şîyî.	Ro ino serecêr war şîyî.

VENGDÊRÊ CÎ DI BEDELNAYEYÎ

Zazaki / Kirmanckî di cî di bedelnayêya yê vengînon bêvengon ra kemî nîyî, ina yew sewmo pîl raştnuştî sero virazena.

U / I

Înî wirdî vengî zonê feki di pêmonenî. Zaf ason / u / cayî / i / gîno.

E / Ê

Înî wirdî vengî zî seba kû cî ra nîzdî yî zaf zî yenî tîmîyon vîstîş. Ayo kû tirkî nuştîş zono û pey tirkî qisey keno, yû hîna vîşî tîmîyon fîyneno. Tirkî di tîpa / Ê / yi çinî ya, la kurdî di zaf qalî hi, pey / Ê / ververnîyeno û hi zî mîyonê qalî di ca gîna. Cura merdim gay verba asar tîpon hişyar bo.

Raşt

Çewt

Têkoşîni

tekoşîni

Bêrîvoni

berîvani

Tîmîyon

tîmîyon

Ê / Î

Înî wirdî vengî zî zaf yemnû di ca bedelnenî. Binêki zî qala ki Kurmoncî û Zazakî di cî ra nîzdî nusînî û yew vate di yî, yenî tîmîyon vîstîş.

Hezek:

Zazakî / Kirmanckî

Kurmoncî

Belingazê

belingazî

Miskînê

miskînî

Şerkerê

şerkerî

Birehetê

birehetî

Aristokratê

arîstokratî

Zengînê

zengînî

E / Î

Ino wirdî tîpî çekûya ki Kurmoncî û Zazakî ya, pey monenî û tira qalî virazînî; Kurmoncî di peynî di "î" seba kû tira nome vecîyeno û Zazakî di zî "e û a" yenî, "e" nerê, "a" zî makê nawneno.

Hezek:

Zazakî / Kirmanckî

Kurmancî

Nerînî

Makînî

Mê

rafiste	rafista	rafistî
girewte	girewta	ragirtî
qevernaye	qewernaya	qewirî
pewte	pewta	pijî

Persgirêya / u / û / û /

Persgirêya bîyni raştnuşteyê qalonê vengînî ki / u / - / û / reydir nusînî. Toyî / û / yî sey / ü / ya tirkî vecenî. Îni tîpon tîmîyon vîstîşeya yîni Tirkî ra yena. Esas Zazakî di cî ra nizdî nîyî. Persgirêya nuştî nê, la yê zonê feki di şaşêyi ca girewto.

VENGÎNON DI DIBARE

Zazakî di tîpa vengîni halo averte ra teber têhet nênusînî. La di û tira zêdêr tîpê bêvengîni têhet nusînî. Eki nênusî vateyê xono esasî zî vîni kenî.

Hezek:

Pirr	pir
Porr	por
Kirr	kir
Herri	heri
Kerr	ker

Çekeyî ki sewm raştnuştî kenî zî alfabaya kû destîya dîyena kurdon heyonî rijnayêde pergala Sovyetî (Latîni, Erebi û Kirilî) hîrî alfabeyi gurinayî. La inkay teyna di alfabeyon gurînenî. Alfabeya latîni û Erebi. Ina yewêya zonî semed hima zî persgire ya. Ê erebi vaşûr di yê latîni zî vakûr û rocwelat û sewbîna cayon di yena gurînayîş. Seba kû zaf qeyd û bendî ki zon û zarawayê kurdkî ver di tengone werte ra hewanî yewaya alfabe sey hewa û rocî ferz a.

Inkay ma agerî dagirewteyê raştnuştî û alfabeyi ser. Hewawo kû ma verî zî dabi zonaye hergû netewi hilla ki alfabeyi qebûl (pewjnena) kena, têreydir toyî rêz-û rêçekon zî qebûl (pewjnena) kena.

Bi hezek: alfabeya Erebi di tîpî wirdî û girdî çini kî, cura zî rêz û rêçekêki dagirewteyê inayi bibî hagîdarêya zaf nûstoxonê kurdkî zî pey nêbîya. La Kurdî ki bi alfabeya Latîni nusenî mecbur î ki îni rêz û rêçekê ina alfabeyi zî bigîrî xo çimî ver.

ÇI, KEY XIŞN YENO NUŞTIŞ

Toyî rêz û rêçekê raştnuştî bi alfabe ya ki gurînenî tira vîrenî zonê yînî.

Bi hezek; alfabe ya Erebi di xalbendî çinî bîya, çûka ki gelêk zonî ki tîponê erebi gurînenî tede xalbendî çinî bîya.

Sey hezekî; xalbendî bi “fermonê Tanzîmatî” ra bi berhemî şinasi kewtî zonê tirkî.

Ino tewir alfabe ya erebi di tîpî wîrdîk û girdekî çinî kî, la alfabe ya latînî di tîpî wîrdîkî û girdekî cî ra cîya yî. Cura toyî rêz û rêçekê raştnuştêyî bi tîponê latînî ra vîyertî zarawayê zazakî.

Zonê kurdkî di hi zarawayê kurmoncî û hi zarawayê zazakî di kêmi hewî, qalî temom bi tîponê girdon yenî nuştîş

Bi hezek; toyî hewî sernomeyon di tîpê girdekî yenî vijînayîş, ino hewa hilla ki kî biwazî hagarêyî bioncî çîyêkî ser, ayo çîyî bi tîponê xişnon reydir nusfîyeno.

Zonî ki bi alfabe ya latînî gurîyenî tîpî verînî yanî seretîpî toyî qalon di gird nusînî. Ino tewir nuştîş toyî hewî gorebê tewîrê qalon virazîno, toyî hewî zî gorebê cayê qalon mîyonê rista di virazînî.

Hetê nuştî di zazakî newe wo. Cura nuştêyê heme çîy zî zeel nebîyo, zonê tirkîyî di zî îni çareser nebîyî. Edê ingilizî û fransî di zî cîyayêya verba çimî esta.

Seretîpa qala yê yewina rista yan zî qala ki xal ra pey, persnîşon û vengşabe (vengnîşon) ra pey yena bi tîpa xişni (gird) ververnîyena.

Hezek:

Cenîka mi suki ra yena. Xalçenîya mi zî keye ra yena.

Şima key şonî dewi, ser donî Zindarî rû?

Hilla ki şima şîyî gazîyi mi zî bikerî.

Arrik, çi bîaqil a! hinî rar zî nîşon dona.

Sernome hertim bi tîpa girdî nusîno.

Hetê wareyî nomeyon cî ra cîyakerdiş di zonî cî ra cîya benî. Hewawo kû ma verî zî vatibi, hezeka verbaçimî; dibendeyêk mîyonê ingilizkî û franskî di esta. Ayo çîyo kû ingilizkî di sey sernomeyî yeno qebûlkerdiş û bi tîpa xişni ververnîyeno, franskî di sey himnomeyî yeno zonayîş û bi tîponê wîrdîkon ververnîyeno:

a-Nomeyê aşmon û rocon ingilizkî di bi tîponê girdon

franskî di zî yê wirdîkon ververnîyeno.

Ing / Monday, Tuesday

Fran / lundî, mardî

Kurd / dişeme, sêşeme

January, February

janvier, fevrier

çile, sibat

b-Nomeyê cayon di himnomeyî salixbara nomeyona kû sernomeyî virazena, ingilizkî di xişn, franskî di wirdîk nusîno.

Hezek:

Ing / Molière Street Fr / rue Molière. Zaz / Kuçeyê Moliêrî.

Ing / Vîctor Hugo Ave. Fr / av Vîctor-Hugo. Zaz / Kolona Vîctor Hugoyî.

Ing / Mont Blanc Fr / le mont Blanc. Zaz / Koyê Blanc (q)î.

c-Nomeyê zonon: Ingilizkî di xişn franskî di wirdîk nusîno.

Hezek:

Ing / French Fr / le français Zaz / franskî

Ing / English Fr / Hanglois Zaz / Ingilizkî

Ing / Russian Fr / le ruus Zaz / Rûskî

d-Nomeyê qewm û netewon ingilizkî di xişn franskî di wirdîk nusîno.

Ing / I'm American. Fr / Je suis amêricain. Zaz / Ez amerîkî yo.

Toyî nomeyî mileton franskî di zî bi tîponê xişnon nusînî.

Hezek:

She married a Spaniard. Elle s'est mariée avec un Espagno. Aya yew ispanîyêk rêdir zewecîyaya.

Nomeyê vîr û bawerêya olî, rengdêrî (imbaznomeyî) ki bi yîni virazînî

Ingilizkî di xişn, Franskî di wirdîk nusîno.

Hezek:

Ing / Hristianity	Fr / le christiannisme	Zaz / xiristyonê
Christian	Chrêtion	xiristyon
Judaism	le judaisme	cihûdê
Jewish	juif	cihûd
Hinduism	le hindouisme	hindûyeyê
Hindu	hindou	hindû
Buddism	le bouddisme	budizmê
Buddhist	bouddhiste	bûdist
Îslam	musulmon	bisilmonê
Muslim	un musulmon	bisilmon

Toyî qalê awerteyî estî. Înî qalî ge ge xişn yenî nusînî.

Hezek:

A Hindu un Hindou

A Buddhist un Bouddhiste

Islam I'slam un Îslam

Celedet Bedirxanî raştnuşteyê franskî xo rê esas girewto.

La êro roc, her kurdêk welatêkî di mîyonê sîndoronê dewletêkî di ciwuyeno, gorebê raştnuştedê yînî sewm gîno. Ino hewa gelêk Kurd Tirkîye di bi Tirkî perwerde beno û sewmê raştnuşteyê Tirkî biyo, cura zî gorebê raştnuşteyî Tirkî nuseno.

Kurdon mîyon di rocnameya Welatê Me 1994 ra pey biryar da ki gorebê raştnuştişê Hawarî (franskî) wa nuşteyî binusîyî. Heyonî inkay zî ayo tewir ra dewom keno. La toyî Kurdî sey ingilizkî û Tirkî nusînî. Mi gore zî zonê Kurdkî û arizî zî zaraayê Zazakî hetê rêz û rêçeka zonî Franskî ra hîna nizdî yo. Ayo semed ra nomeyê netewon, nomeyê zonon, nomeyê vîr û bawerêyi, sîyasî, olî, nomeyê aşmon û rocon gay wirdîk binusîyî. Himnomyê salixbaronê nomeyî ki sernomeyêk virazenî, eki bibî leteyêk ayo nome xişn nusîno.

Şinasomeyê merdimon goma ki binomeyê yînî ra bibo yew û bi nomeyê yînî reydir bîro gurînayiş, bi tîpa xişn ververnîyeno.

Hezek:

Serekê Neteweyî, Serrokwezîr Bager, Serekê Meclisa Xişni yê Tirkîyeyi Xetîp Xetîp, Şaredarê Şaristonê Pilli yê Amed Gûltan Qişanaq, Serekê Omerîkayi Barack Obama...

Ayî bîynî wirdîk nusînî.

Hezek:

Barzanî serekwezîrê Kurdistonê vaşûrî yo.

Cîpras serekwezîrê Yewnanîstonî yo.

Seromeyê cayî, sazî, çem, ko û nomeyê bîynî yê cografi xişn nusînî.

Hezek:

Nome: Şewger, Awreş, Bager, Paling, Hêvî, Rubar ...

Nomeyê Cayon: Mezopotamya, Ferat, Dicle, Amed, Çewlig, Riha, Semsur....

Nomeyê Sazîyon: Rardiberêya Mafê Merdimon, Dadgeha Mafê Merdimon ê Ewropayi, Partîya Demokrata yê Şarî, Sazîyê Kurdî yê Stanbolî.

Nomeyî ki salixbarêki virazînî, eki himnomeyêk bibo leteyêk sernomeyî gird nusîno.

Koyê Agirî, Çemê Dicle, Pirdê Palî, Berê Koyî ...

La leteyêk sernomeyî nêbo sew wirdîk nusîno.

Hezek:

Ez verê berê Koyî di omewo tu het.

Ayo Çemo kû Pîron ra vîreno Dicle yo.

Tuyera verî keyedê Xalê Rûstemî çi hind gird a.

Nomeyê rocon û serdemonê arizî xişn nusîno.

Hezek:

Rocê Maron

Roşonê Karkeron

Devirîyayîşê cenîyi rarê demokrasî akerdo.

Wareca dema kû bi vateyêk arizî bîro gurînaye xişn nusîno.

Hezek:

Vaşûrê Iraqî di hergû roc newecîrîyayê (nuçe) şerrî û pîrûdayeyî yenî.

Vijînayeyê vaşûrî gelek encamon xo reydir bîyero.

Tirkîye gay gorêbê pêmwawiteyê xo nizdîyê kurdoş nêvîndero.

Nomeyê xizmoneyi hilla ki bibî şinasnome û eki bi nome ra bibî xişn nusînî.

Hezek:

Roşndaro pîl Dat Osman Sebrî gay bi mîhrîcanon bîro vîrerdîş.

Vizîr keynaya yayka Xizîrî omeya keyedê ma.

Seretîpa qala yewina yê neqîlbeyîyi rista di mîyonê dinik di ya.

Hezek:

Hawari va: “**Ez îni qeşmerî weş şinasneno.**”

Sernomeyê nûşteyon di pêrûbestekon ra teber heme qalî bi tîpa girdi ververnîyenî.

Elamonya di xebata zonzonayîyi.

Têdigêra Demokratîka Demê Peyenî.

Tirkîye di Rocnamagerê.

Qalî ki bahdî çutxali yenî, bi tîpa girdi ververnîyenî.

Hezek:

Nome di tewîrî yo: **Sernome û himnoma**

Merdîm şiyeno îni zewecnayon ona rêz bikero:

Ciwon, extîyar, kal

Yewîna çiy gay bîro zon, ayo zî tîpa / i / yi hilla ki bena gird sey ingilizî bena / I / û bê xal nusîna.

Hezek:

IRAQ, SIVIK, TIFING, KIRR, KIN, WIRDÎK...

Pêrûbestekî / bi / , / bê / û / ne / hilla ki rolê vergiron ca onî û rengdêr (imbaznoma) û nomeyî virazenî bi qala nusînî. Demewo ki haldaron virazenî cîya nusînî.

Hezek:

Ez çaya bi şekirî şimeno.

Ez çaya bêşekirî şimeno.

Çay bê şekir nîfyna şimitiş.

Ez çaya bêşekirî nîşîyeno bişimo.

Bê rûn wer nîyno werdiş.

Werê bêrûnî nîyno werdiş.

Qalî “ne”, “neyar”, “bêbav”, “bimirad”, “birext” vergirîn î, cura bi qala nusînî.

Sewbina çîyê bîynî estî kî gay çîya bîrî nuştiş.

Bestek, (imbazker) haldarî pîyabesteyî cî ra çîya nusînî.

Hezek:

Hergû çîy, her kes, her tim, hergû roc, hergû gom, hergû serri...

Ino çîy, çi hind, çi tewir, gelêk kes, heme çîy, heme kes...

Raştnuştişê canomeyon di teyna yew awerte esto, ayo zî canomeyê”**çiqas**“î yo. Gorebê rarzonayî gay cî ra durî biro nuştiş, la yû zî bîyo sey yew imbaznomeyî têreydir nusîn o.

RAŞTNUŞTIŞÊ OMARTEYON

Kurdkî di dehkerayaki tede alozeyi esta yewî zî tira dehkeraya omariteyon a. Toyî omeriteyî pîya nusînî, toyî zî cî ra çîya nusînî. Ayî ki pîya nusînî gorebê bawerêda mi “**yewendes**” ra heyonî “**vîst**” î û ayî ki sey “**dîsey, hîrsey**“, “**şexsey**” zî pîya nusînî. Ayî ki sey hinzar, milyon ûêb. gay cî ra çîya bîrî nuştiş. Ayî ki cî ra çîya nusînî pey “**û**” yî têdoma nusînî.

Hezek:

22 (vîst û di)

47 (çewres û hewt)

200 (dîsey), 400 (çehersey), 700 (hewtsey), 800 (hêştsey), 255 (dîsey pûncas û pûnc) 2577 (dihinzar û pûncsey û hewtay û hewt)

6 765 890 (şex milyon û hewtsey û şêşt û pûnc hinzar û hêştsey û neway)

Eki omariteyî heyonî des bibî tîpon reydir û eki desî ra pey bibî, reqemon reydir bîyerî nuştiş zaf alozêyi zî werte ra hewanîyenî. Esas eki pergala vîstin reydir binusîyaynî, yew alozêyi zî nêmendînî. Zazakî bi pergala desin reydir ki nusîya, şaşê tede virazîna.

XALBENDÎ (NIQTEŞABEYÎ)

Zaf ca di omebi zon, rista gorebê toyî rêz û rêçekon û qalê pêdimayon ra virazîna. Seba nawitedê ser û binê rista toyî nîşonî yenî dayiş, ino hewa seba ason kerdişê wendî toyî nîşonî avzel î. Gorebê îni nîşonon, ma cîfê xo donî ya zî ma rengê aya rista bonder benî. Şêwaz dayeyê îni nîşonon rê xalbendî yan zî niqteşabeyî yeno vatiş.

Seba kû ma rolê îni û goreyê îni sero vinderî gay nîşononê xalbendîyi gorebê nomekerdî têrêz bikerî.

- (.) Xal
- (,) Cifgir
- (?) Persnîşon – xalpers
- (:) Çutxal
- (;) Xalcifgir
- () Kevonek
- (" ") Dinik
- (-) Sixek
- (.) bendik
- (...) Hîrîxal
- (‘) dabirr

XAL

1-Ina seba peynîya rista nîşon dona. Goma ki rista qedîyena merdim xalêk ronono peynîya rista û bi ino reng dono zonaye ki peynî omeya rista. Qala bahdî xali bi tîpa girdi ververnîyena.

Hezek:

Adir girr beno.

21 adarî roşonê Newroz o.

Bawkalê mi vizêr merd.

2- Kirrnuştan di kîrrêyi ver di xal ronayena. Ino hêdî hêdî werte ra hewanîyeno.

Hezek:

Prof.dr. Adirsur nêomewo.

Prz. Zerrîn Zer kewti dadgehi.

3- Seba kû xaneyê omeriton cî ra bîrî aqiteyîş hîrî xaneyon ra pey xal yena ronayîş.

Hezek:

8.000.000 (hêşt milyoni)

557.895.864 (Pûncsey û pûncas û hewt milyon hêştsey û neway pûnc hinzarî û hêştsey û şêşt û çehar)

4- Nuşteyê, dîroki di mîyonê roc, aşm / meng û serri di xal yena ronayîş.

Hezek:

13.05.2015 (15'ê aşma 5'ina yê serra 2015'î)

08.08.2015 (8'ê aşma 8'ina yê serra 2015'î)

CÎFGIR

Mîyonê rista di cawo kû merdim cîfê xo tede dono nîşon dîyeno. Ino hewa wendişê rista asonêr keno, la gay ina vateyê rista nêbedelno.

1-Ino hewa ino nîşon keweno mîyonê di qalonê himgureyîn, ayî ki dîyeni pêdima gay bi bestekî cî ra bîrî girêdayîş. Ino nîşon (şabe) ino tewir cayê bestekêk gîno.

Hezek:

Zelal, Zerrîn û Zozan şîyî keye.

Dewi di darê incilêr, gozêr û tuyerî wişk bîyî.

Cenî, comird û terşa weşayî.

2- Mîyonê ristada pîyabeston, di kilmristayon ristaya binenşî ra cîya kenî. Ino hewa di ristayê xoserî zî pey cîfgirî aqitîyenî.

Hezek:

Merdimo kû vizêr dewi di bi xalê mi no.

Eki ma omeyî, ma ki bîrî, ma ki nêomeyî, çîy nêbeno.

Dapîra mi taştî têkerda, maya Hezdarî zî xo rê govend kena.

3- Seba kû merdim çekeyêk rista qalonê bîynon ra cîya bikero, merdim cîfgir dono mîyon.

Hezek:

Belê, hinî rocê ma omewo.

Ê lacêm, qey sey tu ya?

Keyna, lez vinî bîya!

4-Omariteyê şikiton di xanêyi ki bindê sifirî ra bibî, bi cîfgirî yenî aqiteyîş.

Hezek:

2, 5 (di wû nim)

0, 25 (çêherêk)

6, 25 (şeş û çêherêk)

0, 75 (çêher ra hîrî, se ra hewtay pûnc)

PERSNÎŞON (XALPERS) (?)

Ino nîşon yeno peynîya persî. Seba kû kurdkî di pers bi rarê qirpî virazîno, gelêkî hewî ino nîşon teyna persî nîşon dono. Bê yêyî merdim nîşîyeno rengê persî bido rista.

Hezek:

Zinar sera şî?

Şima çina werd?

Keynaya tu esta?

Ma şonî şariston?

Dewi di vewri esta?

Pel zergûn bîyo?

Çimê tu weş veynenî?

Ge ge hilla ki mîyonê kevonekî di persnîşonêk bîro dayîş, ino yew hagîdarêya şikî (gomon) tede pirûnîyawo nîşon dono.

Hezek:

Vonî Feqîye Teyran bi zonê teyron zonaynî (?) la nêkeweno seredê mi.

ÇUTXAL

Hilla ki mîyonê rista di çîyêk vacîno, yan zî onaja yew çîyî têrêz bena, yan zî vateyê yêyî vacîno, çutxal yena gurînayîş.

Hezek:

Mamosteyê mi ewnîya û ona va: “Ma hey tu beşnawî.”

Çîyo kû pîrê mi va ino bi: “Lez şîrî, lez bîrî.”

XALCÎFGIR (;)

Ino nîşon keweno mîyonê di rsitayonê pîya girêdayeyî ki yemnû temom kenî.

Hezek:

Zerrîpûnkêyi kar di asena; ne vate û qirtûqali di.

Kulbizikî ne teyna bi rengê xo weş î; bi buya xo zî zerrîya merdimî weş kenî.

Sayî, simzî û qoçikî fêkî yî; îsot balconî û xîyarî zî zerzawat î.

Estor mereno meydon moneno, egit mereno nome moneno.

Mevlana bi fariskî, Fuzûlî bi azerkî; Malayê Cizirî bi kurdî helbestî nuştî.

KEVONEK ()

Hagîdarêya ki ca girewteyê yayî mîyonî rista di se dû se avzel nîya beyntaredê kevonekî di nusîna. Bi vatiş îni hagîdaron çîy rista ra kê m nêbeno. Hilla ki merdim nêwazo rista zêdî dergi bikero sivik û hereknaye bikero toyî hewî zî herunda kevanokî di dibendik gurînenno, zonî ewropayon di dibendik kevanokî ra zêdî gurîyeno. Heyna merdim şîyeno himvateya qala ki zêdî nêzonîna zî mîyonê kevanokî di bido.

Hezek:

Pîyê mi vizêr serî sibayî (bi zirq akewte ra) keye ra vecîyawo.

Newalê Teyeron (ki êro biyo cayî teyrbazon) cawo gelêk weşo.

Imbaz Hezdar (hiris serra ki mi nêdîyo) par agêra welat.

Waya Rozerîn (buka des roc a) omeya zêwî.

Aşma avrêl (nîson) aşma wesarîya.

DINIK (“)

Demewo kû merdim vateyêk ê fekî yewînayî ra bigîro yan zî neqil bikero, merdim îni vateyon mîyonê dinikî di nîşon dono. Ino hewa dîalog zî eki bi bendikî nîyero nîşondaye keweno mîyonê dinik î. Heyna qala ki vateyê xono binenşîyî ra teber sey nomeyî nîşon dîyaya, mîyonê dinikî di yena nuştîş.

Hezek:

Verînonê ma vato: “Hergû vaş rîyonê xoser di zergûn beno”

Mara mi va: “Ez mêştî nêweşxane di moneno.”

Heme kes zono kû: “Ino welat verîn û qadîm o.”

SÎXEK (-)

Hilla ki nuşte yê vacîyayîşî bibo û beyntaredê çand tenon di virazîyo, vateyê yewî mîyonê dinikî di nîyero nîşondayîş, ristayê vacîyayîşî sîxekêk dîyena vernîda vateyê yêyî / yayî.

Hezek:

Nuştoxî cenîka xo ra va.

-Delala mi ti key şona key bawon / pîron!

Cenîki agêra ser di:

-Roşon ra pey ez ki şîyero.

VENGNÎŞON (VENGŞABE) (!)

Merdîm biwazo tênêk pîl [coş, xem, ters û xefw (xof)] nîşon bido, merdim vengnîşonêk dono ver. Ino hewa aseno kû merdim vengnîşonî ristaya vengnîşonî pey di ronono. Qala peynîda vengnîşonî bi tîpa girdi ververnîyena.

Hezek:

Ax gîdî!

Hey lawo!

Hewar daye!

Hiş gidîno!

De lez bî, ma şîrî!

Tew! Ma wîta dî mendî

Arrik! Tu ino bar seni wegirewt!

Ino tewir vengnîşon bi munasebeta cîya zî gurîyeno. Hilla ki mîyonê kevonekî di verê yew qalî di bîro ronayîş, yeno ino vate ki nuştux bi verbi vateyî ino çiyî bawer o.

Hezek:

Citêr merdimêk pîrr zikrut (!) o.

Maya mi yewida zaf tersonek (!) a, cura çand gedeyî ver berdî (şîyî).

BENDIK (.....-.....)

Ino nîşon keweno beyntareyê di qalonê ki mabenê yînî di dosteyî esta. Ino hewa goma ki qalak seba kû rêzi di bi cadî nêbo, cî ra bîrî qerefnayîş, bendikêk yeno peynîda rêzî. Sey têbinêk ma gay vîrî fiynî ki qalî kerte bi kerte yena qelfekerdiş. Merdim nişîyeno kertî felqe bikero. Ino hewa hilla ki merdim qalonê rista nîşon dono, merdim bendikêk dono beyntaredê di qalon. Hilla ki aqitek nîşon dîyena, eki kom polî qalî ra abo, merdim bendikêk dono hetî aqiteki ra.

Hezek:

Di-hîrî cenî omeyî wîte.

Mîrê Botanî Bedir-Xan Beg verba neyaron sere hewana.

Aqitekê / bi- / rengî fermonî dono rista.

Zazakî di raderêk / -iş / o.

Zonî ma di / bi- / ge vergir ge zî peygir o

HÎRÎXALI (...)

Hilla ki merdim biwazo bido zonayîş rista nêqedîyaya, aya hilli merdim hîrîxali ronono peynîda rista. Ino hewa eki mîyonê vatedê yewî ra çiyêk bîro vetîş, aya gomi zî merdim bi hîrîxalon mîyonê kevonekî di dono zonayîş ki ino tiragirewte ne tam o.

Hezek:

Ez tu rê bîro û ...

Ehmedî Xanî vono:

“Ino meyve (...) awdar nîyo.”

DABIRR (')

Franskî di tira “**apostrof**”, Tirkî di zî **vacîno**, Kurdkî di kirmnuştêya qali di pakerê tadayeyî bi rarê dabirrî aqîtîno. Ino **hewa** reqemon di zî heyne pakerê tadayeyî û aqiteki bi rarê dabirrî cî ra aqîtîni.

Inayi sero yew pêkerdewo bi şîrik nêvirazîyawo. Toyî bendik dono beyntaredê pakerê tadayeyî û kilmnuştî, toyî zî ona bawer kenî ki gay çîyêk mabenê aqitekê tadeyeyî û kilmnuştî di çinî bo. La bi pîya nuştêyê di çîyonê neyewteyewon raşt nîyo.

Hezek:

Bijîjk'î hagidarîyêk herayi daya wayerê nêweşî.

21'adari di kurd bi coşa pîli şîyî roşon.

30'ê awrêli di ez girewto bînê çimî.

8'ê Adari seba cenîyon rocêk arizî yo.

Kurdkî di pakerî ki rêzî omariteyon nîşon donî zî bi dabirrî reydir reqemî ra aqîtîni. La hillaki nuştî reydir biro nuştîş yew mişgule nêbeno.

Dîyê mijdari rocê azadîya mi no.

Hezek:

Welatî ma di ez kesê 11'in bîyo.

Rocê 1'in di agêr welat.

Ma 3' mamoste û 1' bijîjk î, ez mamosteyê dîyin o.

180

FERHENGOK

açarnaye:	çeviri, tercüme
açarnayox:	çevirmen, tercüman
açernayış:	çevirmek
alimat:	belirti
apey:	geri
apeyagêrin:	dönüşlü
aqitek:	ek
arizê:	özellik
arizî:	özel
ason:	basit
avonêya daviraştkeri:	ettirgen çatı
avonêya karî:	fiil çatısı
avzel:	öncelikli, önemli
awayî:	yapı
babagundu:	olay
bedelnak:	değişken
bedelnaye:	dönüşüm
bedew:	güzel, muhteşem, orijinal
bendik:	kısa çizgi, tire
bêrêz:	sırasız
bestek:	bağlaç
bêteriq:	acayip, aşırı fazla, ölçüsüz
bêveng:	sessiz
beye:	olumlu, olay
bêyom:	zamansız, vakitsiz, uğursuz
bilewkerdiş:	telefuz etmek
binêşe:	temel, alt yapı
binke:	temel, esas
birabî:	olabilirlik
birr:	karar
bivîrerdîş:	hatırlamak
canome:	zamir
canomeyê açereyîni:	dönüşlü zamirler
canomeyê girêkîni:	bağlaç zamirleri
canomeyê kesî:	şahıs zamirleri
canomeyê nebinomekerdeyîni	belirtisiz zamirler

canomeyê omariteyîni:	sayı zamirleri
canomeyê pêgûnayeyîni:	kişi ekleri
canomeyê persî:	soru zamirleri
canomeyê şabeyîni:	işaret zamirleri
canomeyê wayerini:	îyelik zamirleri
cavete:	çıkıldığı yer
cîbirr:	kesintisiz
cîerde:	uyumlu
cîrîyaye:	olay, haber
cisnome / tewir nome:	tür isimleri, cins isim
cîyaker:	ayraç, tanım edatı
çandini:	nicelik
çeherek:	çeyrek
çeke:	unsur
qali:	kelime
qalsazî:	sözcük bilim
qala bedelnak:	değişken sözcük
qala pîyabesteyîni:	bileşik sözcük
qala viraştayin:	türemiş sözcük
qala zudeyîn:	yalın sözcük
qalê hemvateyîn:	eşanlamlı sözcük
qalê hemvengîn:	eş sesli sözcük
qalê vervateyîn:	zıt anlamlı sözcük
çi hind:	ne kadar
çirçî:	dağınık
çitewirê:	nitelik
çîynezonê:	bilinmezlik
çutxal:	iki nokta üstüste
dabar:	ekonomi
dabirr:	kesme işareti, apostrof
dagirewteyî:	ilişki
darax:	derece
daviraştekerê:	ettirgenlik
daviraştker:	ettirgen
dehkera:	konu
deme:	zaman
demo inkaye:	şimdiki zaman
demo omeye:	gelecek zaman
demo omeyeyê nizdîyî:	yakın gelecek zaman
demo vîyarte:	geçmiş zaman
demo vîyarteyê destê verî:	şimdiki zaman hikâyesi
demo vîyarteyê nedîyarî:	mişli geçmiş zaman
demo vîyarteyê tedeyî:	dili geçmiş zaman

derfnaye:	bükümlü
derray:	hele
dewom:	devam
dexmede:	ihtimal
dinik:	tırnak işareti
estonika demê nedîyarî:	mişli geçmiş zaman hikâyesi
estonika demê vîyarteyê tedî dili geçmiş zaman hikâyesi	
estûni:	sütun
eye:	olur, onay, imza
eyî:	olumlu
fasal:	biçim, şekil
fêkî:	meyve
ferheng:	sözlük
ferhengek:	sözlük, cep sözlüğü
fikro binke:	ana fikir
gark:	dizgi
garkîn:	ritmik sayma
gay:	gerek
gom:	vakit, adım
gon:	canlı
gonî:	gerek, canlı
gorebê:	göre, gerekli olan
gosirmet:	tuhaf, acayip
gure:	görev, vazife
gurfnayış:	işlemek, çalıştırmak
hagîdar:	uyanık
hagîdarê:	açıklama
hagîdarêyîn:	açıklayıcı
hagîdarî:	açıklama
haldar:	zarf, belirteç
hayox:	temkinli, dikkatli
hedrekerdox:	hazırlayan
hemerjayê:	eşdeğerlilik
hemin:	genel, tümü
heqûmicid:	kesinlikle
herreknaye:	akıcı, hareket halinde
herrikeye:	akıcı
hetî:	taraf
hetkar:	yardımcı
hetkarî:	yardım
hil:	öğün, vakit
himnome:	addaş
himreng:	aynı reng

himvate:	eşanlamlı
himveng:	eş sesli
hind:	kadar, miktar
imbaznome:	sıfat
imbaznomeyê çitewirînî:	niteleme sıfatları
imbaznomeyê nêbinomekerdeyî:	belirtisiz sıfatlar
imbaznomeyê omariteyînî:	sayı sıfatları
imbaznomeyê persî:	soru sıfatları
imbaznomeyê şabeyînî:	işaret sıfatları
imbaznomeyê viraşteyînî:	türetilmiş sıfatlar
inkay:	şimdi
kar:	fiil, iş
kardar:	yüklem
karê leqînî:	aktif fiil
karê nêvêrhêzînî:	geçişsiz fiil
karê tebatînî:	pasif fiil
karê vêrhêzînî:	geçişli fiil
kaxiz:	kağıt
kemone:	eksiklik
kerdox:	özne, fail
kerte:	hece
kes / tenî:	kişi
kesî kerde:	kişileştirme
kevanok:	parantez
komnome:	grup ismi
laq:	engel
leq:	devinim, hareket
leqîn:	hareketlilik, devinim
lerzkî:	titreşimli
lexer:	zayıf
maben:	ara, arasında
makî:	dişil
namger:	sözlü
maşîn:	araba
nawite:	belirtili
nawitek:	belirteç, zarf
mehel:	zaman
mexil:	eser, ürün
neha:	nesne
nerî:	eril, erkek
netêda:	hariç
netew:	ulus
neyî:	olumsuz

nêasaye:	soyut
nêbeye:	olumsuz
nêbeyê:	olumsuzluk
nêbo:	sakın
nêmcet:	yarım, yarı
nênawite:	belirtisiz
nêtar:	nötr
nêvêrhêz:	geçişsiz
micid:	kesin
mîyon nome:	ara isim
omar:	sayı
omarîn:	sayısal
omarite:	sayılı
onaj:	künye, secere
overde:	karşısı
oxmo kû:	meğerki
paker:	ek
paye:	bölüm, parça
persgirey:	sorun
persnîşon:	soru işareti
pêrûbestek:	edat
perwerde:	eğitim
peygir:	son ek
pîrû:	tümü, hepsi, genel
pîyabeste:	birleşik
pîyagireydaye:	kaynaştırma
pûnk:	temiz
qey:	neden, niçin
qirpî:	vurgu
qirrikîn:	gırtlaksılar
qultîn:	yutulan
rader:	mastar
rapincîyayiş:	doğmak
raştnuşte:	imla
raştnuştîş:	doğru yazmak
rawe:	kip
raweya birayî (wayî):	istek kipi
raweya eki:	şart kipi
raweya fermonî:	emir kipi
raweya gayî / gonî:	gereklilik kipi
raweya mercî û waştî:	şart ve istek kipi
raweya pîyabestî:	birleşik kipler
raweya waştêkî:	istek kipi

remok:	kaçkın
remz:	sembol
rengveng:	ses tonu, tını
reçem:	rakam
rêçik:	düzen, kaide
rêdir:	beraber
rêgez:	ilke, prensip
rêje:	oran
rêz:	kural, dizi, sıra
rêzger:	sıralayan
rista:	cümle
ristaya eyî:	olumlu cümle
ristaya neyî:	olumsuz cümle
ristaya persî:	soru cümlesi
ristaya vengnîşonî (şabeyîni):	ünlem cümlesi
ristaya waştî:	istek cümlesi
safi:	sade, yalın, genellikle
salixbar:	tamlama
salixdar:	tamlanan
salixker:	tamlayan
senîne:	nitelik
serbar:	artı faktör
serbon:	çatı
serebut:	olay
sereke:	öncelikli
serenome:	başlık
serke:	tavan
sernome:	özel isim
seyxo:	sabit
sîflêwer:	emek veren
sîx:	çizgi
sîxek:	tire
şêwaz:	tarz
şîlik:	iktisadi
şinasnome:	kimlik
tadaye:	büküm
tebat:	edilgen, pasif
tede:	dahil, de, içinde
têdigêr:	devinim (örgüt)
teleqîyayîş:	hayvanlar için doğmak
ten:	dayanak
tên:	duygu, his
teqil:	vurgu

teqildar:	vurgulu
têrûker / mirdker:	tümleç
tewir:	çeşit
têyager:	aktif
teyna:	yalnız
tîp:	harf
tîpa gird (xişn):	büyük harf
tîpa pêragirêdaya:	kaynaştırma harfi
tîpa pîyagirêdaya:	kaynaştırma harfi
tîpa wîrdîk:	küçük harf
tîpê salixdarêyî:	tanım harfi, tamlama takısı
tîpkerdiş:	kodlamak
tirabeste:	ilişkili
tirî:	acaba
torin:	orijinal
vadifirri:	uçak
vaşûr:	güney
vengîn / vengdêr:	sesli
vengnîşon / vengşabe:	ünlem
vengsazî:	es kurumu
vengşinasî:	ses bilimi
verbaçim:	somut
vergir:	ön ek
vêrhêz:	geçişli
vervate:	önsöz
vıraşte:	türetilmiş
vîst:	yirmi
waşteq:	istek
wayer:	sahip
wecax:	soy, nesil, soy devamlılığı
wêje:	edebîyat
wecacax:	olacak şey
welêdiyayiş:	hayvanlar için doğmak
werte:	orta
wezît:	durum
xal:	nokta
xalbandî:	noktalama
xalcîfgir:	virgül
xayle:	amaç
xelfe:	filiz
xêz:	çizgi
xîzêk:	bir çizgi
xîzna:	hazine

xoza:	doğa
yewomar:	tekil
zafomar:	çoğul
zafomar:	çoğul
zarawa:	lehçe
zayend:	cinsiyet
zayenda nomeyon:	isimlerin cinsiyeti
ziyayış:	hayvanlar için doğmak
zonzonayox:	dilbilimci
zude:	yalın, sade

ÇIMEKÎ

TAN, Samî, Rêziman û Rastnivîsa Zarawayê Kurmancî, Weşanên Enstîtuya Kurdî, 2015 - Stenbol

Komisyon, Gramer û Raşnuştîşê Kirmanckî, Weşanê Vate,

GUNDUZ, Deniz, Türkçe Açıklamalı Kürtçe; KIRMANCCA / ZAZACA
Dil Dersleri, Vate Weşanên Vate, 2006 - Stenbol

GULTEKÎN, Sabahattin, Xebata Gramerê, Weşanên Enstîtuya Amedê,

POLAT Yusuf, Fransızca Dilbilgisi,

ZAL, Azad, Zimanê Kurdî, (Çapa 2mîn) Weşanên J&J, 2015 - Amed

"Kirdkî Maya Zonê Mayi yo!"

AJANS J&J

Kooperatifler Mh. Rivvan Ağa Cad. Öz Enrek St. A Blok No. 33/1 | 21100 Yengeçir | DIYARBAKIR

www.ajansj.com | www.gajans.com | ajansj@gmail.com | info@ajansj.com

+90 412 228 36 06 | +90 533 436 58 54 | +90 533 436 58 54

[ajansj.ik](https://www.instagram.com/ajansj) | [ajansj.ik](https://www.facebook.com/ajansj) | [ajansj.ik](https://www.twitter.com/ajansj) | [ajansj.ik](https://www.youtube.com/ajansj)

ISBN: 978-625-8305-34-2

J&J | 2023

9 786256 830514

0 0743 >